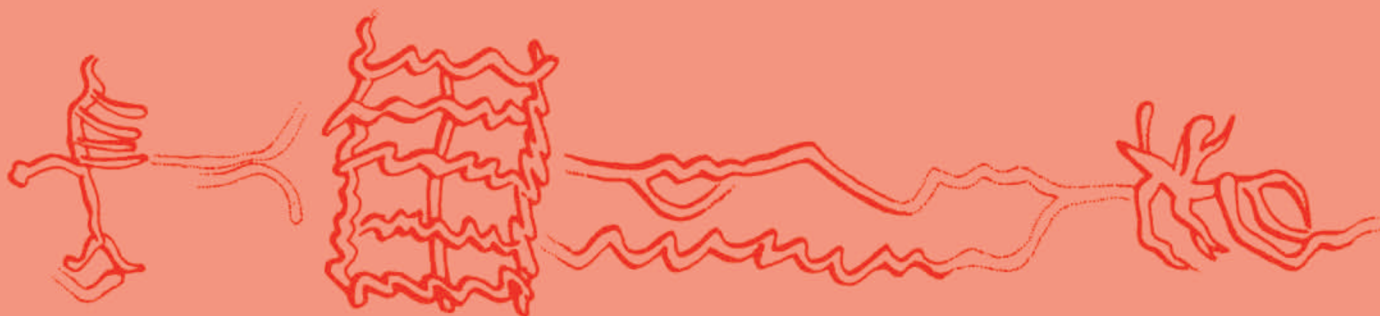

ARCHEOLÓGIA BARBAROV 2009

Hospodárstvo Germánov

Sídliskové a ekonomické štruktúry
od neskorej doby laténskej po včasný stredovek

Ján Beljak - Gertrúda Březinová - Vladimír Varsík
(editori)

ARCHEOLÓGIA BARBAROV 2009

Tomus
X

Nitra 2010

ARCHEOLÓGIA BARBAROV 2009

Hospodárstvo Germánov

**Sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej
po včasný stredovek**

Zborník referátov z V. protohistorickej konferencie

Nitra, 21. – 25. septembra 2009

ARCHAEOLOGY OF THE BARBARIANS 2009

Economy of the Germans

**Settlement and Economic Structures from the Late La Tène Period till the Early
Middle Ages**

Proceedings of the Vth protohistorical conference held in Nitra,

21st – 25th September 2009

**Ján Beljak - Gertrúda Březinová - Vladimír Varsík
(editori)**

ARCHAEOLOGICA SLOVACA MONOGRAPHIAE

COMMUNICATIONES

INSTITUTI ARCHAEOLOGICI NITRIENSIS
ACADEMIAE SCIENTIARUM SLOVACAE

TOMUS X

NITRAE MMX

**ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED
NITRA**

**Ján BELJAK - Gertrúda BŘEZINOVÁ – Vladimír VARSIK
(editori)**

**ARCHEOLÓGIA BARBAROV 2009
Hospodárstvo Germánov
Sídľiskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej
po včasný stredovek**

**ARCHAEOLOGY OF THE BARBARIANS 2009
Economy of the Germans
Settlement and Economic Structures from the Late La Tène Period till
the Early Middle Ages**

**Publikácia vznikla v rámci Centra excelentnosti SAV
Staré Slovensko: Dejiny Slovenska od praveku po vrcholný stredovek
Zmluva III/1/2009**

a

grantového projektu VEGA č. 2/0159/09.

Tlač publikácie podporil Nitriansky samosprávny kraj.

NITRA 2010

Ján Beljak - Gertrúda Březinová – Vladimír Varsík (editori)

ARCHEOLÓGIA BARBAROV 2009: HOSPODÁRSTVO GERMÁNOV

Sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek

NITRA – 2010

ARCHAEOLOGICA SLOVACA MONOGRAPHIAE

Communicationes, Tomus X

Vydal
© Archeologický ústav SAV Nitra

Recenzenti – Prof. Janka Hečková, Prof. Eduard Krekovič

Zostavovatelia a výkonní redaktori – PhDr. Ján Beljak, PhD., PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.,
PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Počítačová sadzba – Zuzana Turzová

Anglické a nemecké preklady – autori, pokiaľ nie je uvedené inak

Tlač – VEDA, VYDAVATEĽSTVO SAV, BRATISLAVA

Rozširuje a objednávky prijíma – Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 949 21 Nitra
tel.: +42 / 37 / 6943 209
fax.: +421 / 37 / 733 56 18
e-mail: gabriela.holkova@savba.sk

Za znenie a obsah príspevkov, ako aj za kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori.

Na obálke - figurálna scéna s roľníckym motívom na krčahu z 5. storočia zo Sikenice-Veľkého Peseku (podľa T. Kolníka 1984).

ISBN 978-80-89315-24-6

OBSAH – INHALT – SUMMARY

PREDSLOV	9
PREFACE	10

HOSPODÁRSTVO GERMÁNOV

SÍDLISKOVÉ A EKONOMICKÉ ŠTRUKTÚRY OD NESKOREJ DOBY LATÉNSKEJ PO VČASNÝ STREDOVEK

Igor BAZOVSKÝ

Depot z doby rímskej z Dunajskej Lužnej	13
Ein römerzeitliches Depot aus Dunajská Lužná	26

Zora MIKLÍKOVÁ

Archeozoologická analýza predmetov z depotu v Dunajskej Lužnej	27
--	----

Ján BELJAK

Germánska osada v Šarovciach	33
Die germanische Siedlung aus Šarovce	66

Zdeněk BENEŠ

Dobroměřice u Loun a Březno u Chomutova – dvě sídliště doby římské v severozápadních Čechách	67
Dobroměřice at Louny and Březno at Chomutov – two settlement sites of Roman Age Period in northwestern Bohemia	111

Gertrúda BŘEZINOVÁ

Sídliisko z neskoroláténskej polohy Zámeček v Šuranych, Nitrianskom Hrádku	113
The settlement of the Late La Tène site Zámeček in Šurany, Nitriansky Hrádok	128

Radoslav ČAMBAL – Vladimír MINÁČ – Lev ZACHAR

Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina	131
Latènezeitliche Objekte 3/78 und 7/78 aus Senec-Svätý Martin	153

Gabriel FUSEK – Jozef ZÁBOJNÍK

Frühslawisches Siedlungsobjekt aus Suchohrad. Zur Problematik der langobardisch-slawischen Beziehungen	155
Včasnoslávanský sídliskový objekt zo Suchohradu. K problematike longobardsko-slovanských vzťahov ..	179

Mária HAJNALOVÁ – Vladimír VARSÍK

Kvádské roľníctvo na Slovensku z pohľadu archeológie a archeobotaniky	181
Arable farming of Quadi in Slovakia from archaeological and archaeobotanical perspective	221

Alexander CHRÓSZCZ – Maciej JANECZEK – Zora MIKLÍKOVÁ

Animal remains from Liptovská Mara, northern Slovakia: a preliminary report	225
Zvyšky zvierat z Liptovskej Mary: predbežná správa	236

Piotr KACZANOWSKI – Judyta RODZIŃSKA-NOWAK

Gospodarka mieszkańców osady kultury przeworskiej w Jakuszowicach	239
Economy of the Przeworsk Culture Settlement in Jakuszowice	246

Balázs KOMORÓCZY – Marek VLACH

Využití GIS pro výzkum římského vojenského zásahu na barbarské území ve střední Evropě v době markomanských válek - úvod do problematiky a perspektivy	247
Application of GIS in research of Roman military impact on barbarian territory in central Europe during Marcomannic wars - introduction and perspectives	285

Artur KURPIEWSKI – Krzysztof NARLOCH

Osada ludności kultury przeworskiej w Kowalu, woj. Kujawsko-pomorskie, Polska (stanowisko 14)	291
Przeworsk cultures settlement in Kowal, Kuyavia-Pomorania Province, Poland (site 14)	308

Klára KUZMOVÁ

Taviaci téglák z drevozemného tábora v Iži	309
A crucible from earth-and-timber fort at Iža	314

Marek PARKMAN – Petr ZAVŘEL

Nové objevy na sídlištích doby římské v jižních Čechách.	315
Neue Entdeckungen in germanischen Siedlungen vom Beginn der römischen Kaiserzeit in Südböhmen ...	337

Peter ROTH

Metalurgia železa Keltov a Germánov	341
Iron Metallurgy of Celts and Germans	349

Vladimír SALAČ

K rozsahu a významu tzv. keltského dědictví v hospodářství starší doby římské v Čechách a ve střední Evropě	351
Zu Umfang und Bedeutung des sgn. keltischen Erbes in Wirtschaft der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen und Mitteleuropa	369

Radko SEDLÁČEK – František KAŠPÁREK – Jan JÍLEK

Sídlíšní nálezy z doby římské z Mikulovic, okr. Pardubice (stav k roku 2008)	371
The finds from settlement Mikulovice, distr. Pardubice from Roman Period (until 2008)	408

Jakub HALAMA

Analýza fragmentu terra sigillata	410
Analysis of terra sigillata fragment	411

Martin HLOŽEK

Chemická analýza římsko-provinciální tutulovité spony typu Riha 7.11.2 z Mikulovic pomocí elektronové mikroskopie	412
The analysis of the tutulus-shaped fibula Riha 7.11.2 type from Mikulovice, performed with the help of SEM/EDX.....	415

Jiří ŠURA

Nerosty a horniny nalezené v objektu č. 17	416
Minerals and stones from feature no. 17	418

JACEK SKOWRON

Obiekty produkcyjne z osad ludności kultury przeworskiej w Polsce środkowej	419
Erzeugungsobjekte von Przeworsk - Kultur in Mittelpolen	446

Bohuslav ŠEBESTA

Príspevok k interpretácii vybraných objektov z germánskych sídlisk v Branči-Helyföldeku a Chotíne-Delihegy	449
Contribution to the interpretation of selected features from the Germanic settlements in Branč-Helyföldek and Chotín-Delihegy	464

Tereza ŠTOLCOVÁ – Titus KOLNÍK

Tkáčske dielne z neskorej doby rímskej v Cíferi-Páci	467
Weaving workshops from the Late Roman Period in Cífer-Pác	485

Kamil ŠVAŇA

Germánska na kruhu točená keramika z kvádskych pohrebísk juhozápadného Slovenska	
Poznámky k vplyvu rímskych technológií na germánsku hrnčiarsku produkciu	489
Germanic wheel-made pottery from the Quadric cemeteries of south-western Slovakia	
Comments on the influence of Roman technologies on the Germanic pottery production	499

Vladimír TURČAN

K vývoju sídelnej štruktúry východného úpätia Malých Karpát v dobe rímskej	501
Zur Entwicklung der Siedlungsstruktur am östlichen Fuß der Kleinkarpaten in der römischen Kaiserzeit	507

Dagmar VACHŮTOVÁ – Tomáš ZEMAN

Výrobní objekty z nově objevené germánské osady v Hrubé Vrbce	509
Manufacturing features from the newly discovered settlement at Hrubá Vrbka	525

Lubomír PROKEŠ – Pavla MUSILOVÁ

Pokus o aplikaci infračervené spektrometrie (FTIR) k analýze materiálu z pecí z doby římské z Hrubé Vrbky a Mikulovic	527
An attempt for the application of infrared spectrometry (FTIR) in the analysis of calcareous substances from the Roman Age ovens in Hrubá Vrbka and Mikulovice	534

Daniel ŽYCHLIŇSKI

Rosznarnia lnu ze stanowiska 21 w Daniszewie, pow. Koło, woj. wielkopolskie jako przyczynek do poznania gospodarki ludności kultury przeworskiej z początków młodszego okresu przedrzymskiego	537
Die Sprühanlage von Daniszew, Fdst. 21 - einige Bemerkungen zur Wirtschaft der Przeworsk-Kultur in den Anfängen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit	543

VARIA

Jakub HALAMA

Jak vysvětlit nález sigillatové mísy z Neratovic? Možnosti interpretace a kontext zajímavého nálezu	547
How to explain find of terra sigillata bowl from Neratovice? Possibilities of interpretation and context of the interesting find	577

Lenka HALÁSOVÁ

Germánska keramika zo žiarových hrobov 1. storočia n. l. v Čechách a na Slovensku	579
Germanic pottery from cremation graves of the 1 st century AD in Bohemia and Slovakia	594

Pavel HORNÍK – Jan JÍLEK

Polokulovitá štítová puklice typu Jahn 8 ze sbírek Městského muzea a galerie v Hlinsku	597
Semi-spherical shield boss of the Jahn 8 type of the Municipal Museum and gallery in Hlinsko	602

Soňa KLANICOVÁ

Germánské osídlení na katastru obce Pasohlávky z hlediska nálezů keramiky typu terra sigillata	603
Germanische Besiedlung im Gemeindekataster von Pasohlávky aus der Sicht der Terra Sigillata Funde	613

Titus KOLNÍK

Stráže-Krakovany a Ostrovany/Osztrópataka. Poznámky k novým súvislostiam a nálezom z hrobov germánskej elity	615
Stráže-Krakovany und Ostrovany/Osztrópataka. Neue Funde und Angaben zu den Gräbern der germanischen Elite	637

Štěpánka KUČKOVÁ – Jiří VÁVRA – Radovan HYNEK – Milan KODÍČEK

Analýza obsahu keramických a skleněných nádob metodou peptidového mapování	639
Analyses of organic deposits in ceramic and glass vessels by peptide mass mapping	644

Jana MINAROVIECH

Hypotetická rekonštrukcia rímskeho drevozemného tábora v Iži	645
Hypothetical reconstruction of the earth-and-timber fort at Iža	653

Krzysztof NARLOCH

Römische Gesichtshelme aus Germanien. Ein Beitrag zur Diskussion über die Funktion	655
Rzymskie hełmy z zasłonami z Germanii. Przyczynek do dyskusji nad funkcją	660

Anna Magdalena REMBISZ

An attempt of interpretation of human bodies with the strings from the Germania's bogs	661
Próba interpretacji zwłok ludzkich ze sznurem z bagien Germanii	666

Mirosław RUDNICKI

Zawieszki trapezowate z terenu grupy olsztyńskiej - świadectwo kontaktów ze Słowianami?	669
Die trapezförmigen Anhänger aus dem Gebiet der Olsztyn-Gruppe - ein Zeugnis der Kontakten mit der Slawen?	686

Luboš RYPKA

Údajný pozdně římský žárový hrob z Březánek, okr. Teplice. Poznámky k tradičně mylně lokalizovanému nálezu bohatého hrobu ze severozápadních Čech	687
Ein angeblich spätkaiserzeitliches Brandgrab aus Břežánky, Bez. Teplice. Bemerkungen zum traditionell irrtümlich lokalisierten Befund eines reichen Grabes in Nordwestböhmen	697

Jaroslava SCHMIDTOVÁ

Nové hrobové nálezy z Bratislavy-Rusoviec s germánskými nádobami. Výskum Múzea mesta Bratislavy v roku 2008	701
New graves from Bratislava-Rusovce with Germanic vessels. Excavation of Bratislava City Museum	709

Anton FIALA

Nálezy římských mincí z Rusoviec v roku 2008	710
--	-----

Alena ŠEFCÁKOVÁ

Stručná antropologická analýza ľudských kostier z Kovácsovej ulice v Bratislave-Rusovciach	711
--	-----

David VÍCH

Nálezy doby římské na středním toku řeky Loučné	713
Die Funde aus der römischen Kaiserzeit am Mittelteil des Flusses Loučná	726

Program V. protohistorické konferencie „Keltské, germánske a včasnoslávanské osídlenie“

Zoznam účastníkov

PREDSLOV

V. PROTOHISTORICKÁ KONFERENCIA „KELTSKÉ, GERMÁNSKE A VČASNOSLOVANSKÉ OSÍDLLENIE“

Konferencia sa konala 21. až 25. 9. 2009 v priestoroch Archeologického ústavu SAV v Nitre. Do osemdesiat odborníkov z Čiech, Poľska a Slovenska sa zaoberalo predovšetkým hlavnou témou konferencie, ktorá bola zameraná na hospodárstvo Germánov, sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. V samostatnom bloku odzneli referáty o nových objavoch a hrobách germánskej nobility z 3. až 6. storočia (Krakovany-Stráže a Poprad-Matejovce na Slovensku a Podolí-Žuráň na Morave). Na príprave vedeckého stretnutia sa organizačne podieľali okrem Archeologického ústavu SAV v Nitre aj Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave, Archeologické múzeum SNM v Bratislave a Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV.

Konferenciu otvoril a účastníkov na pôde ústavu privítal riaditeľ PhDr. M. Ruttkay, CSc. Odznelo 46 referátov, ktoré boli rozdelené do siedmich blokov, množstvo diskusných príspevkov a prezentovaných bolo niekoľko posterov. Potešiteľné je, že na prednáškach sa zúčastnili aj študenti z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a z Trnavskej univerzity v Trnave.

Súčasťou programu bola aj exkurzia do Bratislavy a okolia (23. 9. 2009). Na hradnom vrchu sme mali možnosť vidieť unikátne nové nálezy rímskych architektúr z obdobia tesne pred prelomom letopočtov (B. Lesák, M. Musilová, B. Resutík). V Archeologickom múzeu SNM nás privítal riaditeľ múzea PhDr. J. Bartík, PhD. a prezreli sme si viaceré inštalované archeologické expozície. Naša cesta viedla ďalej na Národnú kultúrnu pamiatku Devín (K. Harmadyová a D. Divileková) a do rímskeho vojenského tábora z 1. až 4. storočia v Rusovciach-Gerulate (J. Schmidtová). Spoznanie najvýznamnejších archeologických lokalít a nálezov umožnila návšteva výstavy v Ponitrianskom múzeu v Nitre (24. 9. 2009), ktorá bola venovaná 70. výročiu hostujúcej inštitúcie (J. Ruttkayová).

Propagačnými prospektami o Nitre konferenciu podporil NISYS – Mesto Nitra a Nitriansky samosprávny kraj, ktorý prispel aj na vydanie publikácie.

Predkladaný, v poradí už piaty zborník „Archeológie barbarov“ obsahuje príspevky, ktoré odzneli na konferencii. Zaradili sme aj pôvodne prihlásené referáty, ktoré však z rôznych dôvodov odznieť nemohli. Väčšina z nich sa venuje hospodárskym aktivitám a ich archeologickým dokladom (nástroje, dielne, výrobné objekty, depoty, archeozoologické a archeobotanické analýzy) v protohistorickom období. Na konferencii sa diskutovalo aj o odraze ekonomickej činnosti v sídliskových štruktúrach keltských a germánskych osád. V kategórii „Varia“ sú predstavené nové nálezy, výskumy, metódy ako aj výsledky magisterských a doktorandských prác.

Ján Beljak, Gertrúda Březinová, Vladimír Varsík

Archeologický ústav SAV
v Nitre

Katedra klasickej archeológie
Trnavskej univerzity
v Trnave

Archeologické múzeum SNM
v Bratislave

Slovenská archeologická
spoločnosť pri SAV

PREFACE

THE VTH PROTOHISTORICAL CONFERENCE „CELTIC, GERMANIC AND EARLY SLAVONIC OCCUPATION“

The conference was held from 21st till 25th September 2009 at the Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences in Nitra. Around 80 specialists from the Czech Republic, Poland and Slovakia devoted their scientific attention mainly to the main conference topic focused on the economy of the Germans, and settlement and economic structures from the Late La Tène Period till the Early Middle Ages. In the separated session the papers were presented about the new discoveries and graves of the Germanic elite from the 3rd to the 6th cent. AD (Krakovany-Stráže and Poprad-Matejovce in Slovakia, Podolí-Žuráň in Moravia). Besides the Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences, the Department of Classical Archaeology of the Trnava University in Trnava, the Archaeological Museum of the Slovak National Museum in Bratislava, and the Slovak Archaeological Society by the Slovak Academy of Sciences co-organized the conference.

Conference was opened and the participants were welcomed by the Institute of Archaeology Director PhDr. Matej Ruttkay, CSc. Fortysix papers were presented, divided into seven sessions, many discussion contributions, and eight posters. The organizers were pleased by the participation in audience of the students of archaeology from the Constantine the Philosopher University in Nitra and from the Trnava University in Trnava.

The program also included participants' excursion to Bratislava and its surroundings on 23rd September 2009. At the Castle Hill in Bratislava, the in situ unique finds of the Roman architectures from the period immediately before the turn of eras were presented to the participants (guided by B. Resutík, G. Musilová and B. Lesák). In the Archaeological Museum of the Slovak National Museum, the visitors were welcomed by its director PhDr. J. Bartík, PhD., and were guided through the newest archaeological expositions. The excursion then directed to the Devín Castle (guided by K. Harmadyová and D. Divileková) and to the Roman military camp dated to the 1st – 4th cent. AD in Bratislava-Rusovce/Gerulata (J. Schmidtová). The visit to the Nitra museum in Nitra (J. Ruttkayová) gave an opportunity to learn about the most important archaeological sites and finds from the exhibition devoted to the 70th anniversary of the Institute of Archaeology SAS.

The conference was supported by the promotional materials by NISYS-Nitra town and Nitra municipal district that also contributed to the publishing of proceedings.

The presented volume, already the fifth in the series “Archaeology of the Barbarians”, contains papers that were presented on the conference. It also includes originally registered contributions, which from various reasons could not be presented. The majority of them are devoted to the economic activities and their archaeological records (tools, workshops, industrial objects, hoards, archaeozoology and archaeobotany) in the early historical periods. During the conference also reflections of economic activities on the internal structures of Celtic and Germanic settlements were discussed. New findings, excavations, methods and brief results of Mgr. and PhD. thesis are published in the category “Varia”.

Ján Beljak, Gertrúda Březinová, Vladimír Varsík

Translated by L. Benediková

HOSPODÁRSTVO GERMÁNOV

**SÍDLISKOVÉ A EKONOMICKÉ ŠTRUKTÚRY
OD NESKOREJ DOBY LATÉNSKEJ PO VČASNÝ STREDOVEK**

DOBROMĚŘICE U LOUN A BŘEZNO U CHOMUTOVA – DVĚ SÍDLIŠTĚ DOBY ŘÍMSKÉ V SEVEROZÁPADNÍCH ČECHÁCH

ZDENĚK BENEŠ

Severozápadní Čechy, doba římská, sídliště, kostrové hroby, pohřby psů, kvantitativní analýza keramiky

Northwestern Bohemia, Roman Age Period, settlement, inhumation graves, dog burials, quantitative ceramic analysis

Dobroměřice at Louny and Březno at Chomutov – two settlement sites of Roman Age Period in northwestern Bohemia

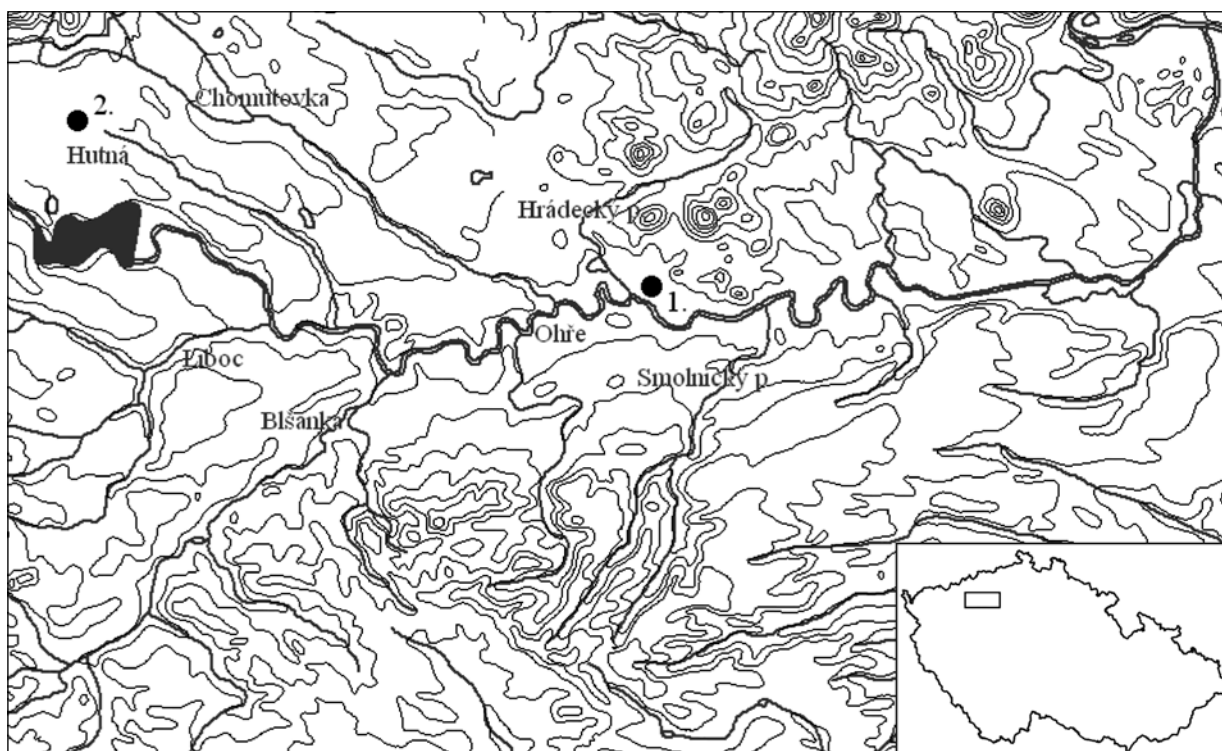
In this paper two sites with settlement features dated to the Roman Age Period are analyzed. Both of them come from rescue excavations carried out in the region of north-western Bohemia. Besides features of settlement activities, traces of funeral activities were found as well. They encompass inhumation graves, both human and animal (dogs). Analyzed material from both sites, ceramic sherds in particular, allows us to consider several chronological phases, each represented by a small portion of features. That leads to the assumption of continuous dwelling activities, represented by a quite small communities living in this area. Besides qualitative analysis, also quantitative evaluation of ceramic fragments was made in an effort to understand both original function and way of cessation of settlement features.

ÚVOD

Předkládaný příspěvek se zabývá zpracováním dvou vybraných lokalit ze severozápadních Čech. V obou případech jde o záchranné výzkumy staršího data, jež na své zpracování musely čekat poměrně dlouhou dobu v muzejních depozitářích¹. Ačkoli oba výzkumy byly co do plošné rozlohy poměrně rozsáhlé, nálezy a objekty z doby římské tvořily pouze zlomek celkového objemu získaných pramenů. Obě lokality jsou totiž silně polykulturní. Zatímco Březno leží geograficky ve středním Poohří na říčce Hutné, lokalita v Dobroměřicích se nachází přímo na břehu Ohře v dolním Poohří. Obě lokality se vyznačují svou závislostí na Ohři jakožto ose celé severozápadočeské sídelní komory (obr. 1). Jevilo se tedy zajímavé hodnotit obě osady z doby římské společně a pokusit se sledovat určité jejich vlastnosti, aby mohly být v závěru porovnány a vhodně interpretovány.

Okolnosti výzkumů a nálezová situace neumožňují ve větší míře sledovat sídlištní strukturu ani na jedné z obou lokalit. Technická omezení rovněž nedovolila věnovat se hlouběji problematice železářské strusky, jež se hojně vyskytovala. Vypálená mazanice byla dokonce nalezena v tak mizivém množství a špatné kvalitě, že žádné otisky kúlů či prutů nebylo možné sledovat. Spolu s dřevěnými uhlíky tak byly tyto skupiny nálezů evidovány pouze na základě pozitivního či negativního výskytu. Určující část práce tedy tvoří analýza a interpretace fragmentarizovaných keramických nádob.

¹ Tento příspěvek je shrnutím a zestručněním magisterské diplomové práce (Beneš 2009), kterou autor úspěšně obhájil na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze pod vedením Doc. PhDr. Lubomíra Košnara, CSc. Za mnohé rady a účinnou pomoc chce autor poděkovat PhDr. Karle Motykové, DrSc. a Doc. PhDr. Vladimíru Salačovi, CSc. Za zpřístupnění materiálu je pak vděčen pracovníkům ÚAPPSZČ Most, PhDr. Drahomíru Kouteckému a PhDr. Zdeňku Smržovi.

Obr. 1. Poloha lokalit ve středním Poohrí.

Obr. 2. Poloha obou pískoven v Dobroměřičích u Loun.

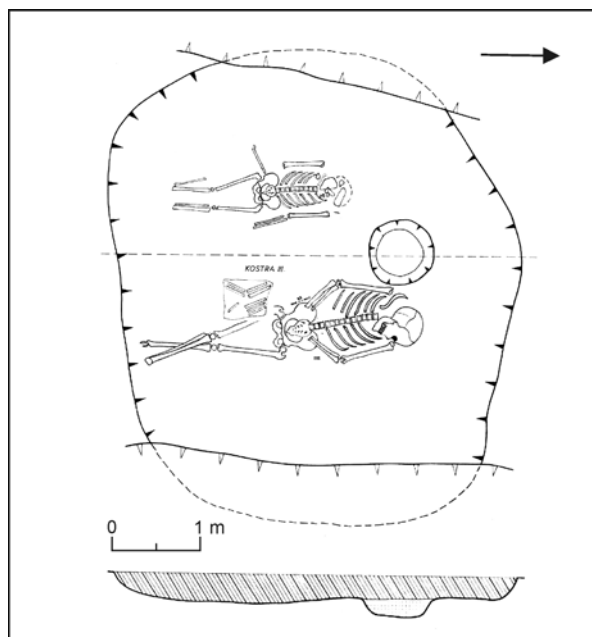
roku 1968 a úplně posledním evidovaným nálezem je popelnice žárového hrobu z doby římské, kterou D. Koutecký převzal od správy cihelny. Ze staré pískovny tedy bylo v letech 1966-68 prozkoumáno celkem 18 objektů, avšak nejméně jednou tolik nebo více bylo údajně zničeno bez evidence, zejména v zimních měsících (Koutecký 2006, 27).

Objekt 13/67 (obr. 5). Objekt se po skrývce jevil jako obdélník se zaoblenými rohy. Obě kratší stěny bylo nutno rekonstruovat, protože byly zničeny skrývkou. Ve dně byla zapuštěna okrouhlá jamka o průměru 75 cm a hloubce ode dna 20 cm. Její výplň tvořil slabě zbarvený bílý písek. Rekonstruované rozměry objektu činí 550x460 cm o zachované hloubce 25-35 cm. Orientace delších stěn byla V-Z. Hnědá písčitá výplň obsahovala také velké množství halštatské keramiky a zvířecích kostí. Na dně byly nalezeny celkem 3 kostry. Lidská kostra I byla uložena v západní polovině objektu. Jeden keramický zlomek byl nalezen u její lebky, další v bezprostředním okolí kostry. Kostra většího jedince II se nacházela ve východní polovině objektu. I v jejím okolí byly roztroušeny keramické zlomky. Kostra III se nalézala ve střední části mezi oběma lidskými skelety, většina kostí ale byla zničena skrývkou, neboť skelet byl v objektu uložen dosti mělce. Podle osteologického určení L. Peškeho (Koutecký 1976, Příloha 3) se jedná o zbytky skeletu psa, patrně z dospělého jedince (Koutecký 1976, 7-8; *týž* 2006, 34-35).

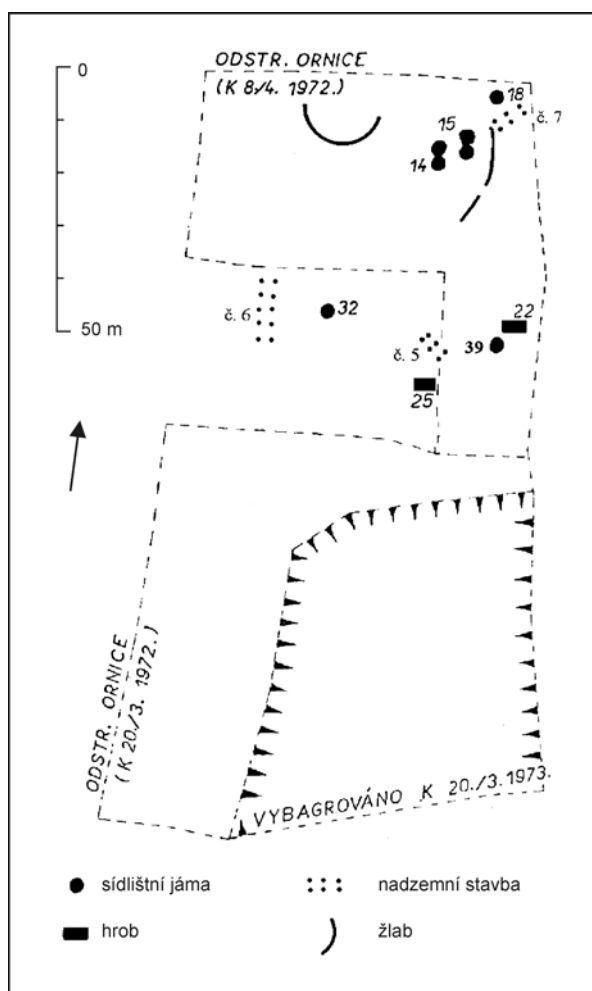
Soubor předmětů č. 19/67 (obr. 26: 11-12). Předměty mají pocházet z objektu zničeného při jihovýchodním cípu pískovny, avšak jeho přesnou polohu nebylo možné zjistit. D. Koutecký od mistra pískovny převzal obsah (patrně šlo o hrob), který se skládal ze spálených kůstek uložených v nádobě bez zachovalého okraje. Spolu s ním se však nacházely i další keramické zlomky, některé patrně náležející knovízské kultuře. Jde tedy o smíšený soubor (Koutecký 1976, 9; *týž* 2006, 35-36).

Nová pískovna (obr. 5; 7; 8)

Lokalita se nachází jihovýchodně od obce, ve vzdálenosti cca 600 m od Ohře v nadmořské výšce 180 m nad mořem. Výzkum postupoval od jihu k severu, směrem k železniční trati, jejíž průběh posléze ze západní strany kopíroval. Je pravděpodobné, že lokalita pokračovala i za tratí, tam však již zemní práce prováděny nebyly. Vzdálenost od Staré pískovny činí zhruba 1,4 km. Výzkum v roce 1970 navazoval na akci z roku 1969 (v této sezoně ovšem žádné nálezy z doby římské odkryty nebyly, proto o ní informováno nebude). Metoda výzkumu byla podřízena rychle postupující těžbě, skrývka byla asi 60 cm hluboká, přičemž svrchních 40 cm sestávalo z ornice a 20-30 cm z podložního šterkopísku. Další sezónou, v níž byly nalezeny objekty zařaditelné do doby římské, byla ta závěrečná z roku

Obr. 4. Dobroměřice – „Stará pískovna“, objekt D 13/67.

Obr. 5. Schematický plán „Nové pískovny“ (sezóna 1972).

1972. Tentokrát byla skrývka zeminy dohlížena zaměstnanci expozitury Most a odstraněna byla pouze ornice, čímž bylo pro výzkum zachováno poměrně velké množství objektů ve sprašové vrstvě, které by byly jinak zničeny, zvláště kúlové jamky či žlaby. Stalo se tak však pouze na části plochy, těžba totiž bez ohlášení postupovala dál a nebylo možné přinutit vedení pískovny k podobně pečlivému skrývání i na ploše, jež byla během dokumentace označena jako plocha C (Smrž 1977, 2). Jak již bylo řečeno, první nálezy, které byly s jistou dávkou skepse zařazeny do doby římské, pocházejí až z druhé sezony, jež probíhala v roce 1970. Jedná se o skupinu chudě vybavených kostrových hrobů č. 94/70, 96/70, 98/70, 99/70, 100/70². Dále uvádíme nálezy zkoumané v sezoně 1972. Všechny objekty datované do doby římské pocházejí z východní poloviny plochy A (tzn. plochy, kde byla skrývka provedena pečlivě). Jde o sídlištní objekty č. 14/72, 14a/72, 15/72, 15a/72, 18/72 a 39/72. Na základě podobné situace ze sezony v roce 1970 může do doby římské patřit také kostrový hrob 22/72. S velkou pravděpodobností jí náleží i rituální pohřeb dvou psů 25/72 a snad nadzemní stavby č. 5, 6 a 7. Určitou souvislost s objekty doby římské, ačkoli neprokázanou, by mohl mít žlab I. Na základě terénní situace se Z. Smrž domnívá, že do doby římské patří i žlab II (Smrž 1977, 80-82, 91).

Hrob 94/70 (obr. 6: 1-2). Hrobová jáma nepravidelného tvaru se zaoblenými rohy. Delší stranou byla orientována ve směru SZ-JV - stěny byly šikmé a dno ploché. Rozměry činily 230x125 cm při hloubce 40 cm. V jihozápadním rohu se již v hloubce 0-5 cm rýsoval shluk spálených kostí (první hrob) o mocnosti 2-5 cm. Tento žárový hrob byl ovšem uložen volně, v prostoru cca 60x65 cm. Mezi spálenými kostmi se nacházely dva bronzové předměty. Pod nimi se nalézá vrstva černé uhlíkaté hlíny. V západní polovině na dně byla zjištěna značně rozpadlá kostra, jejíž původní po-

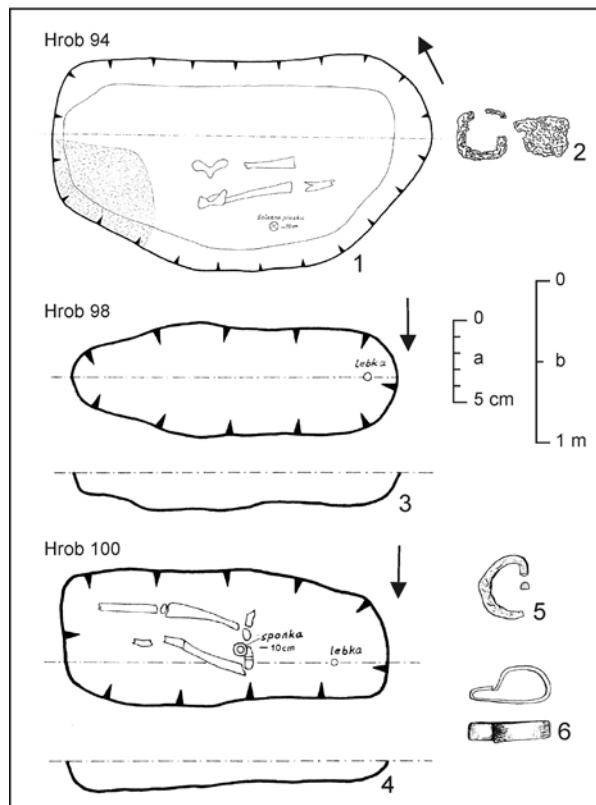
lohu nelze specifikovat. Poblíž kostry, blíže jihovýchodnímu rohu, byla nalezena železná přezka. Výplň horní části hrobové jámy tvořila hnědočerná šterkovitá hlína, ve východní polovině v ní byly do červena přepálené kameny. Výplň spodní části jámy tvořila tmavě hnědá hlína (Koutecký 1975, 36-37).

Hrob 96/70. Dochována byla patrně pouze spodní část hrobové jámy. Ta měla oválný půdorys, orientovaný delší stranou ve směru V-Z, o rozměrech 160x70 cm a hloubce pouze 15 cm. Kostra byla silně rozpadlá, zjištěny byly jen stopy lebky, pánve a rukou. Ležela nejspíše v natažené poloze, hlavou na západ. Jediným nálezem byl zbytek nádoby (v depozitáři nenalezené) umístěný u chodidel u jihovýchodní stěny hrobové jámy. Výplň tvořila hnědočerná hlína (Koutecký 1975, 38).

Hrob 98/70 (obr. 6: 3). Nalezen byl zbytek pohřbu v oválné až obdélníkové jámě o rozměrech 195x68 cm a hloubce 18-22 cm. Kostra byla zničena, pouze při západní stěně byly zjištěny stopy lebky (kostra byla tedy orientována ve směru Z-V). Výplň tvořila hnědočerná hlína (Koutecký 1975, 39).

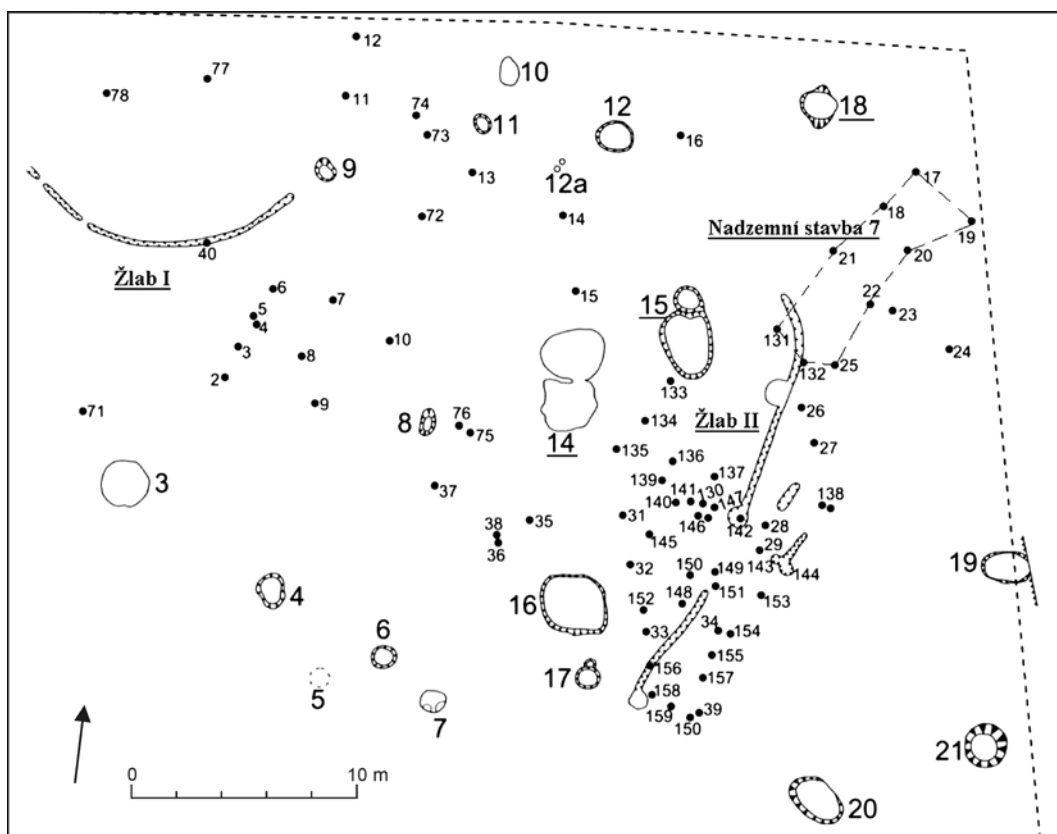
Hrob 99/70. Hrob byl zničen ve stěně pískovny. Ze zachovalého bloku byly vybrány pouze dlouhé kosti. Jinak nejsou k dispozici žádné další údaje (Koutecký 1975, 39).

Hrob 100/70 (obr. 6: 4-6). Hrob tvořila oválná až obdélníková jáma o rozměrech 195x80 cm a hloubce 10-18 cm, orientovaná delší osou ve směru V-Z. Zachovaly se některé partie natažených nohou, pánve a stopy lebky. Ty nasvědčují tomu, že kostra ležela v natažené poloze, hlavou k západu. V krajině pánve, v hloubce 10 cm, byla

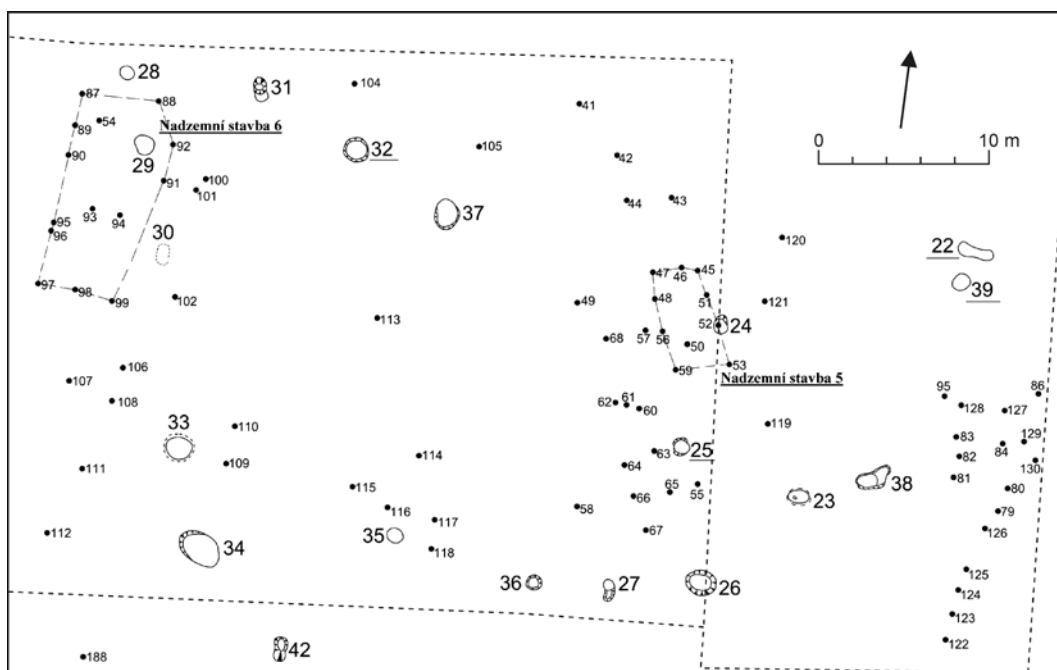

Obr. 6. Dobroměřice – „Nová pískovna“, 1-2 - hrob 94/70; 3 - hrob 98/70; 4-6 - hrob 100/70. Měřítka: a - 2, 5, 6; b - 1, 3, 4.

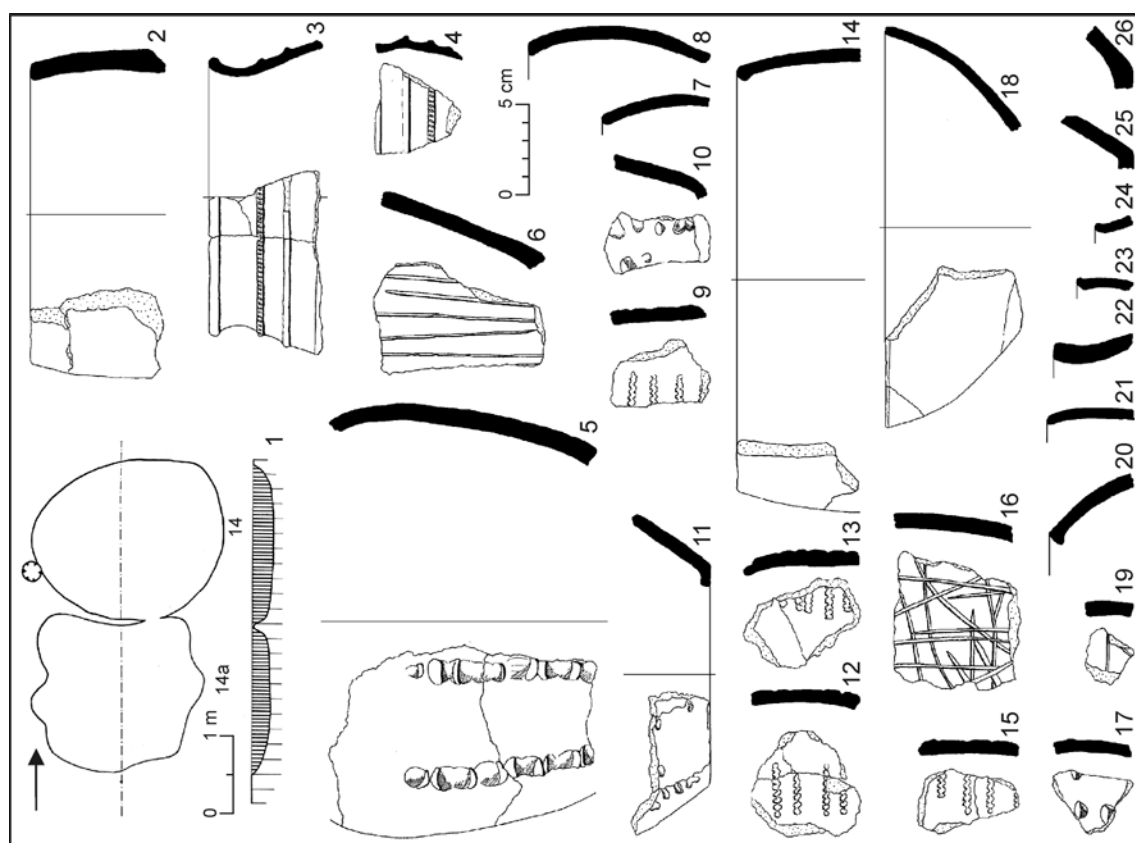
² Na tomto místě je třeba poukázat na chybu v dokumentaci, jež se týká záměny obsahu hrobů číslo 94 a 100. Na pytlíku i na kresbě z nálezové zprávy je totiž uvedeno, že „napodobenina obloukové spony“ pochází z hrobu 94 a železná přezka zase z hrobu 100, zatímco v popisu objektů v textu nálezové zprávy je tomu přesně naopak. Je třeba poznamenat, že v depozitáři byla dohledána pouze přezka, „napodobenina spony“ nalezena nebyla a je tedy dochována pouze v původní kresbě. To se však týká i další přezky uvedené v tabulce spolu s „napodobeninou spony“ jako obsah hrobu 94. Ta v textu dokumentace uvedena není. Dva bronzové předměty, sice zmíněné, ale již dále nepopisované, z hrobu 94, rovněž nebyly nalezeny, navíc nejsou vyobrazeny ani v tabulce nálezové zprávy. Obsah hrobů zde tedy uvádíme tak, jak byl popsán v nálezové zprávě.

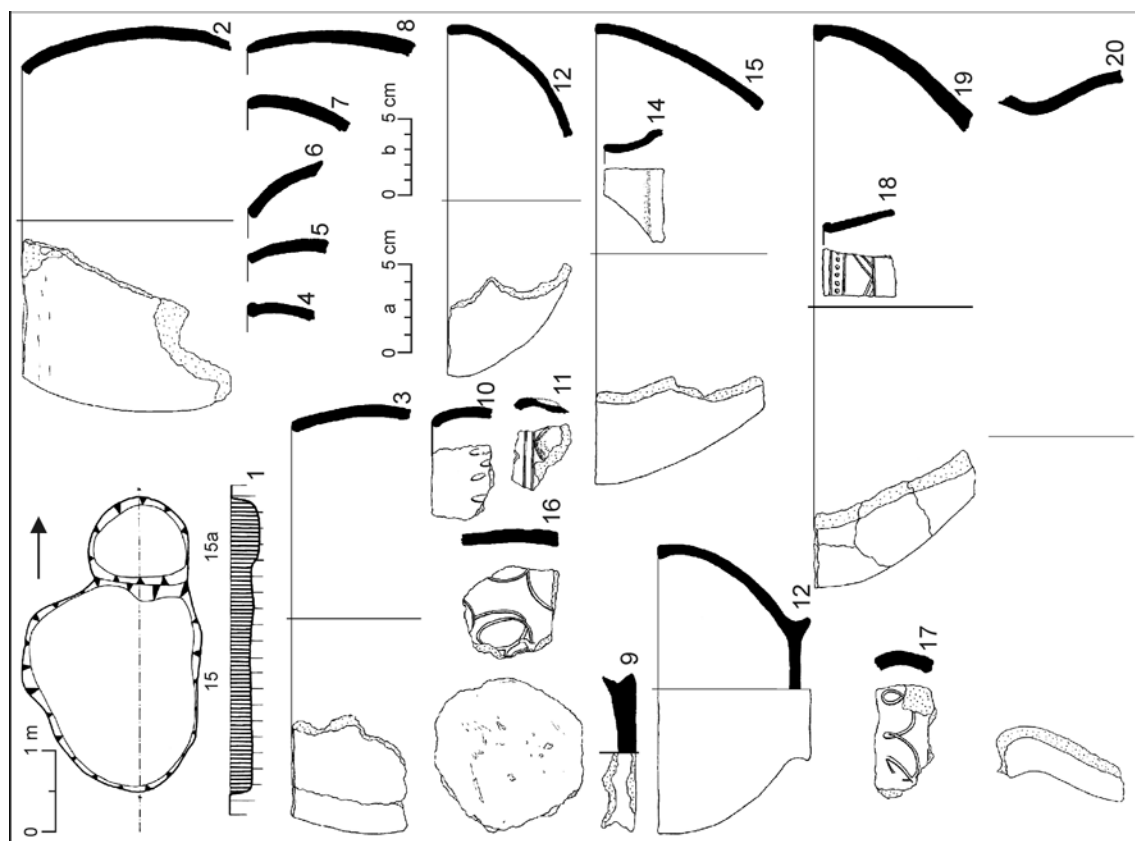
Obr. 7. „Nová pískovna“ – plán sezóny 1972, severní část plochy (objekty z doby římské podtrženy).

Obr. 8. „Nová pískovna“ – plán sezóny 1972, jižní část plochy (objekty z doby římské podtrženy).

Obr. 9. Dobroměřice – „Nová pískovna“, 1-10: objekt D 14; 11-25: objekt D 14a.

Obr. 10. Dobroměřice – „Nová pískovna“, 1-10: objekt D 15; 11-19: objekt D 15a.
Měřítka: a - 1-18; b - 19.

nalezena „železná napodobenina spony“. V textu nálezo-
vé zprávy sice není uvedena, ale v přiložené tabulce
se spolu s touto „sponou“ jako výbava hrobu objevuje
též část přezky. Výplň hrobu tvořila hnědočerná hlína
(Koutecký 1975, 39-40).

Objekt 14/72 (obr. 9: 1). Oválná jáma se šikmými stě-
nami a mírně mísovitým dnem o rozměrech 260x216 cm
a max. hloubce 30 cm. Objekt byl zapuštěn do spraše,
výplň tvořila černá hlína. Při západním okraji se nachá-
zela kúlová jamka o průměru 28 cm, rovněž vyplněná
černou hlínou, jež částečně zasahovala do stěny objektu.
V jižní části se objekt 14 stýkal s objektem 14a a zdá se,
že jej porušoval. Styk obou objektů je však nevýrazný
a jejich výplň se nijak nelišila ani barvou, ani konzistencí
(Smrž 1977, 11).

Objekt 14a/72 (obr. 9: 1). Má nepravidelný, zhruba
čtvercový tvar, se zaoblenými rohy a lalokovitými vý-
běžky ve východní a západní stěně. Dno bylo mísovité,
zapuštěné do spraše. Rozměry činily 195x210 cm, max.
hloubka 24 cm. Výplň tvořila černá hlína. O vztahu s ob-
jektem 14 viz výše (Smrž 1977, 11).

Objekt 15/72 (obr. 10: 1). Oválná jáma byla orienta-
vá delší osou směrem S-J, v západní stěně lalokovitě
vykrojená, stěny šikmé, dno ploché a rovné. Rozměry
260x220 cm a max. hloubka 30 cm. Výplň tvořila černá
hlína. V severní části se jáma stýkala s objektem 15a, který
patrně narušovala. Výplň obou objektů však byla stejná
jak barvou, tak i konzistencí, a není tedy vyloučeno, že
byly navzájem současné nebo že jde o jeden objekt (Smrž
1977, 11-12).

Objekt 15a/72 (obr. 10: 1). Okrouhlá jáma se šikmými stě-
nami a plochým rovným dnem, zahluobená do spraše. Roz-
měry činí 125x110 cm a max. hloubka 36 cm. V jižní části byla narušena objektem 15 (viz výše). Výplň opět tvořila
černá hlína (Smrž 1977, 12).

Objekt 18/72 (obr. 16: 1). Jáma nepravidelného tvaru s lalokovitě vybíhající šikmou severní a jižní stěnou, zatímco
stěna západní a východní byly zaoblené a ke dnu kolmé. Dno bylo ploché a rovné. Objekt byl zahluoben do spraše
a jeho výplň tvořila černá hlína. Rozměry činily 180x150 cm, hloubka 45 cm. Ve vzdálenosti 30 cm od jižního okraje
se nalézala kúlová jamka o průměru 17 cm a hloubce 15 cm vyplněná černou hlínou bez nálezů (Smrž 1977, 13).

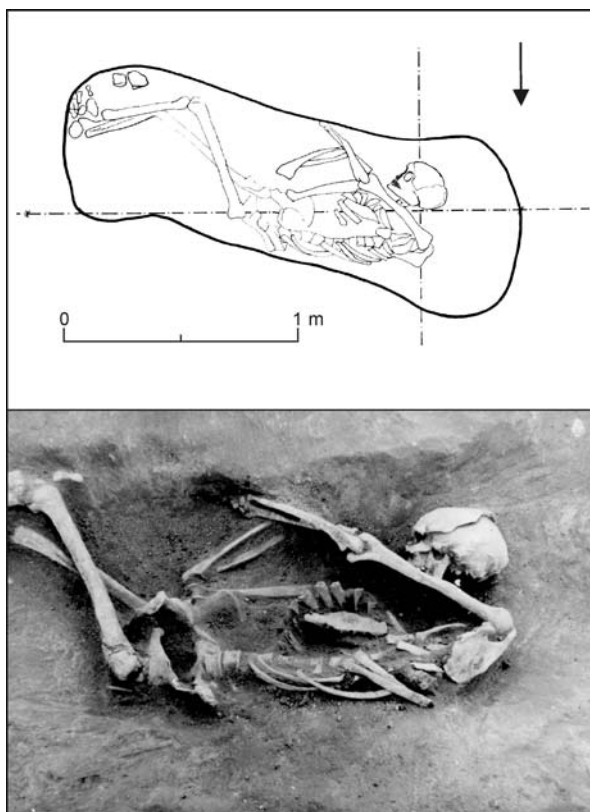
Hrob 22/72 (obr. 11). V nepravidelné jámě obdélníkového tvaru s rovnými stěnami, které se pozvolna zahlubovaly k mí-
sovitému dnu, ležela (či spíše byla stěsnána) lidská kostra. Spocívala na pravém boku v orientaci Z-V s hlavou k západu
a obličejem k jihu. Nohy byly slabě pokrčeny v kolenou, pravá paže spočívala podél těla s předloktím ohnutým zpět
k rameni. Levá ruka byla natažena šikmo přes hrudník a mimo tělo. Kolena, ruce a lebka byly opřeny o stěnu hrobové
jámy a nad úroveň hrudníku. Hrobová jáma měla rozměry 195x60 cm, max. hloubka ve středu činila 20 cm. Výplň hro-
bu tvořila šedočerná hlína, v níž byly nalezeny amorfní střepy a zlomky mazanice (Smrž 1977, 14, 15).

Objekt 25/72 (obr. 23). Zhruba kruhová jáma s nepravidelnými stěnami a plochým dnem. Byly v ní uloženy kostry
dvou psů orientované ve směru S-J s hlavami k severu. Obě spočívaly na boku, břichy a čenichy k sobě, s končetinami
silně skrčenými a navzájem propletenými a s pánevami k sobě přitisknutými. Rozměry jámy činily 100x85 cm o hlo-
ubce 7-10 cm. Výplň tvořila hnědá hlína, která neobsahovala žádné nálezy (Smrž 1977, 16).

Objekt 32/72 (obr. 16: 2-3). Oválná jáma se šikmými stěnami a plochým až mírně mísovitým dnem. Rozměry
140x125 cm a hloubka 48 cm. Do hloubky 20 cm byl objekt zapuštěn do spraše, poté až ke dnu do štěrkopískového
podloží. Černá hutná výplň obsahovala několik střepů a kostí (Smrž 1977, 18, 19).

Objekt 39/72 (obr. 16: 4-7). Jáma nepravidelného oválného až kruhového půdorysu a kotlovitého profilu byla zahlo-
ubena do spraše. Rozměry 100x92 cm a hloubka 45 cm. Výplň tvořila hnědá hlína, jež obsahovala jen několik střepů
(Smrž 1977, 21).

Nadzemní stavba č. 5 (obr. 8). Její existence není zcela jistá, neboť v tomto prostoru se nacházelo více kúlových
jamek nasvědčujících rovněž možnosti, že jde o stavby dvě. Tvar půdorysu byl snad lichoběžníkovitý o rozměrech
cca 5,6x3 m, delší osou měla být orientována směrem SZ-JV. Vymezuje jej 10 kúlových jamek, z nichž jamka č. 52 je
zapuštěná do objektu č. 24 (další jamky jsou č. 45-48, 50-53, 56, 59). Rozměry kúlových jamek se pohybují v rozmezí

Obr. 11. Dobroměřice – „Nová pískovna“, hrob D 22.

25-40 cm, o hloubce 8-30 cm. Jejich výplně neobsahovaly nálezy, jež by umožnily dataci. Důležitá je však superpozice k objektu č. 24, jenž patří bylanské kultuře, určující terminus post quem vzniku stavby. Vzhledem k tomu, že na lokalitě jsou mladší komponentou již jen objekty z doby římské, je možná i taková datace této stavby (Smrž 1977, 84).

Nadzemní stavba č. 6 (obr. 8). Půdorys měl obdélníkový tvar o rozměrech cca 11x4 m a nejspíš byl dále vnitřně členěn. Delší osou je orientován směrem S-J a je vymezen 12 kúlovými jamkami (č. 54, 87-90, 93-99). Jejich průměr osciloval v hodnotách 34-60 cm a hloubka mezi 7-34 cm. Přitom je důležité zmínit, že jamky uvnitř půdorysu byly mělčí než jamky na jeho obvodu. Ve výplni kúlové jamky č. 88 se nacházely zlomky, jež bylo možné datovat do doby římské. Objekt č. 29, překrytý touto nadzemní stavbou, datovat nelze (jeho výplň neobsahovala žádné nálezy) a objekt č. 28 ležící při její severní stěně patří době bronzové či halštatské. Objekt č. 30 rovněž nelze datovat. Nepřímým důkazem pro dataci stavby č. 6 do doby římské je i nepřítomnost objektů z doby římské v jejím okolí, z nichž by se materiál mohl dostat splachem do kúlové jamky č. 88 (Smrž 1977, 84, 85).

Nadzemní stavba č. 7 (obr. 7). Ležela severovýchodně žlabu II, s nímž byla asi v superpozici. Předpokládaný obdélníkový tvar měl rozměry cca 5x2,5 m a byl orientovaný delší osou směrem SV-JZ. Půdorys byl vymezen 7 kúlovými jamkami (č. 17-23) o rozměrech 42-63 cm a hloubce 13-24 cm. Nelze vyloučit, že ke stavbě patřily i kúlové jamky č. 25, 131 a 132, čímž by se prodloužila na celkových 8-8,5 m. Nálezy z kúlových jamek (č. 20, 22, 23 a 29) nelze datovat, pouze zařadit obecně do pravěku. Jelikož nelze ozejmit vztah stavby ke žlabu II, je datace této stavby otevřená (Smrž 1977, 85).

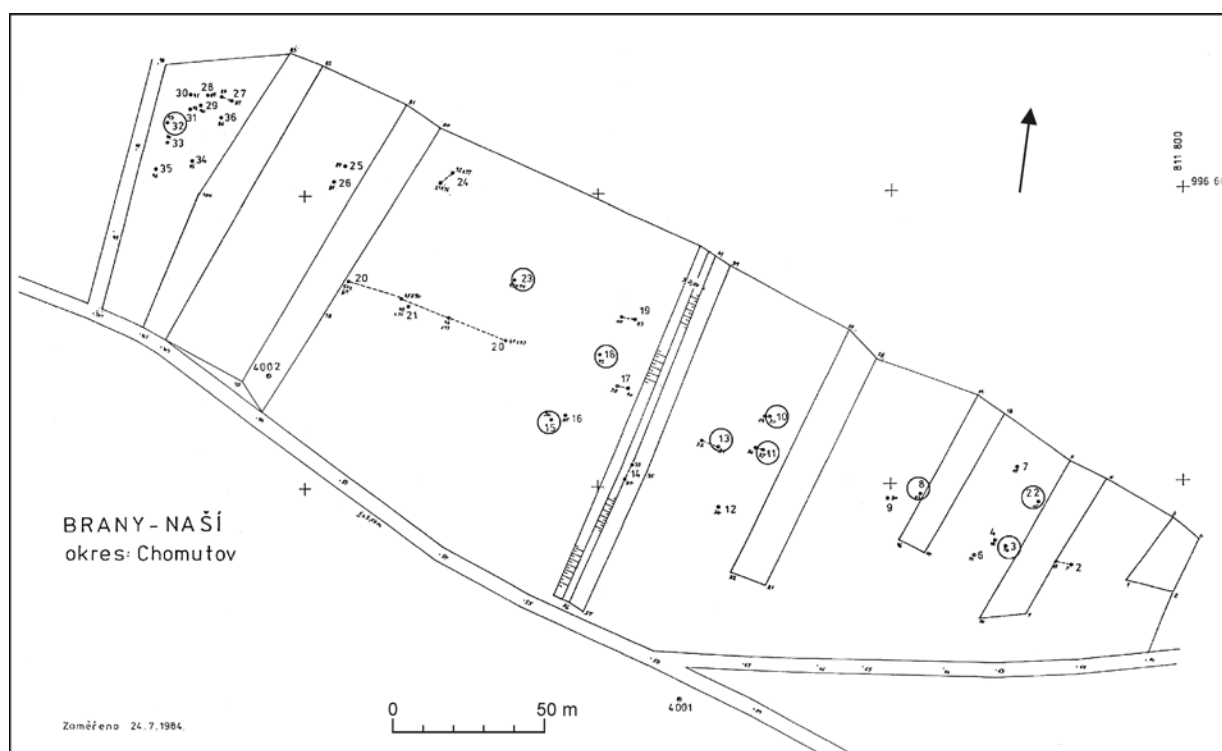
Žlab I (obr. 7). Po začištění se jevil jako pás černé hlíny ve tvaru výseče kruhu, jehož průměr by činil asi 15 m. Při vybírání působil dojmem, že jde pouze o výrazně probarvené štěrkopískové podloží. Po vybrání zeminy se ukázal žlábek 5-15 cm hluboký a široký 10-25 cm. Ve východní části byl žlab pravděpodobně náhle ukončen a pokračování západní části asi zničila skrývka. Malý počet kúlových jamek uprostřed a jejich absence v bezprostředním okolí žlabu jsou nepřímým důkazem toho, že nemohlo jít o konstrukci, jejíž oporu by tvořily svislé kúly. Kúlová jamka č. 40 (v ní nalezené střepy dle úpravy povrchu a materiálu Z. Smrž odhaduje na dobu římskou) zapuštěná do dna žlabu je ojedinělá a souvislost s ním nelze prokázat. Objekt č. 9 sice ležel v přímém pokračování pomyslného prodloužení východního oblouku žlabu, ale objekt byl v této části ukončen. Objekt č. 9 nadto nelze nijak datovat (zcela bez nálezu). Funkce žlabu I není jasná. Postrádáme objekty, s nimiž by souvisel. Jen s jistou dávkou pravděpodobnosti lze uvažovat o existenci nadzemní stavby, část jejíhož půdorysu by tvořily jamky č. 2-6 a snad i jamka č. 40 (Smrž 1977, 79, 80).

Žlab II (obr. 7). Tento žlab měl komplikovanější strukturu než žlab I. Díky kvalitně provedené skrývce se však rýsoval výrazněji. Komplikovaný systém kúlových jamek nicméně brání přesnému posouzení situace, jelikož jejich vzájemná souvislost je sporná. Jižní úsek žlabu (tj. II-1) se v jižním ukončení zvolna vytrácel, zatímco jeho severní část končí náhle. Protínal plochu vypálené spraše, kterou však nelze datovat. Severní úsek žlabu (II-2) byl v jižní části ukončen rozměrnou, ale mělkou kúlovou jamkou č. 142, dále pokračoval v třímetrovém úseku poměrně mělce, poté se opět výrazněji zahluboval, aby v severním ukončení pozvolna zmizel. Mezi oběma úseky žlabu, jižním a severním, zůstal volný prostor, snad vchod. Není vyloučeno, že kúlové jamky č. 31, 136, 145 a 149 souvisely s konstrukcí průchodu a mohly vymezovat jakýsi klešovitý vstup. Jamky č. 149 a 136 obsahovaly střepy, jež bylo možné datovat do doby římské, avšak ve žlabu samotném žádné nalezeny nebyly. Výrazněji se jevila konstrukce II-3 ukončená dvojicí protilehlých kúlových jamek propojených mělkým žlábkem. Souvislost dalších kúlových jamek s konstrukcí žlabu je však sporná. Jelikož žlab II lze na základě nálezů z kúlových jamek nepřímo datovat do doby římské, nelze vyloučit jeho souvislost s objekty č. 14, 14a, 15 a 15a (Smrž 1977, 80-82).

BŘEZNO U CHOMUTOVA (obr. 12; 13)

Obec Březno se nachází v údolí Hutné, levobřežního přítoku Ohře situovaného mezi Lužickým potokem na jihu (dnes území dolu Merkur, elektrárny Tušimice a Nechranické přehrady) a Chomutovkou na severu. Někdy se poloha výzkumu z roku 1984 uvádí pod katastrální obcí Brany a Naší, tedy obcí, jež zanikly postupem dolu Nástup Tušimice v 80. letech a jejich katastrální území nyní spadá pod Březno. Pro odlišení od záchranné akce z roku 1983, která proběhla v původním ikatastru Března, budeme nadále pro výzkum z roku 1984 hodnocený v tomto textu používat označení Březno u Chomutova – Brany-Naší.

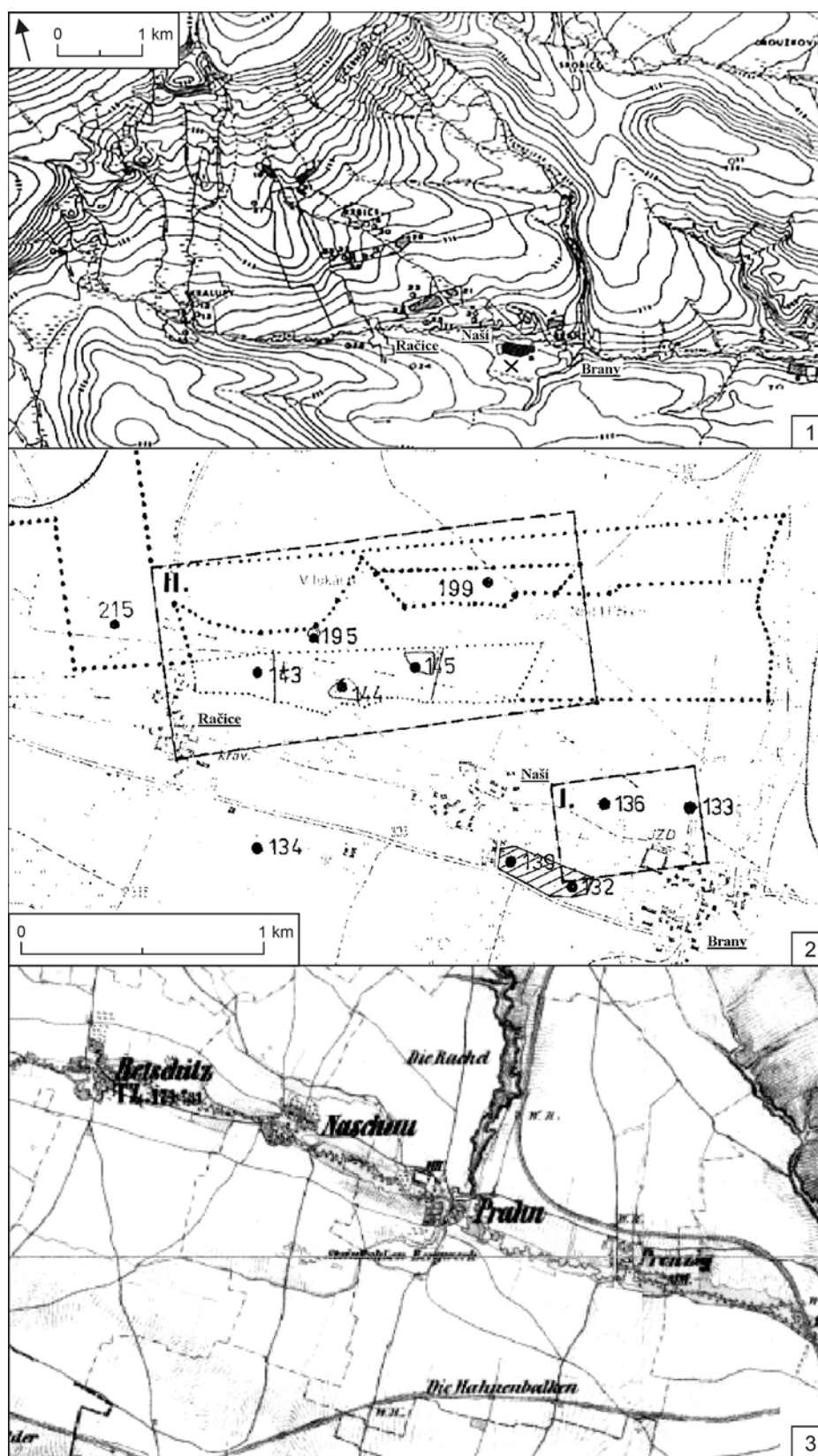
Z výzkumu vedeného M. Neuwirthem v předpolí postupujícího dolu Merkur neexistuje nálezová zpráva, k dispozici jsou však celkem 4 hlášení z časovém rozmezí od 12. 5. do 3. 9. 1984 (Smrž 1984a; týž 1984b; Neuwirth 1984a; týž 1984b). O výzkumu svého času informovala K. Motyková (1986, 167, Fig. 1, 2). Souhrnné zhodnocení výzkumů a situace v povodí Hutné podal Z. Smrž (1999). Z povodí Hutné nejsou starší nálezy z doby římské téměř známy. Výjimkou je bohatý kostrový hrob ze 4. století ze Žiželic, které se nacházejí na Hutné před jejím ústím do Ohře v Žatci (Blažek 1995, 150-152, Abb. 18-19). Z novodobých výzkumů tak stojí za zmínku především odkryvy provedené rok před výzkumem v poloze „Brany-Naší“ východněji

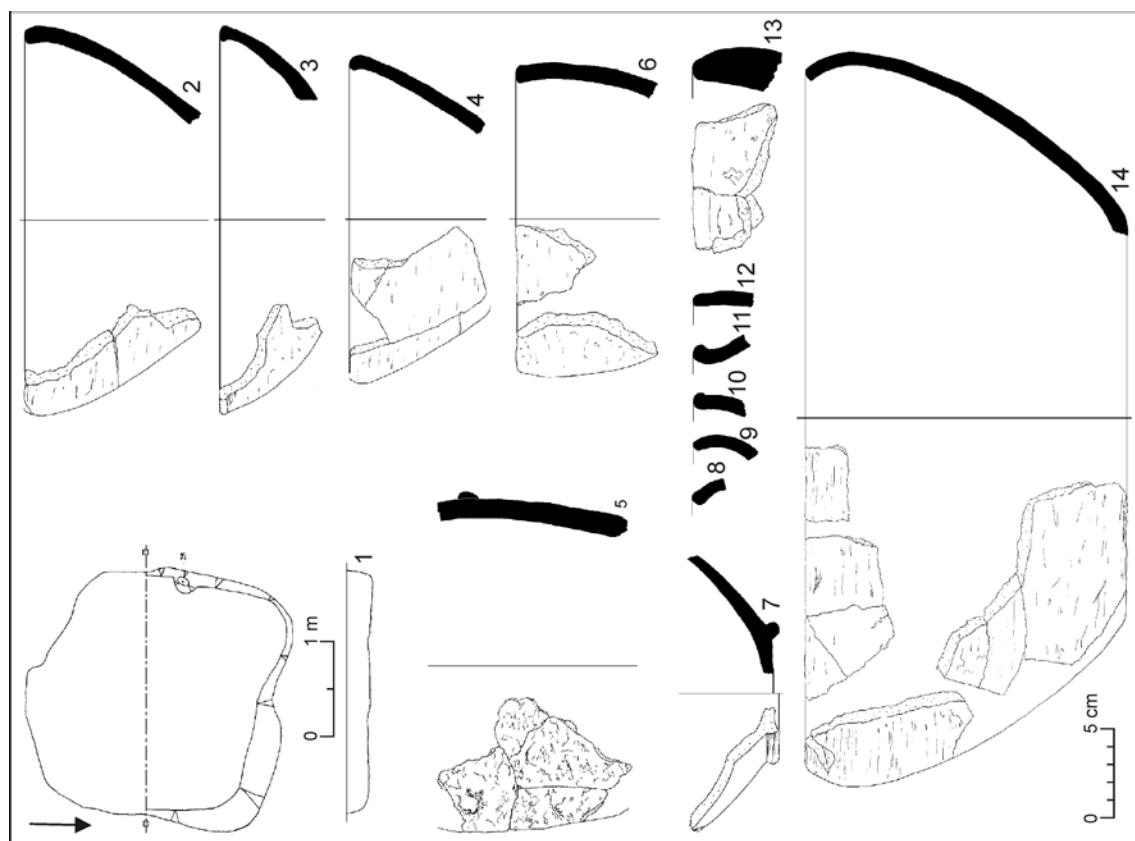
Obr. 12. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, plán zkoumané plochy (objekty z doby římské zakroužkovány).

v katastru obce Březno. Kromě objektů náležejících laténskému sídlišti zde byly objeveny také objekty ze starší doby římské. Zachycen byl patrně jižní okraj sídliště s výrobními objekty, přičemž obytné objekty lze teoreticky předpokládat severněji, blíže toku Hutné (Salač/Neruda/Kubálek 2006, 7, 8, 12-14). Údolí Hutné patří sice do středního Poohří, jeho část je ale již součástí Mostecké pánve. Bývalo sevřenější, hlubší a členitější než sousední údolí Lužického potoka a na severozápadě bylo ohraničeno zalesněným úpatím Krušných hor. Co se pedologické situace týče, na západ od Černovického potoka zcela chyběly spraše, podloží tvořily těžké jílovitopísčité a jílovité hlíny (Smrž 1999, 212). Tok Hutné se během 80. a 90. let výrazně změnil. Došlo k jeho přeložení k severu z důvodu rozšiřování hnědouhelných dolů Nástup Tušimice. Studium tohoto zaniklého regionu je tak možné již jen ze starých a rekonstrukčních map (viz Smrž 1999, obr. 2). Linie těžby postupovala od jihu k severu a frontálně v několikakilometrovém úseku zlikvidovala nejprve bezvodý hřbet mezi Lužickým potokem a údolím Hutné. Následně byly zabrány i severní svahy sklánějící se k Hutné, kam patří rovněž zde prezentované naleziště, až po hranici Černovického potoka na východě. Počátek výzkumu v poloze „Brany-Naší“ spadá do 12. 5. 1984, kdy Z. Smrž společně s D. Kouteckým a M. Šmolíkovou z tehdejšího Okresního muzea v Chomutově provedli průzkum předpolí dolu Merkur. V celém prostoru o výměře několik set hektarů byla provedena plošná skrývka. V pravobřeží Hutné mezi Brančíky a Brany bylo zjištěno „rozsáhlé sídliště z doby římské“ v délce cca 500 m na šterkopískové terase Hutné, jehož severní okraj zasahoval do inundace řeky, kde již nebylo jeho pokračování patrné (Smrž 1984a). Během záchranného archeologického výzkumu v letních měsících byly rozpoznány dvě zřetelné koncentrace objektů – jedna, větší, byla předběžně datována do doby římské a druhá do doby hradištní. Kromě zahloubených chat byly odkryty běžné sídlištní jámy, jedna vyhřívací pec, hrob únětické kultury a žlábek o zjištěné délce přes 200 m, patrně recentního původu. V průběhu celého výzkumu bylo prozkoumáno 34 objektů (Neuwirth 1984a; týž 1984b). Ještě 3. 9. 1984 provedl Z. Smrž vybrání polovin 3 objektů (č. 23, 24 a 25), jež byly původně pouze vzorkovány (Smrž 1984b).

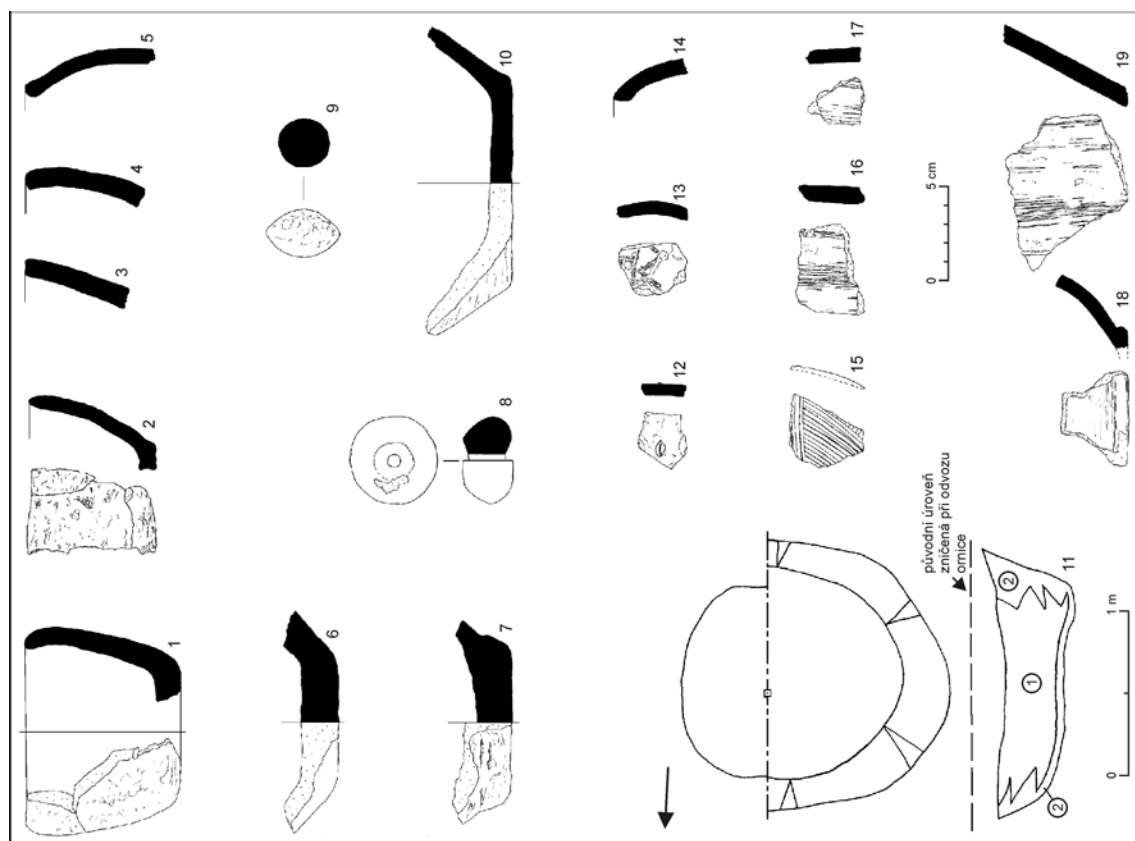
Původní předpoklad, že nálezy lze rozdělit pouze na komponentu hradištní a římskou, se ukázal jako lichý. Ve skutečnosti bylo do doby římské původně započítáno i několik objektů z doby laténské, které byly ze souboru vyčleněny až během nynějšího zpracování. Zbývajících objekty, datovaných s jistotou do doby římské, jsou dvě zahloubené chaty (objekty č. 11 a 13), dále jedna vyhřívací pec (objekt č. 10) a různé sídlištní jámy (objekty č. 3, 8, 15, 18, 22, 23 a 32).

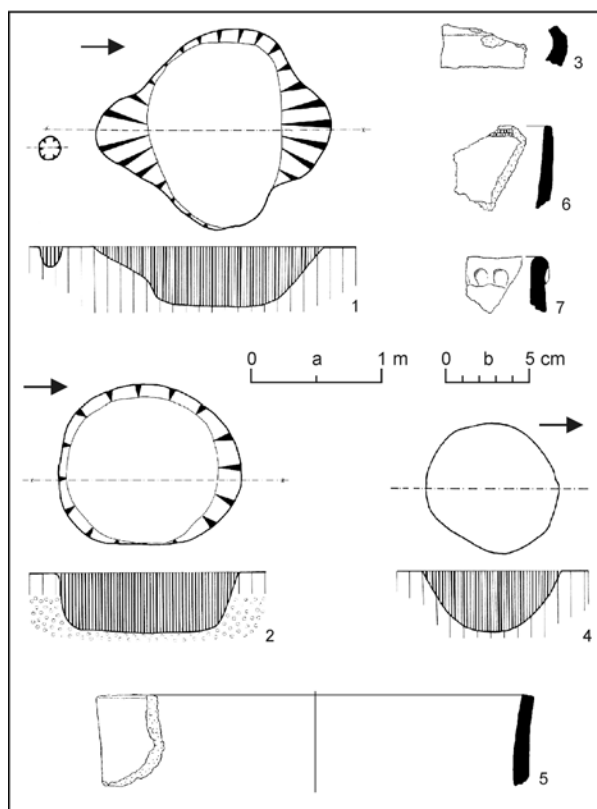
Obr. 13. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, 1: rekonstrukční mapa povodí Hutné (podle Smrž 1990, plocha výzkumu označena X); 2: zaměření výzkumů na katastru obcí Brany a Naší (archiv ÚAPPSZČ Most, plocha výzkumu šrafována); 3: výsek z 2. Vojenského mapování z let 1836-1852 (zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz/>).

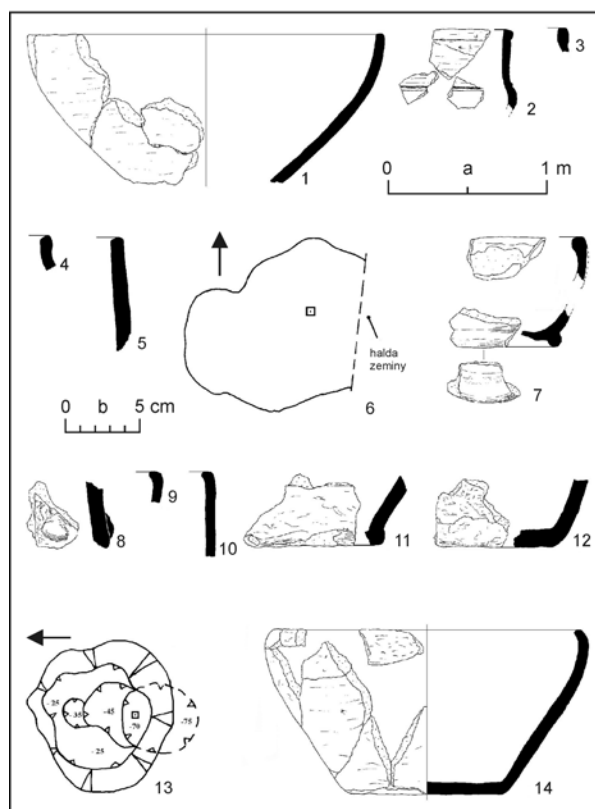
Obr. 14. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, chata B 11.

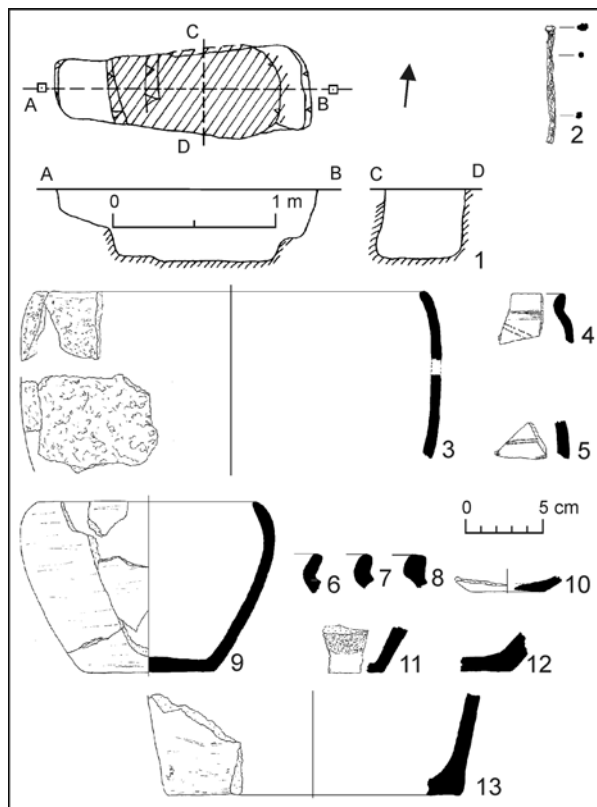
Obr. 15. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, 1-10 – chata B 11; 11-19 – objekt B 22
(legenda k profilu: 1 – šedohnědá, 2 – žlutohnědá hlína).

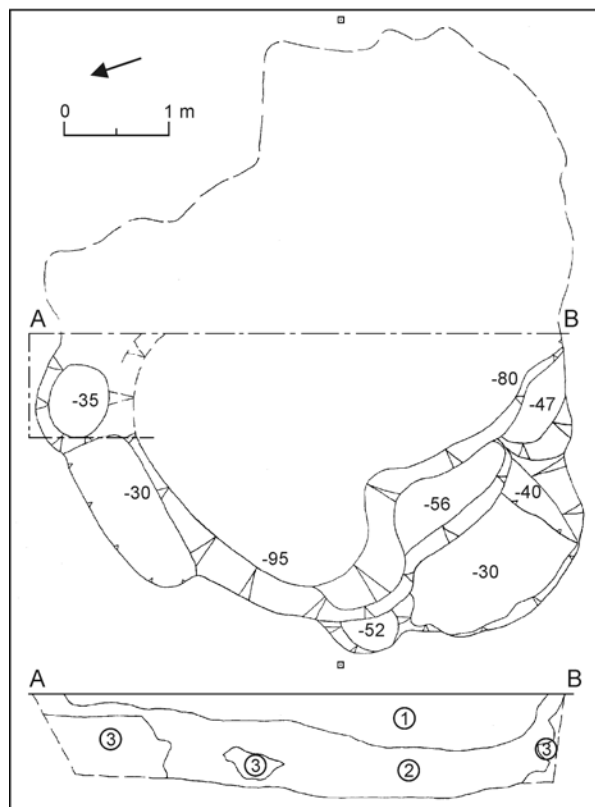
Obr. 16. Dobroměřice – „Nová pískovna“, 1 - objekt D 18; 2-3 - objekt D 32; 4-7 - objekt D 39. Měřítka: a - 1, 2, 4; b - 3, 5, 7.

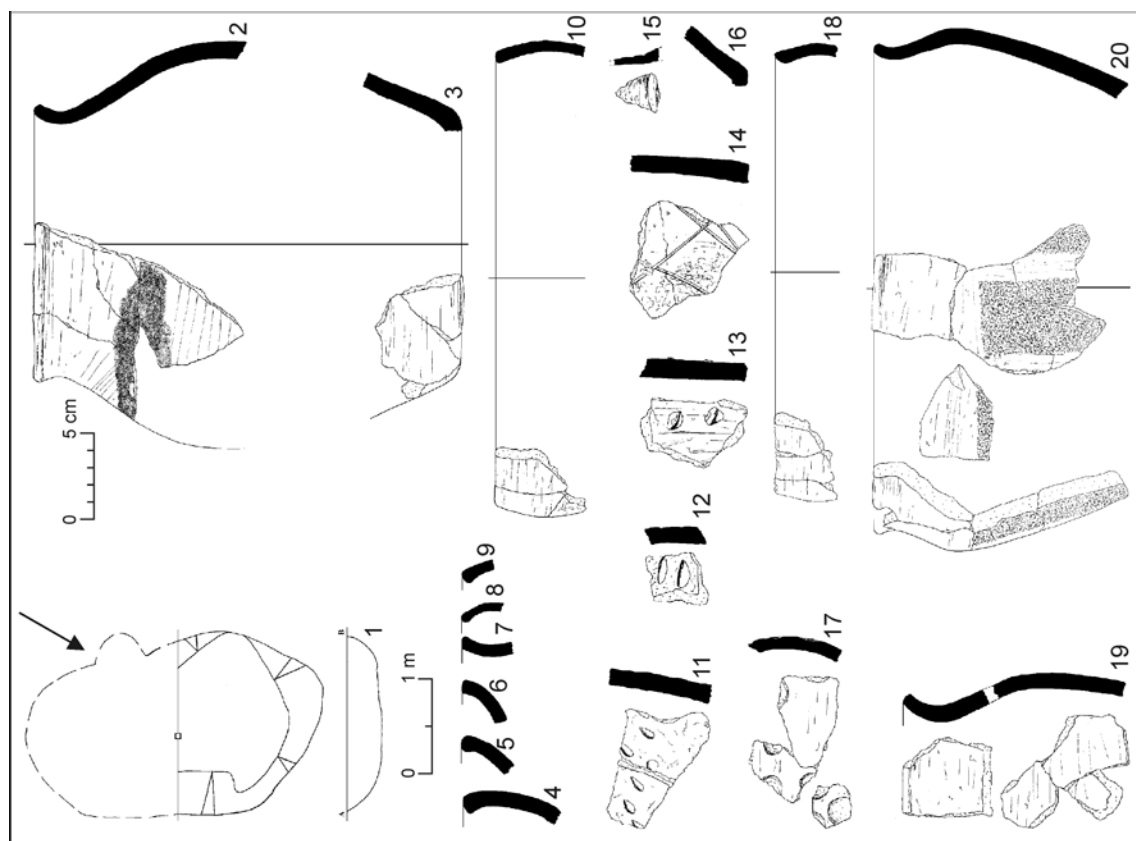
Obr. 17. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, 1-5 - objekt B 3; 6-12 - objekt B 8; 13-14 - objekt B 15. Měřítka: a - 6, 13; b - 1-5, 7-12, 14.

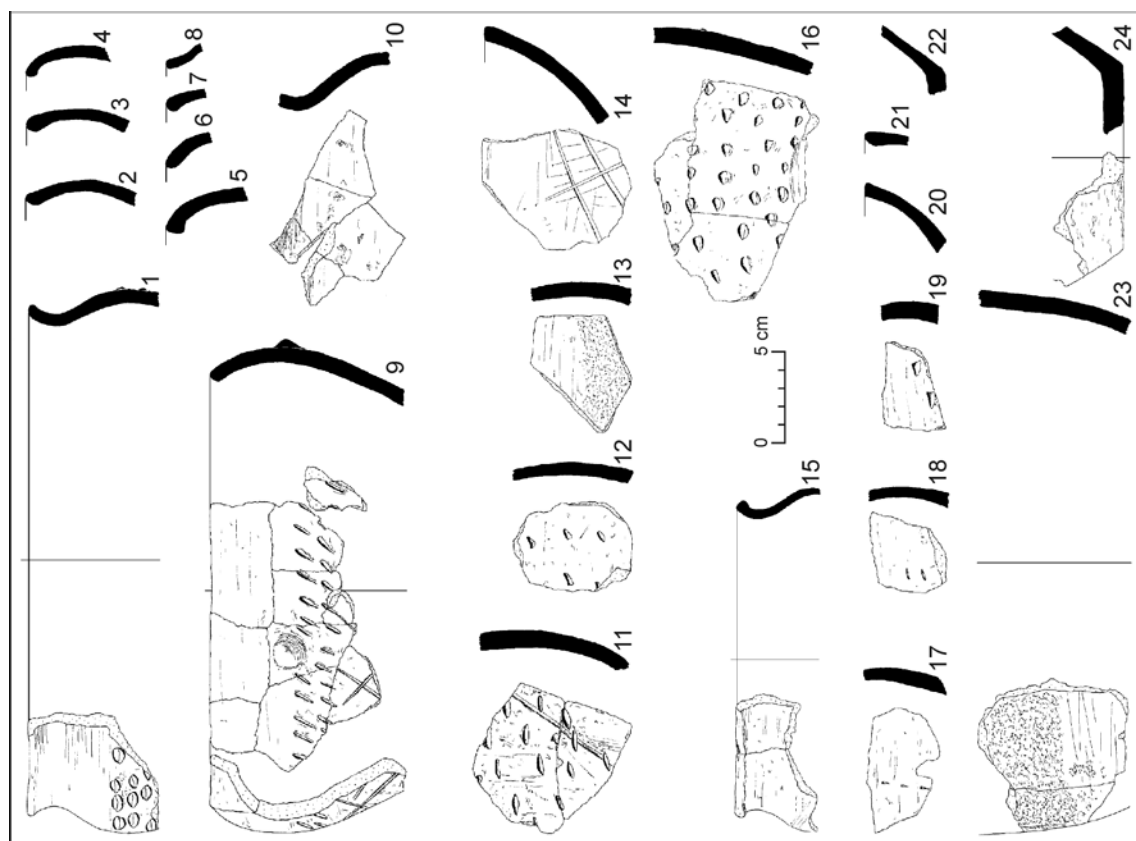
Obr. 18. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, vyhřívací pec B 10.

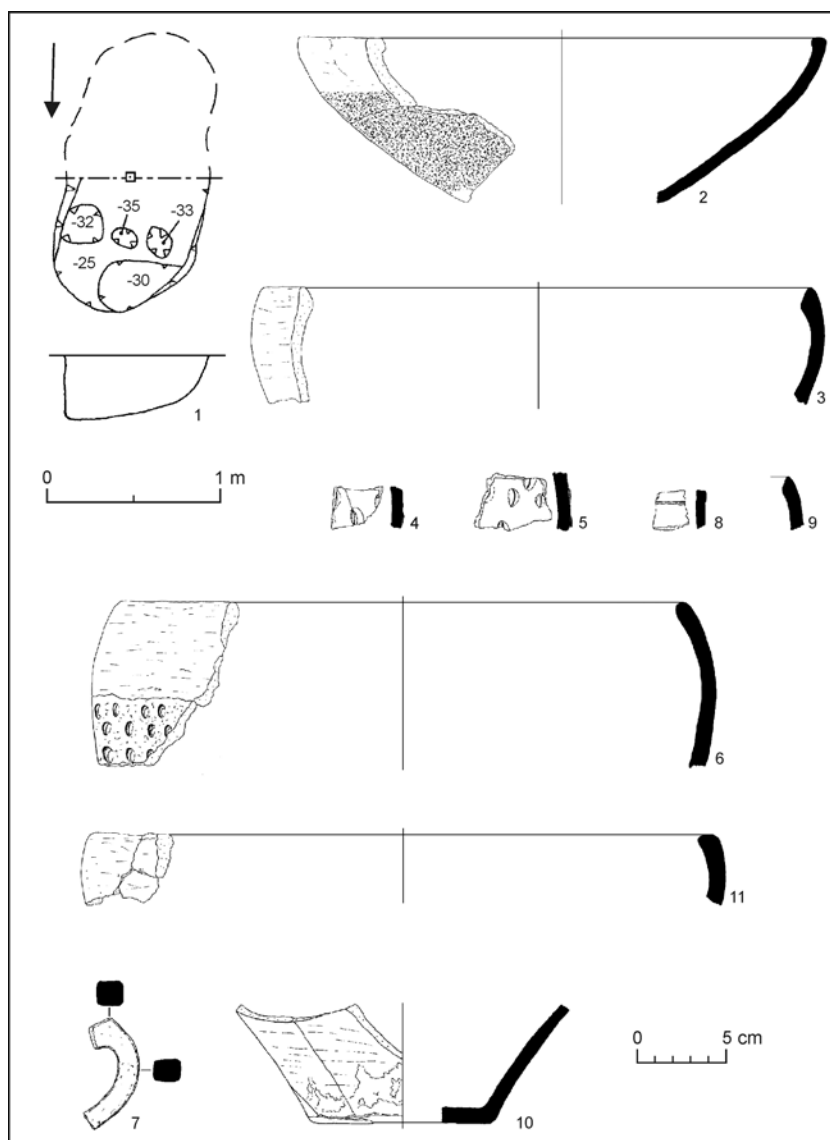
Obr. 19. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, chata B 13 (legenda k profilu: 1 – šedohnědá, 2 – žlutohnědá, 3 – žlutá hlína).

Obr. 20. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, objekt B 23.

Obr. 21. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, objekt B 23.

Obr. 22. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, objekt B 18.

Zahloubená chata č. 11 (obr. 14). Má tvar nepravidelného oválu o rozměrech 250x270 cm a hloubce 25 cm s rovným dnem a šikmými stěnami. Výplň tvořila šedohnědá hlína promíšená propálenou hlínou. V západní stěně byla objevena kulová jamka. Vybrána byla pouze severní polovina objektu, z jižní části zachycen pouze půdorys, jenž se objevil po začistění.

Zahloubená chata č. 13 (obr. 19). Jedná se o velkou polozemnici o rozměrech 590x510 cm a hloubce 100 cm. Měla rovné dno a šikmé až stupňovitě utvářené stěny. Výplň tvořila šedohnědá hlína, ale při stěnách a nade dnem se rýsovala šedožlutá vrstva. Okraje jámy byly zhroucené dovnitř, takže bylo obtížné rozeznat její půdorys. Chata obsahovala bohatý materiál z počátku doby římské, bohužel byla ale vybrána pouze její západní polovina. Zde byly nalezeny dvě kulové jamky, jedna ve středu kratší strany, druhá pak při stěně severní.

Vyhřívací pec č. 10 (obr. 18). Jde o objekt obdélného tvaru o rozměrech 155x60 cm a max. hloubce 45 cm. Dno se zahlubovalo stupňovitě a bylo rovné, stěny svislé. Dno i část stěn byly propálené. Výplň tvořila šedohnědá hlína s velkým množstvím strusky a uhlíků. Výplň byla vybrána z celého objektu.

Objekt č. 3. Rozměry jámy činily 160x160(?) cm a hloubka 28 cm. Byla oválného tvaru s rovným dnem a šikmými stěnami. Výplň byla tvořena šedohnědou hlínou, jen u stěn a nade dnem se nacházela žlutá vrstva (stržení stěn). Kresba půdorysu a profilu se nedochovala.

Objekt č. 8 (obr. 17: 6-12). Jáma rozměrů 100x150(?) cm a o neznámé hloubce. Měla nepravidelný oválný tvar. Její východní část se nacházela pod haldou skryté zeminy, tudíž byly její rozměry spíše odhadnuty. Před vybráním byl

navíc objekt rozježděn během odvozu ornice. Po začišťení nalezená skvrna o hloubce 5 cm patrně náležela téže jámě. Výplň tvořila šedohnědá hlína.

Objekt č. 15 (obr. 17: 13-14). Oválná jáma o rozměrech 90x95 cm a hloubce 70 cm měl stupňovité zahloubení se šikmo spadajícím středem. Dno nebylo vybráno (patrně recentní nora). Výplň byla šedohnědá.

Objekt č. 18 (obr. 22). Oválná jáma o rozměrech 90x160 cm a hloubce 35 cm. Svislé stěny a rovné dno s malými jamkami. Výplň je opět šedohnědá hlína. Vybrána pouze severní část výplně.

Objekt č. 22 (obr. 15: 11-19). Větší jáma oválného půdorysu o rozměrech 160x160(?) cm a hloubce 60 cm. Měla šikmé stěny a rovné dno. Výplň byla šedohnědá hlína, pouze u stěn a dna se nacházela žlutohnědá vrstva. Vybrána byla pouze západní část.

Objekt č. 23 (obr. 20). Velká jáma oválného půdorysu o rozměrech 190x310(?) cm a hloubce 40 cm. Zahloubení se jevílo jako mísovité se šikmými stěnami, dno bylo rovné. Výplň byla šedohnědá a na dně se nacházelo několik neuspořádaných kamenů. Původně byla vybrána pouze severozápadní část, zbytek pak při krátké akci 3. 9. 1984.

Objekt č. 32 (obr. 33). Velká jáma oválného půdorysu měla rozměry 225x235 cm a hloubku 170 cm. Stěny byly téměř svislé a dno rovné. Výplň byla v horní části šedohnědá hlína, pod ní hnědá podbarvená žlutou a nade dnem pak vrstva silněji probarvená žlutou. V hloubce cca 80 cm se nacházela vrstvička žluté. Po začišťení půdorysu byla vybrána pouze jižní část. Zajímavostí je nález zvířecí lebky (podle terénní dokumentace snad psa) v hloubce 70-90 cm při východním okraji. V severní polovině objektu snad mohl pokračovat zbytek kostry, nebylo ale přistoupeno k jeho dobrání.

ANALÝZA HROBOVÝCH NÁLEZŮ

Lidské skelety z objektu 13/67 (obr. 4)

Popisem nálezové situace jsme se již zabývali výše, proto si jenom shrneme, že lidské skelety Kostra I a Kostra II byly objeveny na dně objektu spolu s Kostrou III, jež patřila dospělému psu (viz 4.4). Lidské kostry byly analyzovány J. Chocholem, jehož zpráva je součástí nálezové zprávy jako Příloha 7 (Koutecký 1976).

Kostra II byla uložena ve východní polovině objektu, ležela naznak a byla orientována hlavou k severu a obličejem k jihozápadu. Délka kostry činila 160 cm a až na prstní články u rukou a nohou byla dobře zachována. Kost rukou byly v loktech ohnuty do klína a kosti nohou v kolenou zkříženy přes sebe (Koutecký 2006, 30). Antropologická analýza prokázala, že se jedná o mladíka zhruba ve věku 14-16 let, sice nízkého vzrůstu, ale poměrně robustně stavěného a svalnatého. V týlní části mozkovny byla nalezena mírná skleslina jako následek lehké impresní fraktury způsobené úderem tupým předmětem. Ta ale nebyla příčinou mladíkovy smrti, neboť rána je zcela zhojená. V oblasti pravé temenní kosti však byla objevena prasklina, zasahující částečně až do šupiny čelní kosti. Kost byla dokonce mírně vpáčena dovnitř lebky. Vzhledem k absenci známek hojení je pravděpodobné, že úder byl příčinou chlapcovy smrti. Dále je možné, že současně s tímto zraněním došlo k přeražení pravého jářmového oblouku.

Kostra I byla uložena v západní části objektu v poloze naznak a orientována hlavou k severu. Byla dlouhá 105 cm, ruce byly uloženy podél těla, pouze loketní kost pravé ruky byla uhnutá do pánve. Kost byly dobře zachovány, jen lebka byla roztříštěna a články prstů rukou a nohou chyběly (Koutecký 2006, 30). Podle antropologické analýzy šlo o pozůstatky většího dítěte neurčeného pohlaví věkové skupiny infans III (11-12 let). Stopy příčin jeho úmrtí nebyly pozorovány, zajímavostí nicméně je, že podle určitých shodných znaků na lebkách obou jedinců je mezi nimi předpokládána úzká genetická příbuznost. Vzhledem k věku obou jedinců je možné se domnívat, že šlo o sourozence.

Ukládání lidských pozůstatků do sídlištních objektů je sice v době římské poměrně ojedinělé, jedná se nicméně o jev, který ve větší či menší míře prochází napříč celým zemědělským pravěkem (Rulík 1996). Příklady z doby římské jsou známy například z Vážan nad Litavou na jižní Moravě (Šedo 1997). Objevují se rovněž případy, kdy jsou lidské kostry v sídlištních objektech doprovázeny zvířecími ostatky. O. Šedo uvádí lokality na území Vyškovské brány – v Herolticích byla na pokraji objektu pohozena kostra člověka a u jejích nohou ležela lebka koně s roztříštěnými zuby, z Drnovic pochází lidský skelet pohozený v jámě z mladší doby římské (Nýltová Fišáková/Šedo 2003, 325). Podobné příklady pocházejí rovněž z jižního Slovenska. Na sídliště v Lipové-Ondrochovej byla ve svrchních partiích větší jámy zachycena pohozená kostra dítěte se stopami násilných zásahů na lebce a na dně toho samého objektu

se nacházela celá kostra srnce (*Kolník 1962, 356, obr. 124*). Ve Štúrově zase byly v zásobní jámě F pohozyeny dvě lidské kostry, přičemž je zajímavé, že stejně jako v případě Dobroměřic šlo o dítě ve věku 10-12 let a nedospělého muže (*Kolník 1962, 363, obr. 125*). Dva případy pocházejí ze sídliště v Branči – zde byla v jámě 1 nalezena kostra nedospělého jedince v extrémně skrčené poloze a z jámy 155 zase pochází skelet dospělého muže s pokrčenými nohama (*Kolník/Varsík/Vladár 2007, 21, tab. 1: A; X: 1; X: 2*). V Čechách se s lidskými kostmi setkáváme i na sídlišti v Mlékojedech, bohužel k nim v literatuře nejsou dostupné bližší informace (*Peške 1994, 306*). Ojedinělým dokladem je nález kostry kojence ze sídlištní jámy, datované do horizontu plaňanské skupiny, z osady pod oppidem ve Stradonicích (*Motyková-Šneidrová 1962, 142*). Další příklad, část lidské lebky v sídlištním objektu z Kladna-Vrapic, uvádí heslovitě *E. Droberjar (2002, 252-253)*.

Máme-li případ v Dobroměřicích interpretovat, lze na základě předvedených analogií říci, že k podobným drastickým událostem docházelo i na dalších lokalitách. Zda se však jednalo o záležitost náboženského rituálního jednání, nebo o následek válečných událostí, je obtížné říci. Je také málo pravděpodobné, že by obě děti zemřely následkem nešťastného úrazu. Dalším prvkem je pak přítomnost psa mezi oběma lidskými kostrami. Pes jako společník v hrobech se objevuje celkem běžně spíše až na pohřebištích doby stěhování národů - v Čechách například v Plotištích nad Labem (*Rybová 1979, 467-472, Abb. 84; 92; souhrnně jako celoevropský jev Prummel 1992*). V době římské ve střední Evropě plní jeho ukládání na sídlištních poněkud jinou funkci (viz kapitola 4.4). Objekt 13/67 byl zaházen hlínou s množstvím keramických střepů a zvířecích kostí, tedy běžným sídlištním odpadem. Minimálně lidské kostry I a II ale byly uloženy na samotné dno objektu, což znamená, že objekt nebyl již delší dobu zanikajícím sídlištním objektem, ale buď čerstvě vyhloubeným, čerstvě vymeteným nebo zaniklým teprve nedávno. Objekt je poměrně rozměrný a zdá se, že byl k pohřbení všech tří jedinců využit až sekundárně. Je tak pravděpodobné, že na sídlišti došlo k násilnému zabití, možná dokonce obětování, dvou mladých jedinců, patrně sourozenců, a jejich následnému uložení do sídlištního objektu. Byl k nim přiložen pes (ten se nacházel trochu výše nad oběma kostrami I a II), který snad měl celý úkon jakýmsi způsobem rituálně posvětit nebo snad zpečetit. Na této úrovni úvah se však již blížíme spekulacím a je třeba je tedy brát s rezervou.

Kostrové hroby z Nové pískovny

Zde musíme odlišit ojedinělý kostrový hrob 22 (obr. 11) ze sezóny 1972 od skupiny hrobů 94, 96, 98, 99 a 100 (obr. 6) ze sezóny 1970. Odděluje jej od nich totiž zhruba 300 m, tedy spolu prostorově nesouvisí.

Osamocený kostrový hrob 22 bohužel neobsahoval žádné milodary, ve výplni hrobové jámy bylo pouze pár amorfních keramických fragmentů a zlomků mazanice. Autorem výzkumu byl přiřazen do doby římské jen kvůli přítomnosti skupiny kostrových hrobů ze sezóny 1970. Podobná situace, kdy nebylo možné datovat hrob podle milodará, nastala i v případě kostrového hrobu zkoumaného v roce 2003 v Lovosicích-Prosmkách (*Půlpán – Reszczyńska 2006*). Tělo z Dobroměřic bylo v jámě značně stísněné, nadto byla hrobová jáma velmi mělká, nacházela se prakticky hned pod orníční vrstvou. Kdyby byla orba provedena podobně hluboko jako v předchozích sezónách, z hrobu by se prakticky nic nezachovalo. Kostra ležela na pravém boku, nohy lehce pokrčeny a levá ruka byla natažena přes hrudník mimo tělo. Nejedná se tedy o „klasickou pietní“ pozici zemřelého, mnohem spíše byla mrtvola do mělké jámy prostě svalena. K dispozici nejsou žádná antropologická posouzení.

Jiná situace provází skupinu kostrových hrobů ze sezóny 1970. Pětice kostrových hrobů 94, 96, 98, 99 a 100 tvoří malou skupinku objektů, jejichž osy jsou, až na hrob 96, stejně orientovány. Dobře zdokumentován nebyl jen hrob 99, jenž byl zničen již ve stěně pískovny a zachráněno z něj bylo pouze pár kostí. Hrob 96 byl rovněž silně poškozen a z důvodu odlišné orientace (zde S-J) je možné, že s ostatními hroby nijak nesouvisí. Pro skupinky kostrových hrobů ze starší doby římské jsou však odlišné orientace těl poměrně častým jevem (*Lichardus 1984, 49*). Společným znakem koster byl špatný stav zachování, většinou byly značně rozpadlé. Pouze ve třech hrobech byl nalezen nějaký milodar. V hrobě 94 to byla železná přezka, v hrobě 96 zbytek keramické nádoby (který bohužel nebyl v depozitáři nalezen) a v hrobě 100 zlomek bronzové přezky a „napodobenina spony“ (které rovněž nebyly nalezeny). Tyto milodary jsou pro dataci celé skupinky hrobů klíčové, i přes skutečnost, že výbava hrobů 94 a 100 byla během sepisování nálezové zprávy zřejmě navzájem prohozena.

Z hrobu 94 pochází přezka vyrobená ze železa (obr. 6: 2). Jde o typ s pravouhlým rámečkem (v podstatě čtvercovým) a obdélnou přichytnou destičkou, jež snad nese stopu po otvoru po nýtu (pokud nejde o poškození způsobené silnou korozi). Trn chybí. Výška i šířka rámečku jsou 3 cm, přičemž jeho průřez je vzhledem k silné korozi obtížné určit – byl patrně oválný či destičkovitý. Výška přichytné destičky je 2,5 cm a její dochovaná délka je 3,4 cm. Typologicky patří do skupiny Madyda-Legutko G, tedy k přezkám s pravouhlým rámečkem, a nejbližší je typům 7 a 8, které jsou však uvedeny bez přichytné destičky (Madyda-Legutko 1986, Taf. 13: 7, 8). Přichytná destička je však natolik poškozena, že není možné ji dále zkoumat. Autorkou typologie uváděné příklady těchto typů z polabského okruhu, przeworské a wielbarské kultury jsou datovány zhruba do stupně B2, ojediněle až do počátku pozdní doby římské (táž, 47, 56, 58). Rozšíření tohoto typu přezek se omezuje spíše na dolní a střední Polabí, autorka neuvádí žádný příklad z Moravy nebo Čech (táž, Karte 32).

Druhá přezka pochází z hrobu 100 a je dochována pouze v kresbě. Tvoří ji zlomek rámečku, dle absence výraznějších známek koroze na kresbě byla možná vyrobena z bronzu (obr. 6: 5). Rámeček přezky tvoří tvar písmene D a v průřezu má polokruhový obrys. Trn chybí. Na výšku přezka měří 3,9 cm, odhadovaná šířka je 3 cm a průřez rámečku se pohybuje v rámci 5–4 mm. Můžeme ji zařadit do skupiny Madyda-Legutko D, tedy přezek s polokruhovým rámečkem, kde je nejbližší typům 1 a 2, přičemž typ 2 se vyznačuje vážičkovitě profilovaným trnem (táž 1986, 24–26, Taf. 7). Tvarově jednoduchý typ 1 je z celé skupiny nejhojnější. V polabském okruhu na území Německa je datován do širokého rozmezí od stupně B1 až do pozdní doby římské, na území Polska pokrývají dokonce celý úsek od pozdního laténu po konec doby římské. Přesto lze říci, že zdaleka nejčastější je ve stupních B2 až B2/C1 (táž, 24–25, 34–35, Karte 16).

Zvláštní předmět z hrobu 100 je D. Kouteckým v náleзовé zprávě nazván „napodobeninou obloukové spony“ (obr. 6: 6). Jde vlastně o předmět vytvořený zohýbáním patrně bronzového plechového pásku širokého 1 cm a silného asi 2 mm. Výsledný předmět má tak na délku 4,8 cm a na výšku 2,4 cm, přičemž oba konce pásky se dotýkají v místě pomyslného přechodu mezi patkou a lučím spony. Nejsou však k sobě nijak připevněny, ani se nijak nepřekrývají, což znamená, že jako spona mohl tento předmět sloužit pouze provizorně, protože při větším tlaku by se snadno rozevřel. Je možné se domnívat, že byl se zemřelým uložen do hrobu jako náhrada skutečné spony. Stejně tak se však mohlo jednat o předmět uzavírající například nějaký organický obal.

Analýza přezek umožňuje datovat tyto kostrové hroby zhruba do rozmezí od stupně B2 až po pozdní dobu římskou. Skutečnou zvláštností je však přítomnost dalšího žárového pohřbu v jámě hrobu 94. Birituální hrob byl nalezen také na pohřebišti v Plotištích nad Labem. Jednalo se o kostrový pohřeb muže a ve výplni hrobové jámy byly rozptýleny spálené pozůstatky minimálně tří dalších lidí. Podle charakteristické keramiky je hrob z Plotiště datován do 1. poloviny 5. století (Rybová 1980, 186–189). Na pohřebištích v době stěhování národů se někdy v případě přítomnosti přepálených kůstek v nádobě jako milodaru kostrového hrobu uvažovalo o pohřbech dětí v hrobech dospělých (Zeman 1990, 95).

Samotná přítomnost tolika kostrových hrobů z doby římské je sice ojedinělou záležitostí, nicméně není jediným takovým případem. Minimálně 7 kostrových hrobů pochází z již zmiňované lokality Lovosice-Prosmky. Některé z nich byly vybavené chudě, jiné byly poměrně bohaté (Blažek 1995, 142–145, 152, 160; Droberjar 2002, 266–267; Půlpán – Reszczyńska 2006, 79). Kostrový ritus se v době římské oproti žárovému objevuje zcela minimálně a mnohdy bývá vyhrazen bohatě vybaveným hrobům, nicméně setkáváme se i s hroby chudými. Interpretace tohoto jevu bývá vysvětlována různě – mohlo jít o členy zvláštní sociální vrstvy, jiné národnosti, kmenové příslušnosti či jiného náboženského vyznání (např. Kolník 1971, 510; Peškař 1978, 61–62; Krekovič 1996, 34–38; Droberjar 2006a, 650–652). J. Lichardus se dokonce domníval, že kostrový ritus převzala část markomanské společnosti z keltského prostředí v severním Přialpi již v době Marobudovy vlády (Lichardus 1984, 67), k čemuž se později odmítavě vyjádřil E. Krekovič (1996, 36). Zajímavé je, že zatímco na Slovensku jsou v mladší době římské bezpečně doloženy jen knížecí kostrové hroby (Krekovič 1996, 41), v Čechách známe i hroby s chudou výbavou.

Žárový hrob 19/67

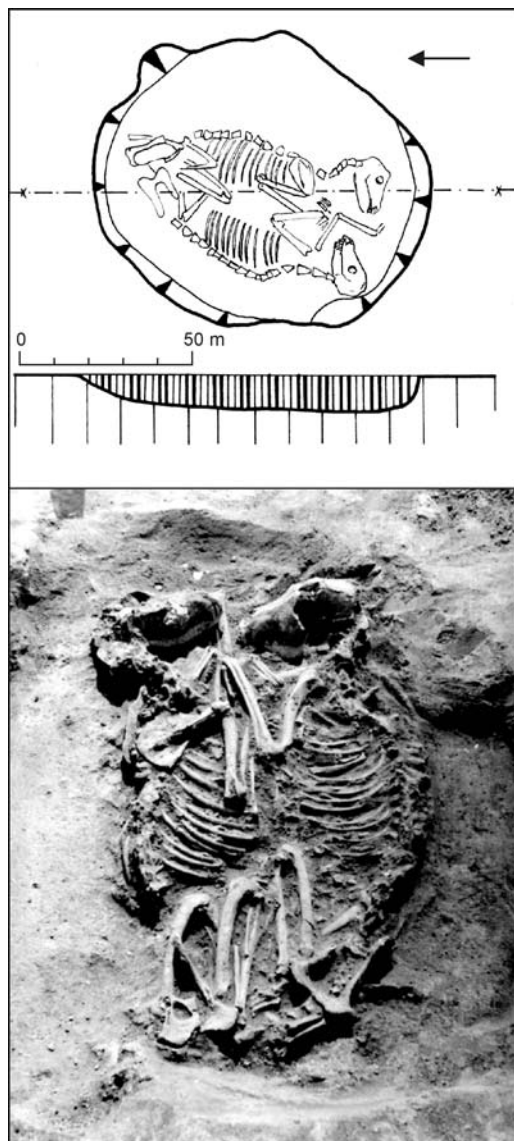
Urna údajného žárového hrobu, jež byla pracovníky Staré pískovny v Dobroměřicích donesena D. Kouteckému, nebyla v depozitáři muzea Louny v obci Ohrada dohledána. Místo toho byl nalezen sáček označený číslem 16 (19). Zde nalezený, avšak silně omlutý zlomek se urně na původní kresbě stavbou plecí a lištou oddělující hrdlo sice vzdáleně podobá (obr. 26: 12), odlišná je však profilace hrdla. Zatímco

na původní urně je oblé a pokračuje v profilaci výdutě, omletý zlomek má hrdlo mírně prohnuté. Více se podobá některým ostřeji profilovaným urnám z pohřebiště v Plotištích (Rybová 1979, např. Abb. 22: 3).

Urna na kresbě není dochována kompletně, zcela chybí okraj (obr. 26: 11). Dno tvoří prstencová nožka a plastická lišta, ve spodní části podtržená žlábkem. Právě širokými plecemi s plastickou lištou se podobá poněkud hrubší nádobě z Nebovid (Motyková-Šneidrová 1963a, Taf. VII: 16) nebo urně z hrobu LXXXV z Třebusic, vybavené mimo jiné dvěma provincionálními, silně profilovanými sponami (táž, Taf. XXVI: 7-13). V třídění E. Droberjara se jedná o typ 8a, datovaný převážně do stupně B1 (Droberjar 1999, 39-40, Abb. 12).

Oproti tomu otláčený zlomek z nejasného objektu 16 nebo 19 působí trochu mladším dojmem. Datace uvedených dvou celků je bez doprovodných nálezů spíše orientační. Téměř kompletní urna patří spíše starší době římské stupně B1, zatímco dohledaný omletý exemplář plecí a hrdla patří pozdějšímu období, snad už mladší době římské.

Skelety psů

Obr. 23. Dobroměřice – „Nová pískovna“, objekt D 25.

S touto zvláštní kategorií nálezů se v prostředí germánských sídlíšť doby římské setkáváme relativně často. V předloženém materiálu se jedná o skelet psa v objektu 13/67 v Dobroměřicích, poloze Stará pískovna, kde je označen jako „Kostra III“ (obr. 5). Tento příklad je zvláštní především spojitostí se dvěma lidskými skelety v témže objektu. Celá kostra psa, ač to není jisté, se patrně nacházela v objektu 32 v Březně u Chomutova (obr. 33: 1). Výjimečným úkazem je uložení dvou psů v objektu 25 v dobroměřické Nové pískovně (obr. 23).

Takzvané „pohřby psů“ patří k jevům, jež bývají spojovány především s germánským etnikem doby římské a v oblastech sousedících s laténskou kulturou na severu jsou doloženy už v předřímské době železné. Na našem území jim zatím nebyla věnována větší pozornost, nicméně je na místě uspořádat zde alespoň ty nepočetné dostupné zmínky. Poslední domácí studie zaměřená na toto téma, v níž je také uvedeno shrnutí celé této problematiky, obsahuje katalog lokalit z území Čech a stručnou analýzu dosavadních nálezů (Beneš/Nývtová Fišáková 2009).

Ještě před zhodnocením nálezů z Dobroměřic a Března je vhodné uvést další nálezy psích skeletů ze severozápadních Čech. Z Chomutovska jsou to hned dva doklady. Zvláštním případem je celá kostra psa v polozemnici z Chotěnic. Kostra byla uložena přímo na ohništi a v její bezprostřední blízkosti ležela malá miska, snad určená ke krmení zvířete (Kruta/Koutecký 1967, 16). V kulturní vrstvě z doby římské byla nalezena celá kostra psa během hloubení rýhy pro výjezd z lomu v dolu Merkur II na katastru Milžan (Koutecký 1980, 147). Neověřenou informací je pak zpráva, že tři psí skelety byly nalezeny při výzkumech v Jenišově Újezdě (Pleiner/Rybová et al. 1978, 741). Výjimkou nejsou ani sa-

mostatně uložené psi lebky, o nichž máme zprávy z Břežánek (*Droberjar 2002, 250*) a Vyklic (*Pleiner 1958, 120, obr. 25: A*).

Nyní přistoupíme k samotným nálezům, kterými se tato práce zabývá. V Březně u Chomutova byla v objektu 32 nalezena lebka, podle výkopce patrně psí, přičemž však vybrána byla pouze polovina objektu a sám autor výzkumu usuzuje, že zbytek kostry se nachází v polovině druhé (zdrojem informace je terénní deník M. Neuwirtha). Funkce objektu není zjevná, v hlášení se objevuje názor, že jde o zásobní jámu, čemuž by skutečně nasvědčovaly její rozměry (hloubka 170 cm). Psí kosti se nenacházely na dně objektu, nýbrž v hloubce cca 70 cm od začištěného povrchu. O poloze a uložení těla, pokud se zde vůbec zbytek skeletu nacházel, není známo nic. V zásadě tu neshledáváme jakékoli znaky svědčící pro nějaké „sakrační“ zacházení se zvířecími ostatky, celá situace spíše budí dojem zaházení jámy sídlištním odpadem.

Podstatně zajímavější je pak případ ze Staré pískovny v Dobroměřicích, kde se skelet psa nacházel v objektu (snad zahloubené chatě) spolu se skelety dvou mladých jedinců. Bohužel, skelet psa byl při hluboké skrývce značně poničen a nedovoloval tak lepší dokumentaci například polohy těla a jeho pozice. Zbylé kosti umožnily konstatovat pouze přítomnost zbytků kostry pravděpodobně z jednoho dospělého zvířete (Příloha 3 v *Koutecký 1976*). Podrobně se touto situací zabýváme v textu výše (kapitola 4.1).

Ojedinelým nálezem je dvojice psů v objektu 25 z Nové pískovny. Prvním úskalím při jeho hodnocení je však úplná absence datovacího materiálu v zásypu objektu. Do doby římské je objekt datován právě jen kvůli nálezu psích koster, jakožto jevu v tomto období poměrně běžnému. Objekt sám je velmi mělký (a to i při kvalitně provedené skrývce pod dohledem archeologa) a zjevně vyhloubený za účelem uložení právě těchto dvou zvířat. Pozoruhodná je ovšem také vzájemná poloha obou psů – oba leží na boku, břichy a hlavami k sobě, s nohama pokrčenými k tělu a částečně navzájem propletenými. Tato pozice může symbolizovat jejich vzájemný vztah nebo naopak zcela prozaicky snahu vměstnat těla zvířat do příliš malé jámy. Nejde o jediný případ na území Čech, kdy jsou dva psi uloženi pospolu. Podobný náález pochází z železářské osady v Praze-Bubenči (*Jíra 1910, 27, obr. 2*), ačkoli zde není jejich vzájemný vztah tak těsný. Na základě plánu bohužel nelze vysledovat vztah této jámy k jiným objektům datovaným do doby římské. Ojedinelé „hroby“ psů, tedy mělké a poměrně malé objekty, jsou dalším typem tzv. „psích pohřbů“. Podobné pocházejí například z Předměřic nad Labem (*Motyková-Šneidrová 1963a, 47*) nebo z Mořic na Hané (*Beneš 2007, 484, 485*). Je možné, že tyto „pohřby“ byly jakýmsi pietním uložením zemřelých zvířat nebo plnily nějakou magickou funkci, jejíž účel a souvislosti již dnes na základě informací získaných archeologickým výzkumem nejsme schopni vysledovat.

ANALÝZA SÍDLIŠTNÍCH OBJEKTŮ³

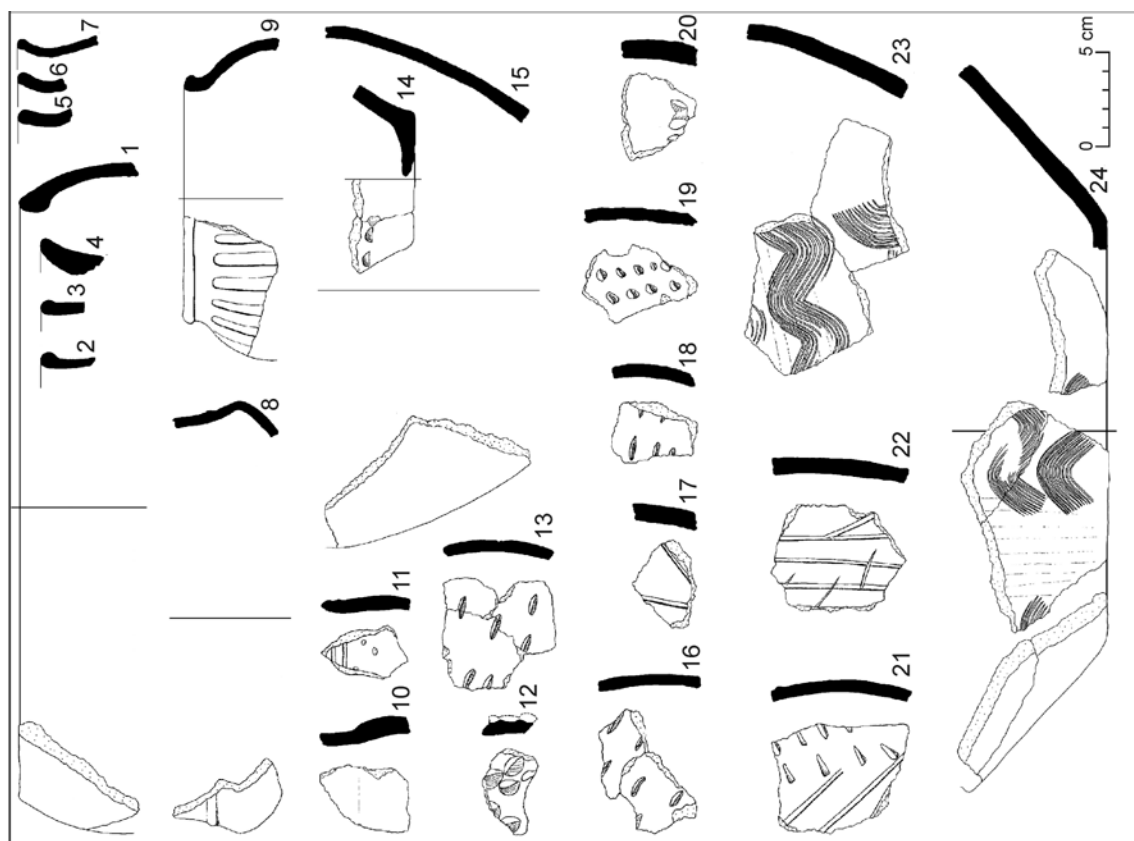
Zde jsou uvedeny pouze objekty, které poskytnuly dostatečně početně kvalitní soubor nálezů, jenž bylo možné formálně analyzovat. Protože hodnoceny jsou vlastně soubory keramiky ze dvou různých sídlišť, jsou před čísla objektů připsána velká písmena D (jako Dobroměřice) a B (Březno), aby nedošlo ke zmatkům v případě objektů se stejným číslem.

Dobroměřice – Stará pískovna

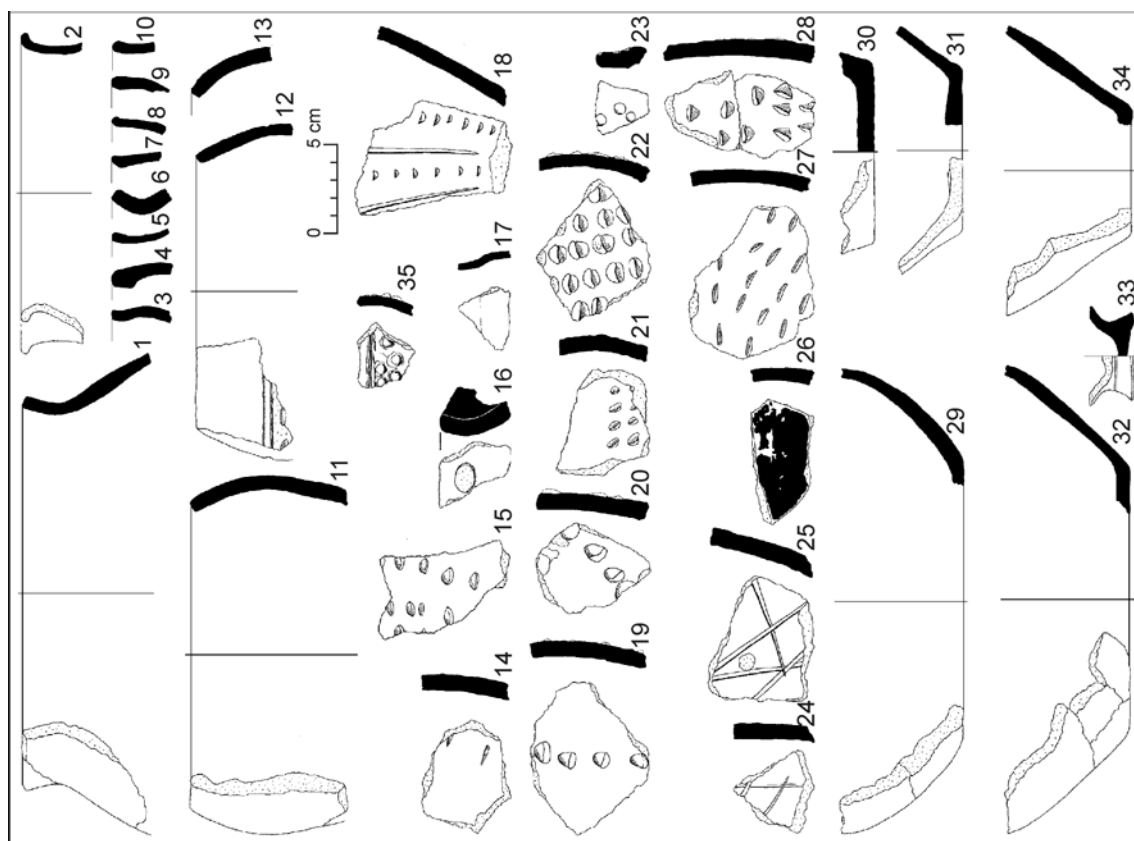
D 13/67 (obr. 4; 24-26). Přijmeme-li předpoklad, že jde o polozemnici, pak se plochou 25,3 m² řadí mezi velké chaty (moravské polozemnice z doby římské v rozmezí 9,5-20,5 m² – podle *Droberjar 1997, 25*). Problémem je ale její konstrukce, neboť zcela postrádáme kúlové jamky – okrouhlou jamku ve středu chaty tak stěží můžeme nazývat. Vzhledem k tomu, že kratší strany objektu byly při výzkumu zničeny, nelze potvrdit ani předpoklad, že se jednalo o typ s kúly v kratších stranách nebo dokonce mimo zahloubený prostor (typy A1 a A2 podle *Leube 1992, Abb. 7*). Stejně tak se může jednat o typ zcela bez kúlových jam (typ F1 *tamtéž*).

Tento objekt poskytl relativně bohatý soubor keramických nálezů. Z tvarového hlediska převládají klasické tvary, tedy mísy či hrnce se zataženým okrajem 2450 (celkem 3 exempláře – obr. 24: 1; 25: 11, 12),

³ Při hodnocení tvarové náplně keramiky a její výzdoby bylo využito keramického kódu, jenž pro starší dobu římskou na Moravě publikoval E. Droberjar (1997) a jenž byl později doplněn o nové tvary z mladší doby římské (*Droberjar/Prostředník 2004*). Další nové tvary na základě navrženého schématu vymezil autor této práce.

Obr. 24. Dobroměřice – „Stará pískovna“, objekt D 13/67.

Obr. 25. Dobroměřice – „Stará pískovna“, objekt D 13/67.

v jednom případě se zde nacházela i hrncovitá nádoba esovitě profilace (1400 – obr. 25: 1) a podle dna těžko určitelný hrnec (1000 – obr. 25: 34; 26: 8).

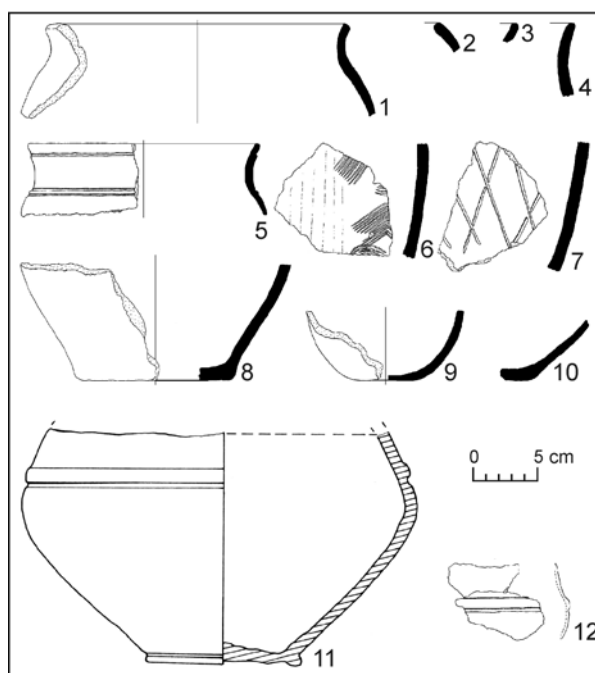
Podstatně zajímavějším nálezem je svrchní část terinovitě nádoby s esovitě prohnutým hrdlem, od něhož je okraj oddělen horizontální rýhou (obr. 26: 5). Hranice mezi hrdlem a plecemi je tvořena horizontální lištou zdůrazněnou dvěma rýhami. Povrch je leštěný, zbarvený nepravidelně od hnědé po černou, materiál jemnozrný (do 1 mm) ostřeň pouze slídou. Podobný, byť neúplný, exemplář teriny pochází z hrobu 1241 na pohřebišti v Plotištích nad Labem (Rybová 1979, Abb. 2: 2), kde patří vysokým terinám typu A3 náležejícím do I. fáze pohřebiště datované do stupně C1 (táž 1980, 125, 128, Abb. 1). Podle zachovalejších analogií na pohřebišti v Lužci nad Vltavou z hrobů 68 (Kytlicová 1970, 298, obr. 17: 1; 39: 6) a 85 (táž, 302, obr. 27: 7; 39: 5), které patří staršímu horizontu pohřebiště, však můžeme tuto terinu datovat spíše ještě do stupně B2 (táž, 365, obr. 46).

Důležitým exemplářem je rovněž zlomek původně nejspíše nízké misky s ostrým zalomením výduti a plastickou lištou oddělující hrdlo od plecí (obr. 24: 8). Jeho povrch je černě leštěný, silně tuhovaný (barví papír) a jemnozrný (do 1mm) s příměsí slídy. Stejnou profilaci vykazuje exemplář (ten je však zdobený důlky) z objektu 66/78 z Berouna-Závodí (Břicháček/Košnar 1998, 72, obr. 10: 26). Ten je přirovnáván k podobně profilované a zdobené nádobce z žárového hrobu XXVIII z Tvřsic, jež je datována do 2. poloviny 2. století (Motyková-Šneidrová 1965a, 123, 139, obr. 8: 12). Do mladší fáze stupně B2 je datována podobná nádoba z Blučiny (Droberjar 1997, Taf. 19: 1)⁴.

Zajímavý je rovněž exemplář nožky, patrně z pohárovité nádoby, zdobené dvěma horizontálními rýhami (obr. 25: 33). Nádobky na nožkách se v mladší fázi starší doby římské vyskytují ještě poměrně hojně (Motyková-Šneidrová 1967, Abb. 2: 3; 10: 9; 18: 10, Beilage I: 12, 20).

Dva tvrdě vypálené zlomky vyrobené na hrncířském kruhu patří importované keramice. První zlomek je tenkostěnný, cihlově oranžové barvy, vyrobený z plavené, poměrně homogenní hlíny, a dobře vypálený. Povrch není potažen žádným listrem ani jinak upravován (obr. 27: 1). Druhý zlomek má silnější stěnu (až 1 cm) a jeho barva je spíše růžovo-oranžová (obr. 25: 26; 27: 2). Z jedné strany je potažen výrazně lesklým, zčásti oprýskaným listrem. Může jít o část dna misky. Jde snad o import z řecké oblasti, jenž se do objektu z doby římské dostal spolu se dalšími zlomky halštatské keramiky jako intruze⁵.

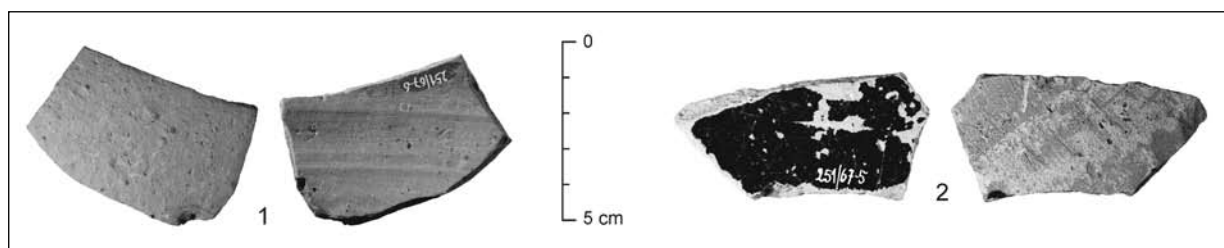
Stejnou dataci potvrzuje také bohatý soubor výzdobných prvků. Setkáváme se zde s různě utvářenými řadami a sloupci nehtových vrypů. Ty jsou v materiálech ze stupně B2 dosti obvyklé (Motyková-Šneidrová 1967, 9) Motiv protínání horizontálních a svislých řad vrypů (118 – obr. 25: 20) je méně obvyklým prvkem a v jeho klasické formě jej nacházíme například v chatě 1/78 z Berouna-Závodí datované do stupně B2 (Břicháček/Košnar 1998, obr. 6: 6) nebo v moravských Křižanovicích, rovněž ze stupně B2 (Droberjar 1997, Taf. 116: 6). Dále se v objektu 13/67 setkáváme s obvyklými klínovitými, čokovitými a polokruhovitými vrypy (v tomto případě kombinace se svislými rýhami 195f – obr. 25: 18). Kromě různých vrypů jsou oblíbené motivy buď jednotlivých nebo stále častěji různě pravidelně či nepravidelně se křížících rýh. Původně pravidelná, hřebenovým nástrojem provedená, výzdoba se nyní

Obr. 26. Dobroměřice – „Stará pískovna“; 1-10 – objekt D 13/67; 11 – urna ze žárového hrobu 19/67; 12 – zlomek z objektu 16(19)/67.

⁴ Na tomto místě je třeba se vyjádřit k přechodnému stupni B2/C1, který byl vyčleněn E. Droberjarem v jeho práci o moravských sídlištích ze starší doby římské (Droberjar 1997). Koncepce, že tento horizont na sídlištích lze prokázat, byla podrobena kritice a není dnes přijímána (Komoróczy 1999, 176-178; Tejral 2008, 79-82). Práci E. Droberjara zde citujeme především pro potřeby datace do stupňů B2 a C1.

⁵ Za posouzení tohoto neobvyklého nálezu vděčím Prof. PhDr. Janu Bouzkovi, DrSc., Doc. PhDr. Marii Dufkové, CSc., Doc. PhDr. Ivě Ondřejové, CSc. a PhDr. Vítu Vokolkovi.

Obr. 27. Dobroměřice u Loun – „Stará pískovna“, na kruhu točené importované zlomky z objektu D 13/67.

na sklonku starší doby římské může rozpadat do nepravidelných a neúplných oblouků. Rovněž se objevují kombinace motivů, v našem případě klínovitých vrypů a křížících se rytých linií (923b – obr. 24: 21), což je bohatě doloženo jak v moravském materiálu pro stupeň B2 s možností přežívání do C1 (Droberjar 1997, 67, 88, 89), tak na i českých lokalitách, například z Hrochova Týnce (Motyková-Šneidrová 1967, Taf. XXVI: 14). Přítomné je i nepravidelné barbotino tvořené většími pupíky pod horizontálním žlábkem (528 – obr. 25: 35). Na moravských lokalitách se vyskytuje od mladšího úseku B2 (Droberjar 1997, 66). Geneze tzv. bradavkové výzdoby na germánské keramice je spatřována v Porýní, kde byla převzata z římských vzorů zhruba v polovině 2. století a posléze se rozšířila téměř po celé Evropě, přičemž například v Polsku se měla poprvé objevit až na konci 2. století (Domański 1967, 142, 145). Rovněž doložená svíslá kanelura (552) a mělké důlky (570) jsou prvními znaky postupně se proměňujícího výzdobného spektra v mladší fázi stupně B2 (Motyková-Šneidrová 1967, 9).

Náplň objektu D 13/67 odpovídá především stupni B2 a několik jejích znaků vypovídá spíše až o jeho závěrečné fázi, možná i počátku C1.

Dobroměřice – Nová pískovna

D 14 a D 14a (obr. 9). Vzhledem k tomu, že oba objekty spolu úzce souvisely a jejich keramická náplň je stylově prakticky totožná, uvádíme zde jejich analýzu dohromady. Tvarově jde o poměrně chudou keramiku. Většinu určitelných nádob tvoří hrnce a misky se zataženým okrajem (2450, minimálně 5 exemplářů – obr. 9: 2, 5, 7, 8, 14). V jednom kusu se dochovala klasická miska 2401 (obr. 9: 18). Pouze hrncovitá nádoba 2450 (obr. 9: 5) byla zdobena motivem „vyštípování“ nehtových vrypů prováděným zároveň palcem i ukazováčkem, takže došlo k vybrání keramického těsta a jeho nakupení v jednom místě. Typ 119 tvoří tyto vrypy seskupené do svíslých řad. Prakticky identická je výzdoba i tvar nádoby pocházející z Libkovic-Pobelovy cihelny v regionu Lomského potoka (Ernée 1992, 70, Tab. LXV: 15). Datovat jej lze patrně nicméně pouze obecně do mladší doby římské.

Zajímavější je však svrchní část patrně hlubší misky s esovitě profilovaným hrdlem a vyhnutým okrajem, jež je horizontálně členěna několika plastickými lištami (obr. 9: 3, 4; Erneé 1992, obr. 16: 2, 4; XXXVIII: 1). Nejsvrchnější z nich je zdobena drobnými čokovitými vrypy. Povrch nádoby je černě leštěný, v keramickém těstě není ostřivo patrné. Nádoba není vytočena na hrnčířském kruhu. Na pohřebišti v Plotištích má tento jedinec paralely v hrobech 400, 406, 616 a 1014 (Rybová 1979, Taf. 58: 3, 8, 15; 69: 8), kde jde o na kruhu vyrobené urny nebo jejich v ruce dělané nápodoby (táž 1980, 109-110). Exemplář z objektu D 14 lze vřadit spíše do typu H1b nebo H3a těchto forem, což znamená dataci do III. fáze pohřebiště, tedy do 4. století (táž, 126, 168-172).

Výzdobné motivy byly v zásadě již analyzovány výše, zvláštním a novým úkazem je však podélný vlnovitý otisk, který se vyskytoval na několika zlomcích keramiky z objektů D 14 a D 14a (obr. 9: 9, 12, 13, 15). Zajímavé je, že až nápadně se otisk na keramice shoduje s tvarem a velikostí spirály vinutí některých samostřílových spon. Je možné, že ornament byl vytvořen právě otiskem vinutí takové spony. Jako typická výzdoba keramických nádob jsou otisky spirály spony uváděny pro masloměčskou skupinu (Kokowski 2001, 323-325). Podobné otisky, v tomto případě ale spíše neprováděné sponami, se vyskytují na pohřebišti Niedanowo v Mazovsku (Ziemlińska-Odojowa 1999, 135, hroby 142: 8; 202: 4; 543: 15, 20; 549: 13; 554: 8). Všechny hroby s (nejen těmito) kolky jsou zde datovány do období stupňů C3-D (táž, 140).

S nápadně podobným motivem se setkáváme také na zlomku z Opočna, bohužel nestratifikovaným (*Pleinerová* 1995, Taf. 65: 6). Na základě uvedených analogií lze datovat oba objekty D 14 a D 14a do stupně C3 doby římské.

D 15 a D 15a (obr. 10). Rovněž tyto dva objekty jsou hodnoceny dohromady a to ze stejných důvodů, jako předchozí objekty D 14 a D 14a. I zde jsou nejčtenější kategorií různé misky s oblými stěnami (2404, 2456, 2706 – obr. 10: 12, 15, 19), včetně jedné misky na nožce (2418 – obr. 10: 13). Tomuto typu misek se před nedávnem detailněji věnoval E. Droberjar (*Droberjar/Prostředník* 2004, 81-85). Jde o tvar známý již od starší doby římské, ale největší rozkvět zažívá v mladší a pozdní době římské již od stupně C1 (*tíž*, 80). Klasický inventář doplňují hrnce a misky se zataženým okrajem (2450 – obr. 10: 2, 3, 5, 6, 8). Největším tvarem, zachyceným však jen v oblasti hrdla, je esovitě profilovaná zásobnice (5100 – obr. 10: 20).

Z výzdobných prvků se zde objevuje motiv důlku pod horizontálními rýhami (nebo odsazením) typu 575a (obr. 10: 11). Jeho datace může být podobná jako u objektu B 32 (viz níže), tedy zhruba do počátků mladší doby římské. Poměrně běžné jsou rovněž různé mělké oválné důlky (zde typ 584 – obr. 10: 10), ve stupních B2 a C1 jak na Moravě (*Droberjar* 1997, 67), tak i v Čechách (příklad z Berouna-Závodí viz *Břicháček/Košnar* 1998, 68, obr. 5: 19; 7: 9; 33, 42, 44).

Dalším typem výzdoby jsou nepravdělně se křížící obloukové linie (typ 293 – obr. 10: 16, 17). Stejný motiv pochází z objektu 7/95 ze sídliště v Přerubenicích, jenž je datován zhruba na počátek 5. století (*Zeman/Venclová/Bubeník* 1998, 111, obr. 6: 1). Podobný pochází také ze sídliště z mladší doby římské v Tuchlovicích (*Pleiner* 1959, 170, obr. 9: 12, 24). Totožný motiv se objevuje na nižší hrncovité nádobě ze sídliště v Baldersheimu v bavorských Frankách, kde spadá zhruba na konec stupně B2 (*Pescheck* 1978, 69, Taf. 43: 9; 45: 3). Zdá se tedy, že tento motiv není příliš chronologicky citlivý.

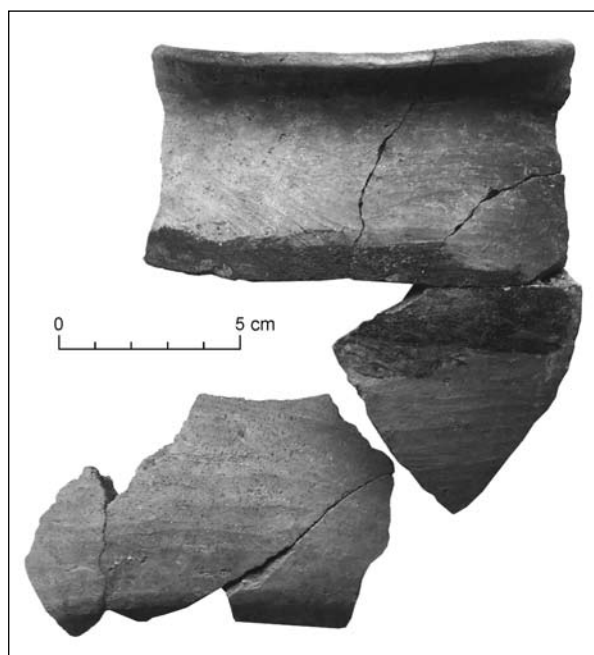
Výzdobný motiv typu 922 (obr. 10: 18) kombinuje kruhové vpichy a rytý krokvicovitý ornament, jež jsou od sebe oddělené a ohraničené horizontálními rytými liniemi. Výzdoba je poměrně pečlivě provedena na černě leštěném zlomku tenkostěnné nádoby. Ryté krokvice jsou na keramice z počátku mladší doby římské motiv dosti oblíbený. Na pohřebišti v Plotištích datován hroby 36, 114, 264, 1057 a 1112 do I. - II. fáze, tedy hlavně konce 2. a po celé 3. století (*Rybová* 1979, Abb. 8: 1; 22: 15; 31: 10; 35: 16; 42: 3; *táž* 1980, 126, 161-168). I kruhové vrypy nejsou nic neobvyklého, na jedné nádobě v této kombinaci se nacházejí například na urně hrobu 56 z pohřebiště v Zauschwitz datovatelné do I. fáze pohřebiště ztotožňované se stupněm C1 (*Meyer* 1969, 69-76, Abb. 73: 4). Z uvedené analýzy vyplývá nejpravděpodobnější datace obou objektů D 15 a D 15a do stupně C1.

D 39 (obr. 16: 4-7). Nepočtená a spíše atypická náplň objektu D 39 neposkytuje mnoho podkladů pro datování. Jediným doloženým tvarem je nálevkovitě utvářený okraj větší nádoby (obr. 16: 5). Z výzdobných motivů se nabízí zvláštní kolkovaná páska, jež byla umístěna těsně pod vnějším okrajem střepu (obr. 16: 6). Motiv dvou důlků vedle sebe (obr. 16: 7) indikuje spíše období, kdy byla plastická výzdoba značně rozšířena – tedy především v mladší době římské. Oba důlky byly však v tomto případě umístěny přímo pod okrajem.

Datace tohoto celku je obtížná a je na místě rovněž pochybnost, zda nejde o objekt náležející jinému pravěkému období (na lokalitě Nová pískovna je tu možnost bylanské kultury nebo mohylové kultury doby bronzové).

Březno u Chomutova

B 8 (obr. 17: 6-12), **zahloubená chata B 11** (obr. 14; 15: 1-10) a **B 15** (obr. 17: 13-14). Tyto tři objekty jsou na tomto místě uvedeny dohromady, neboť jejich keramická náplň vykazuje stejné znaky. Tvarovou náplň zde reprezentují především jednoduché misky a hrncovité nádoby se zataženým okrajem, které jsou prakticky nezdobené, pouze v jednom případě v objektu B 11 je na výduti drsně hrncovité nádoby plastický pupík (výzdobný typ 511a – obr. 14: 5), stejně se tak jeden pupík nalézá i na zlomku z objektu B 8 (obr. 17: 8). V objektu B 15 se nalézá prakticky jediná nádoba a to tvar 2454 (jedna z variant tzv. „svěbských hrnců“ – obr. 17: 14), totožné tvary jsou i v B 11 (2 jedinci tvaru 2450 – obr. 14: 5, 6; 1 exemplář tvaru 2454 – obr. 14: 14; 2 jedinci tvaru 2456 – obr. 14: 2, 4; po 1 jedinci tvarů 2457 a 2604 – obr. 15: 1, 2). Objekty B 8 a B 11 spojuje ještě jeden fakt a tím je přítomnost misek na nožce (typ 2418 – obr. 17: 7; 21: 7), o nichž byla řeč výše. Exemplář z objektu B 11 není úplný a atypický tvar jedince z B 8 je spíše hypotetickou rekonstrukcí, neboť původně je z něj dochována jen část okraje a dno s nožkou.

Obr. 28. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, hrnec s černým nátěrem z objektu B 23.

Ze zahloubené chaty B 11 byla zkoumána pouze severní strana. Objekt je spíše čtvercového půdorysu, bez výrazné delší osy. Plochou 6,75 m² se objekt řadí mezi nejmenší zahloubené chaty vůbec. Velikostí je však srovnatelná z chatou 44 z časně doby římské z Kadaně-Jezerky (Kruta 1972, 324). Je pravděpodobné, že protější kúlová jamka se nacházela těsně za hranicí zkoumaného prostoru objektu. Pak by se jednalo o chatu typu Leube A2, jež je na našem území běžná spíše ve starší době římské - např. ze Starého Vestce (Motyková-Šneidrová 1963a, Abb. 18) nebo právě z Kadaně Jezerky (Kruta 1972, obr. 3) - ale ve střední Evropě se s tímto typem setkáváme po celé první tisícletí n. l. (týž, Abb. 7; Droberjar 1997, 20).

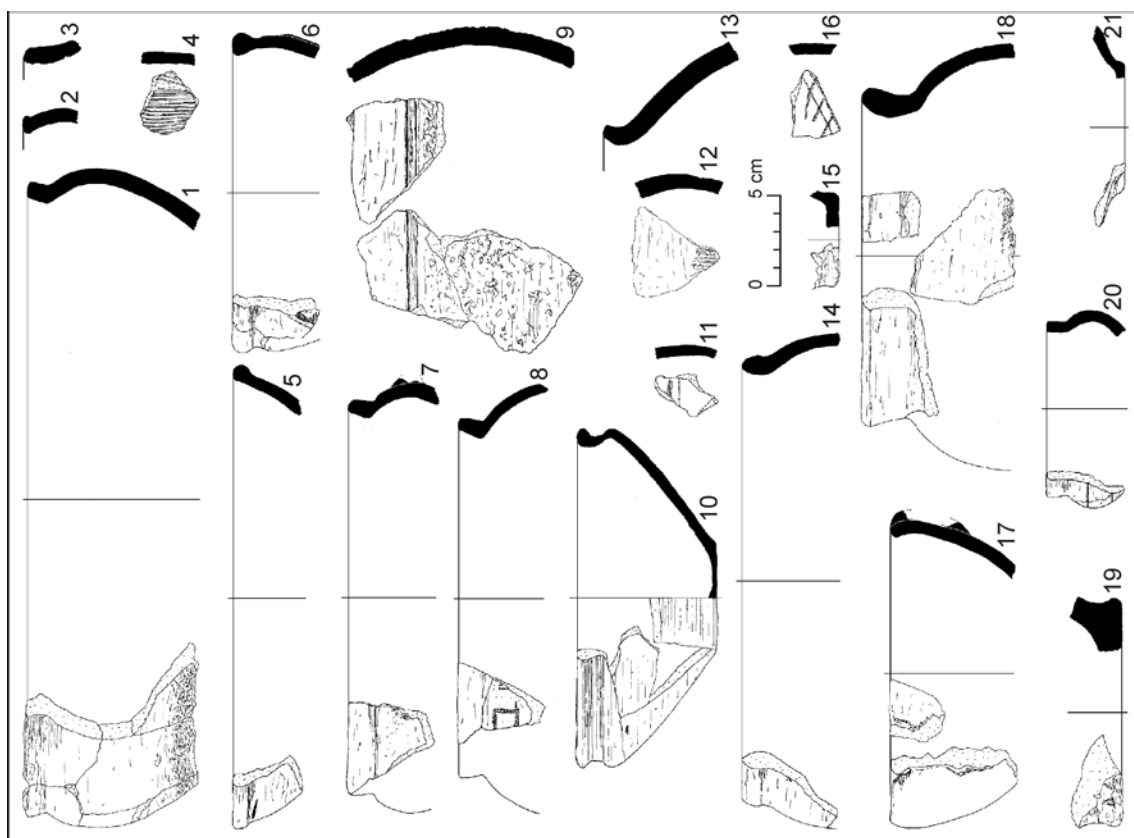
V objektu B 11 byly objeveny další nálezy z pálené hlíny - hliněný přeslen a předmět připomínající tvarem vejce. Přeslen je spíše nižšího, bříchatého tvaru, bez výraznějších hran (obr. 15: 8). V místě vyústění otvoru na spodní i svrchní straně je konkávně prohnutý. Průměr přeslenu je 4,7 cm a jeho výška činí 2,7 cm. Je zbarvený nepravidelně od okrové po černou a není nijak zdobený. Můžeme jej charakterizovat podle typologie navržené H. Chytrou v její bakalářské práci jako tvar neso-

uměrný (max. výduť se nenachází v polovině jeho výšky), s oblým lomem a konkávně prohnutými základnami – tedy typ, který je druhým nejčastějším typem na germánských pohřebištích (Chytrá 2005, 43, Tab. 3). Nedá se však říci, že by tvar přeslenů byl chronologicky citlivým aspektem (táž, 46).

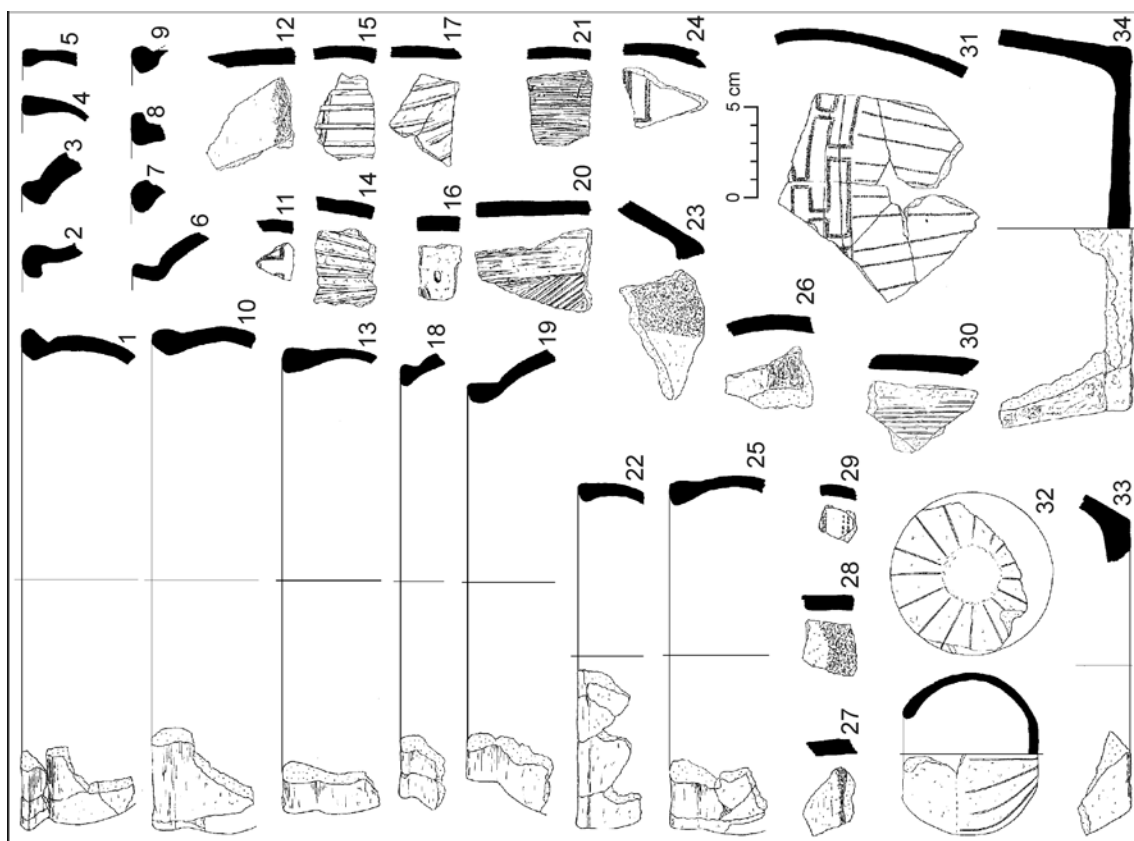
Předmět ve tvaru vejce (obr. 15: 9) je vysoký 4 cm a v max. výduť měří v průřezu 2,6 cm. Na rozdíl od skutečného vejce se však jeho max. výduť nachází v polovině výšky předmětu. Je spíše tmavé až černé barvy se stopami „koroze“ povrchu. Interpretace se může opřít o minimum poznatků. Teoreticky se však nabízí možnost jeho užití jako střeliva do praku. Dvojkonický tvar je jedním z nejtypičtějších tvarů prakových projektilů vyráběných v Římské říši jak z olova, tak i kamene nebo hlíny, přičemž jde o častý nález z vojenských zařízení na limitu (Völling 1990, 33-39, Abb. 19). Podle Völlingova třídění hliněných střel odpovídá nález z Března typu II, tedy bikonickému tvaru s mírně zašpičatělými konci, jenž imitoval olověné projektily. Hliněné střely se objevují po celý starověk a nelze je tedy přesněji datovat (týž, 38, Abb. 22).

I na základě absence další výzdoby na keramických nádobách můžeme obsah trojice objektů B 8, B 11 a B 15 datovat pouze obecně do mladší doby římské.

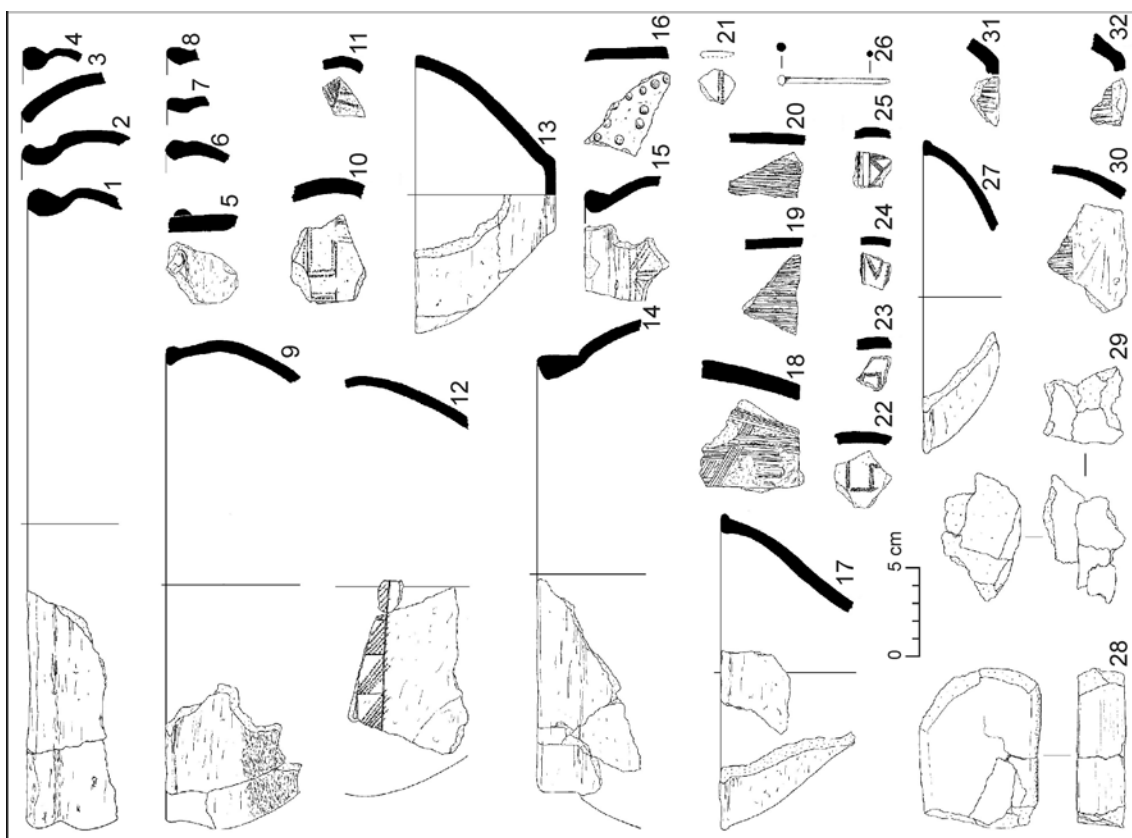
Zahloubená chata B 13 (obr. 19, 29-32). Objekt B 13 rovněž nebyl zkoumán celý, pouze jeho západní polovina. Odhadovaný celý půdorys činí 590x510 cm a hloubka 100 cm (obr. 19). Orientace delší osy objektu byla V-Z. Chata měla rovné dno a šikmé až stupňovitě utvářené stěny. Výplň tvořila šedohnědá hlína, ale při stěnách a nade dnem se rýsovala šedožlutá vrstva, jež indikovala zhroucení stěn dovnitř objektu. To mělo za následek i problémy při snaze zachytit okraje jámy a tak i celý její tvar. Plochou 30,1 m² se tato polozemnice řadí mezi vůbec největší objekty tohoto typu u nás. Snad právě vzhledem ke zhroucení stěn nebyly nalezeny žádné kúlové jamky, jež by nám osvětlily konstrukci celé stavby. Typickým znakem samotného počátku doby římské (stupeň A) je fasetování okraje nádob. To se ve zkoumaném materiálu nachází pouze v objektu B 13, kde tvoří 13 z 98 okrajů (13,3% - obr. 29: 1, 9; 30: 1, 7, 8; 31: 3; 32: 1, 4, 6, 8, 14). Určitelné tvary z objektu B 13 jsou skutečně chronologicky nejstaršími. Je to především zcela rekonstruovatelná terina na úzkém, mírně nožkovitě utvářeném dně (obr. 31: 4). Svrchní část plecí je rozdělena odsazením (odsazení je obrácené, tj. širší nahoře a užší dole) a na tělo nádoby prakticky bez vyvinutého hrdla ostře nasedá šikmo rozevřený okraj. Povrch je tmavě hnědý až černý, leštěný, materiál je jemnozrný (do 1 mm) s příměsí slídy. Jde o poměrně malý nezdobený exemplář, vysoký 14,2 cm, s průměrem dna 5 cm, max. výduť 22 cm a okraje 20,5 cm. Nádobu můžeme v zásadě zařadit do skupiny nečleněných terin. Tvarově blízká analogie pochází z Jestřabí Lhoty (zde byla ale nádoba zdobena rytou páskou vy-

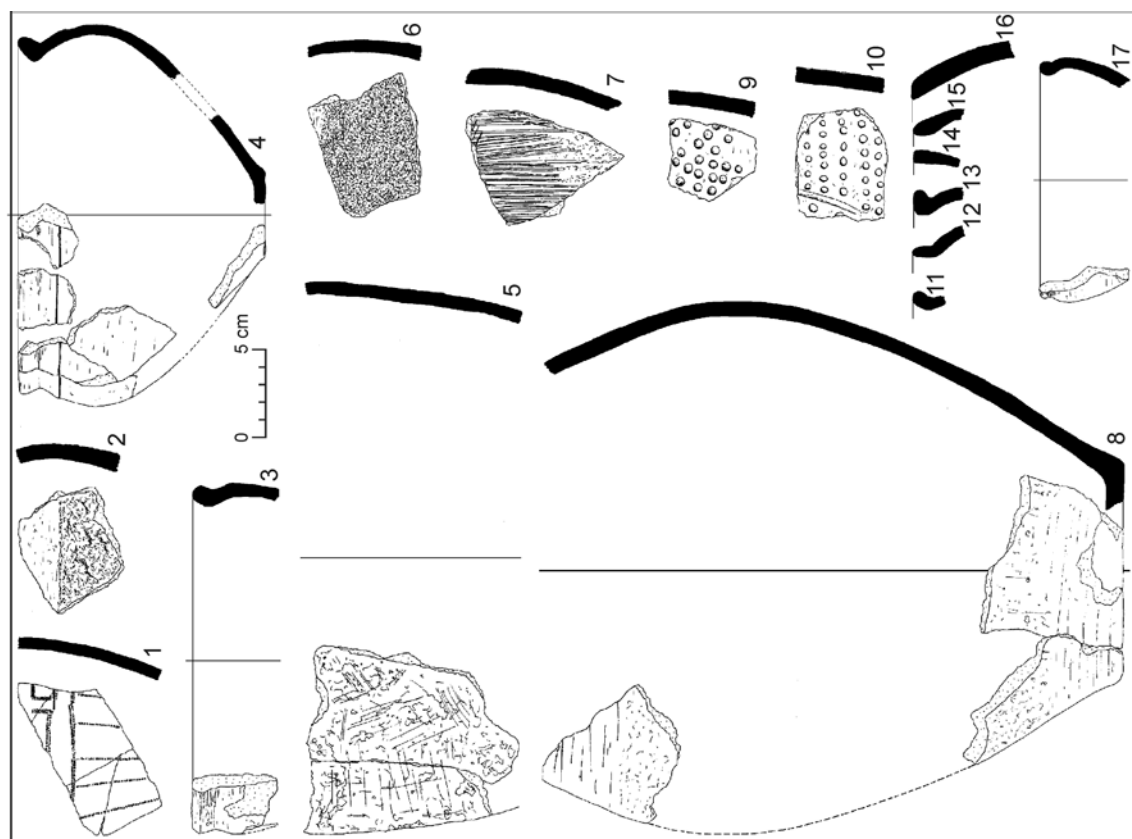
Obr. 30. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, chata B 13.

Obr. 29. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, chata B 13.

Obr. 32. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, chata B 13.

Obr. 31. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, chata B 13.

plněnou linií vpichů - *Motyková-Šneidrová 1963a*, 23, Abb. 1). Takové nečleněné teriny pocházejí ze stupně A a starší fáze stupně B1 (*Motyková-Šneidrová 1965b*, 143). V členění terin z pohřebiště z Dobřichova-Píchory odpovídá uvedený exemplář profilací buď typu 8b nebo, především podle absence hrdla, typu 11. Oba jsou však datovány převážně stejně, do starší fáze stupně B1 (*Droberjar 1999*, Abb. 12, 44, 46). Stejně nebo podobně datovány jsou zlomky černě leštěných nečleněných terin, respektive kulovitých misek, s výzdobou provedenou ozubeným kolečkem.

Další typickou skupinou nádob jsou misky s válcovitým okrajem, ostře nasazeným na plece bez hrdla. V katalogu byl pro ně vyčleněn typ 2806, tedy ve skupině 2800, určené různým zvláštním mísám. V objektu B 13 byl prezentován celkem 4 exempláři. V jednom případě šlo o větší černě leštěnou nezdobenou mísu, ze které se bohužel dochoval jen okraj a svrchní část plecí (obr. 32: 14). Ve zbývajících 3 případech šlo o misky s hlazeným povrchem tmavošedé až hnědé barvy (obr. 29: 3, 19; 30: 7). Jedna z nich nesla stopy buď po ulomeném oušku nebo jiném výčnělku. Žádný z příkladů však nebylo možné v úplnosti rekonstruovat. Misky s ostře nasazeným válcovitým okrajem jsou v sídlištních nálezech nejstarší doby římské poměrně běžné (*Motyková-Šneidrová 1963a*, 8, např. Abb. 2: 22, 25, 26, 28, 31, 33, 42).

Určení dalších fragmentů mís zapříčinilo vytvoření několika nových typů, které byly umístěny do skupiny 2300, kam patří ostře profilované misky. Konkrétně jde o typ 2341 – menší misky bez hrdla s lehce vykloněným kyjovitě zesíleným okrajem, přičemž průměr max. výdutí je zpravidla větší než průměr okraje (v B 13 reprezentované celkem 4 exempláři – obr. 29: 10, 13, 25; 30: 14). Celé rekonstruované tvary tohoto typu pocházejí například ze sídliště v Horoměřicích (*Šulová 2006*, obr. 8: 12; 9: 8).

Typ 2342 jsou misky bez hrdla či s krátkým nevýrazným hrdlem a ostře nasazeným fasetovaným a ven vyhnutým okrajem (zde 4 exempláře – obr. 29: 1; 32: 1, 4, 6). Misky s fasetovaným okrajem patří mezi typické tvary časně doby římské, analogie pocházejí například z Letů u Dobřichovic (*Halama 2006*, obr. 6: 10; 7: 1) či Prahy-Křeslic (*Polišenský 2006*, obr. 7: 6; *Beneš/Jiřík/Kypta 2006*, obr. 8: 4, 7).

Typ 2343 reprezentují 3 exempláře a jde většinou o rozměrné hlubší misky s vyvinutou výdutí a krátkým či zcela absentujícím hrdlem (obr. 30: 1; 31: 3; 32: 9). Okraj je ven vyhnutý, krátký, různě upravený. Povrch je většinou hlazený hnědý. Dva exempláře byly navíc na spodku nádoby jemněji drsněny. Nedrsněnou analogií je například rekonstruovaná nádoba z Prahy-Křeslic (*Beneš/Jiřík/Kypta 2006*, obr. 8: 1).

Větším tvarem, kdy nebylo možné určit, zda šlo o hlubší mísu nebo hrncovitou nádobu, je nově vytvořený typ 2134 zařazený mezi skupinu 2100, tedy meziformy hrnc-mísa (obr. 29: 6; 30: 18). Max. výduť této nádoby se nachází v jejích horních partiích, výrazná je absence hrdla a ostré nasazení lehce ven vyhnutého okraje. V případě zachovalejšího ze dvou exemplářů je okraj kyjovitě zesílený a na plecích lze spatřit stopy počínajícího jemnějšího drsnění spodní části nádoby. Ani jeden z obou příkladů není černě leštěný, jsou spíše jemně hlazené, hnědavé až tmavé barvy. Podobnou profilaci má také zlomek ze Stradonic (*Motyková-Šneidrová 1962*, obr. 4: 1) nebo Ratenic (*táž 1963a*, Abb. 15: 1). Stejně utváření okraje a jeho nasazení na plece má i urna zdobená ozubeným kolečkem z žárového hrobu datovaného do stupně B1a z Prahy-Křeslic (*Beneš/Jiřík/Kypta 2006*, obr. 11: 1), ta má ale podstatně širší výduť.

Další tvary z objektu B 13 jsou poměrně typické. Od více či méně určitelných hrncovitých nádob (1000 – obr. 30: 13; 31: 5, 8), přes poměrně klasické typy misek (2404-2406, 2411 – obr. 30: 5; 32: 13, 17, 27) a „svěbských“ hrnců či mis se zataženým okrajem (2450 – obr. 31: 16; 32: 3) nebo misek s vytaženým, kulovitým nebo zesíleným okrajem (2801-2803 – obr. 30: 6; 31: 17; 32: 17). Poměrně atypické jsou dvě miniaturní nádoby, pro něž byly vytvořeny typy 7404 a 7405. Profilovaná mistička 7405 s ostře nasazeným okrajem poměrně zapadá do inventáře časně doby římské (obr. 30: 20). Kulovitá nádobka 7404 (obr. 29: 32) je zatím bez analogií. Obě mají společnou výzdobu jemnými rýhami, ačkoli v jiném uspořádání. Stojí za zmínku, že totožná výzdoba paprskovitě ode dna k plecím vybíhajících rýh, jakou vidíme na nádobce 7404, se vyskytuje na torzu nádoby ze sídliště z časně doby římské v Baldersheimu v bavorských Frankách (*Pescheck 1978*, 97, Taf. 37: 20). Typickou výzdobou starší doby římské je ornament provedený ozubeným kolečkem. Ten se poměrně hojně vyskytuje také v objektu B 13, přičemž zde rozlišujeme jeho tři varianty (tabela 1): Varianta A – otisk zubu ve tvaru podélného oválu, může připomínat prostý, ručně provedený vpich, jenž se často vyskytuje na plaňanských pohárech či kulovitých miskách (*Rybová 1956*, 218; *Droberjar 2008a*, 104). Varianta B – otisk zubu má kvadratický tvar, často se vyskytuje ve dvou řadách vedle sebe, avšak pozorováním keramiky z objektu 13 bylo zjištěno, že nejde o dvojřadé kolečko, nýbrž pouze o sekundárně dozdobené jednořadé. Varianta C – otisk zubu je oválný, avšak situovaný kolmo k průběhu linie vytvářeného motivu (publikovaný např. v *Motyková-Šneidrová 1963a*, Abb. 13: 4). Muselo jít tedy o jiný nástroj než v případě varianty A či B. Z čitelných, ozubeným kolečkem vykonaných, motivů v objektu B 13 lze jmenovat obdélný meandr vytvořený variantou B (652c – obr. 32: 22),

ale také totožný motiv předrysovaný nejprve rytou linií a poté doplněný ozubeným kolečkem varianty A (654 – obr. 32: 10). Odpovídá v zásadě meandru typu T, jenž byl použit na výzdobu uren z hrobů 51, 65 a 78 z Dobřichova-Piřchory, které jsou datovány do stupně B1a, respektive B1b (*Droberjar 1999*, 49, 158, 163, Taf. 46, 52, 57). Rozvinutý motiv několika meandrů (rovněž typu T) doplněný na spodku nádoby jednoduchými svislými liniemi (typ 653+644 – obr. 29: 31) provedený variantou B můžeme ve zdobenější variantě doplněné malými trojúhelníky a cikcak motivy pozorovat na urně z piřchorského hrobu 50 ze stupně B1a (*týž*, 50, 158, Taf. 45). Zde zmíněné motivy mají překvapivě podobné protějšky, publikované dosud jen předběžně, z Trmic u Ústí nad Labem (*Reszczyńska 2006*, obr. 3). To se týká i motivu 670 provedeným ozubeným kolečkem varianty A (obr. 32: 12). Jediným rozdílem je pouze opačná orientace ozubeným kolečkem provedených trojúhelníků. Předchůdce má patrně původně v jemně rytém motivu (*Rybová 1956*, obr. 112: 2). Co se týče souvislosti ryté a ozubeným kolečkem vykonané výzdoby, dalším důkazem může být formálně totožný motiv vytvořený jednak jemným rytím (typ 249 – obr. 32: 25) a dále kolečkem varianty A (typ 629 – obr. 32: 15). Případné chronologické souvislosti však na základě objektu B 13 řešit patrně nelze. Dalším motivem varianty A s předrysovanou linií je ornament tvaru písmena Z (typ 152 – obr. 32: 24), dokumentovaný například na plaňanském poháru z Tuklat (*Motyková-Šneidrová 1963a*, Abb. 19: 4). Motivy ryté výzdoby se v souboru objektu B 13 projevují rovněž širšími a hlubšími rýhami, ať už svislými s větším odstupem (212b – obr. 29: 14, 17) nebo v mřížkovém motivu (typ 222 – obr. 29: 15). Takový známe například z hrobu 79 z pohřebiště v Tišicích (*táž 1963b*, obr. 27: 6). Celkem tři keramické zlomky (zjevně z jedné nádoby) v objektu B 13 jsou zdobeny malými důlky, místy chaotického, jindy zase pravidelného uspořádání do řad (obr. 31: 9, 10; 32: 16). V jednom případě jsou ohraničeny žlábkem (zde typ 573d). Tento typ výzdoby je doložen například ze sídlištního objektu v Letech u Dobřichovic (*Halama 2006*, obr. 9: 15, 17). Poměrně výjimečný je doklad plastického pupíku (typ 511a – obr. 32: 5). Zdá se, že ojedinelé se tento motiv může vyskytovat i v nejstarším úseku doby římské. V inventáři nalezená rekonstruovatelná na kruhu točená laténská miska je šedohnědé barvy a hlazeného povrchu (obr. 30: 10). Od keramiky germánské se odlišuje rovněž kvalitním výpalem a zpracováním keramického těsta. Lze ji datovat do doby pozdního latěnu, tedy stupňů C2-D1, na základě analogie z Lovosic (*Salač 1990*, obr. 5: 14), případně Radovesic (*Salač 1993*, Abb. 85: 1). Z objektu B 13 pocházejí hned dva kamenné předměty. Prvním je rozpuštěný zlomek fragmentarizovaný do 6 kusů, z nichž přiložit k sobě je možné 4 z nich (obr. 32: 29). Vytvářejí tak útvar o rozměrech 7,3x4,8x4,5 cm s jednou původní světlou hranou, další plochy jsou odštípnuté a zbarvené do tmavé barvy. Celek působí dojmem, že původní kámen byl vystaven velkému žáru, následkem čehož puknul do mnoha fragmentů. Druh horniny nebyl zjišťován. Druhým kamenným předmětem podstatně průkaznějšího účelu je zlomek pískovcového brousku (obr. 32: 28). Jedná se o plochý kvadratický předmět sestavený ze 3 zlomků. Původními rozměry je šířka (cca 6,8 cm) a výška (cca 2,7 cm), přičemž na obou užších koncích je odlomen a zachován pouze v délce 9,1 cm. Funkci tohoto předmětu jasně dokumentuje pracovní plocha na užší podélné straně se stopami železa. Zda šlo o brousek sloužící k úpravě předmětu při výrobě, což by nasvědčovalo výrobnímu (kovářskému) zařízení, nebo prosté údržbě železných nástrojů, nedokáže autor této práce stanovit. Brousky jsou běžnou součástí sídlištních nálezů, někdy se ale vyskytují i v hrobech (například Dobřichov-Piřchora, viz *Droberjar 1999*, Taf. 11: 4/6, 71: 125/6). Poměrně blízkou analogií k brousku z Března je dosud nepublikovaný nález z Trmic (*Salač 2008*, 64, 68, obr. 36). Z objektu pochází zlomek kostěné jehlice jemného, pečlivě vyhlazeného povrchu (obr. 32: 26). Zlomek se zachoval v délce 6,4 cm. Hrot jehlice s kruhovým průřezem má v průměru 3 mm a je zakončen jednoduchou kulovitou hlavicí o průměru 5 mm. Dle typologického třídění B. Beckmanna náleží jeho III. skupině, typu 48 (*Beckmann 1966*, 23, Taf. 2). Jejich datace je rozprostřena přes stupně B1 až B2 a jejich výskyt lze pozorovat na dolním a středním Polabí a v dolním Povislí. Tato analýza je nicméně založena na pouhých 15 jedincích (*týž*, 23, Taf. 16, Karte 12). Tři exempláře tohoto typu byly nalezeny na pohřebišti v Dobřichově-Piřchoře, kde dva z nich jsou datovány do stupně B1a a třetí nelze kvůli absenci milodarů datovat (*Droberjar 1999*, 86, 42: 40/1, 52: 66/6, 95: 21). Tři exempláře bronzových jehliček s kulovitými hlavičkami pocházejí také z hrobu 16 (dvě jehlice) a hrobu 67 (1 exemplář) na pohřebišti v Tišicích, kde jsou datovány do mladšího nálezového horizontu B1 (*Motyková-Šneidrová 1963b*, 348, 369-370, 406, obr. 8: 4, 5; 22: 4). Jeden exemplář lze nalézt i na pohřebišti ve Stehelčevsi v hrobě G 6, který je datován západogalskou sponou typu Langton Down zhruba do 1. poloviny 1. století n. l. (*Motyková 1981*, Abb. 13: 10, 361, 402). Zdá se, že na velkých pohřebištích v Čechách je jednoduchá jehlice s kulovitou hlavicí (v žárových hrobech jsou dochovány pouze bronzové exempláře) datována převážně do stupně B1.

Analýza početného keramického materiálu z objektu B 13 ukázala, že se zaplňoval počas chronologických stupňů doby římské A a B1.

Vyhřívací pec B 10 (obr. 18). Z určitelných tvarů nádob je k dispozici pouze jeden klasický hrnec a mísa se zataženým okrajem. Velký hrnec byl drsněn prakticky až po samý okraj nádoby (obr. 18: 3). Z výzdobných motivů se zde vyskytují pouze ojedinělé zlomky se stopami výzdoby ozubeným kolečkem a to varianty A i varianty B (obr. 18: 4, 5). Objekt B 10 obsahuje ve srovnání s chatou B 13 minimum zdobené keramiky, to však může být způsobeno jeho ryze výrobní funkcí. Kromě výzdoby ozubeným kolečkem se zde však nachází i několik okrajů profilace poukazující spíše na starší dobu římskou (obr. 18: 6-8), proto se přikláníme ke stejné dataci jako u objektu B 13, tedy do stupně A-B1. Kromě keramiky zde byl nalezen také železný tyčinkovitý předmět (obr. 18: 2). Jde o železnou tyčinku dlouhou 7,9 cm o průměru kolísajícím mezi 3 až 5 mm, přičemž jeden konec je zakončen plochou hlavici o průměru 4x7 mm. Silně připomíná hřebík, což je typ předmětu, jenž se v sídlištním prostředí občas vyskytuje, nicméně zřejmě nebyl zejména při stavebních pracích užíván v masovém množství (např. Beneš 2007, 479-480).

Autorem výzkumu byl objekt B 10 interpretován jako vyhřívací jáma. Nález z Března rozměry odpovídá vyhřívací výhni z Tuchlovic (Pleiner 1959, 182-183, obr. 18: II), ačkoli ta není zahlobouna stupňovitě, nýbrž neckovitě. Vyhřívací výhně sloužily k druhotnému žhavení železných rud za přístupu vzduchu, k čemuž se hodil jejich otevřený tvar a malá hloubka (v případě nálezů z Března je ale hloubka větší). V některých vyhřívacích jamách („vyhřívačkách“) však mohla být ruda pražena ještě před prvotním tepelným zpracováním, patrně aby rozpraskala a snáze se rozdrtila. Vanovité dno také zabraňovalo vypařování rozpálených uhlíků do okolí (týž, 183-184). Doklady větších vyhřívacích jam pocházejí z nedaleké hutnické osady z časně doby římské v Kadani-Jezerce (Kruta 1972, 324, obr. 3).

B 3 (obr. 17: 1-5). Nepočtený soubor objektu B 3 sestává z jedné velké mísy s prohnutými stěnami typu 2404 (obr. 17: 1) a několika střípků, z nichž bylo možné částečně rekonstruovat terinovitou nádobu (typ 3203) s vysokým válcovitým hrdlem odděleným od plecí plastickou lištou (obr. 17: 2). Jde o jemnou, černě leštěnou keramiku s jemnozrnnou (do 1 mm) příměsí slídy. V tomto případě se ale jedná již o pokročilý tvar typický pro stupeň B2 (Motyková-Šneidrová 1967, 9, Beilage 1: 4, 7, 19; Břicháček/Košnar 1998, 68; Venclová/Zadák 1976, 255-256, obr. 4: 5). Velmi podobná terina pochází také z hrobu 1 na malém pohřebišti v Mariánských Radčicích, jenž je rovněž datován do stupně B2 (Koutecký 1995, 182, obr. 2: 1). Pouze na základě terinovitého tvaru je tedy možné objekt B 3 datovat do stupně B2 až C1.

B 18 (obr. 22). Keramický obsah objektu opět ilustrují zatažené okraje hrnců a mís typu 2450 (2 exempláře – obr. 22: 3, 6), respektive typu 2454 s výše položeným maximem výduti (1 exemplář – obr. 22: 11). Soubor doplňuje velká mísa typu 2411 zajímavá také širokým pásem drsnění povrchu vytvořeným nanesením vrstvy písku (obr. 22: 1). V souboru se nalézá odlomené ucho čtverhranného průřezu (obr. 22: 7). V tomto případě nejde o kolínkové ucho známé například z amforovitých nádob, ale o ucho mírně zdvihnuté nad okraj, podobné snad tomu z urny na pohřebišti v Tvřšicích (Motyková-Šneidrová 1965a, obr. 9: 3). Datace je v tomto případě usnadněna výzdobou na nádobě typu 2450 (obr. 22: 6), kde jsou nehtové vrypy uspořádány do pravidelných řad pod sebou (typy 112b, 112c a 112d). Taková výzdoba zažívá rozmach ve stupni B2 na tvarech se zataženým okrajem i hrncovitých nádobách esovitě profilovaných (Motyková-Šneidrová 1967, 9, Beilage 1: 17,32; Motyková/Pleiner 1987, 438, Abb. 28: 19; 29: 7; Břicháček/Košnar 1998, 67-68, 73, obr. 4: 8; 12: 2). Tento typ dekoru pokračuje dál do mladší doby římské (Zeman/Venclová/Bubeník 1998, 108, obr. 5: 6; 9: 6) a zdá se, že je dost nesnadné jej přesně chronologicky ukotvit, ačkoli například na moravských sídlištích by se měly souvislé řady nehtových vrypů vyskytovat spíše ve stupních B2, zatímco ve stupni C1 už spíše jen jako intruze ze staršího období (Droberjar 1997, 67). V objektu byl také nalezen menší amorfní zlomek kamene zbarvený kombinací tmavé a bílé barvy. Je možné, že toto atypické zbarvení je následkem jeho vystavení žáru. Nepočtený datovatelný materiál z objektu B 18 je možno přiřadit spíše do stupně B2.

B 22 (obr. 15: 11-19). Z objektu nepochází žádný celý nebo rekonstruovatelný tvar. Nicméně, zlomek okraje zatažené nádoby dovoluje předpokládat, že šlo o mísu či hrnec se zataženým okrajem (2450 – obr. 15: 14). Z keramického souboru pochází též několik zdobených zlomků. Výzdoba nehtovými vrypy (typ 112 – obr. 15: 12) může již indikovat mladší období starší doby římské, což nevylučuje ani silně otřelý zlomek zdobený ozubeným kolečkem (typ 621b – obr. 15: 13) varianty C, jež se objevila také v objektu B 13. Ojedinělou výzdobou je žlábkovaný motiv typu 251 (obr. 15: 15), který se poměrně často objevuje na moravských a slovenských sídlištích. Známe jej například z 2. poloviny 2. století z Křepic (Tejral 2008, obr. 5: 4, 5). Stejný dekor nesou například nádoby ze sídliště ve Velkém Mederu uváděné pro pozdní fázi stupně B2 (týž, obr. 3: 12, 13). Takový motiv vidíme už v mladší fázi sídliště v Mušově „V Pískách“, tedy ze stupně C1 (týž, obr. 11: 3, 9). Dataci tohoto objektu bude třeba posunout z nejstaršího úseku doby

římské spíše do stupně B2, snad částečně i C1, ačkoli není možné vyloučit, že některé zdobené zlomky jsou intruzemi.

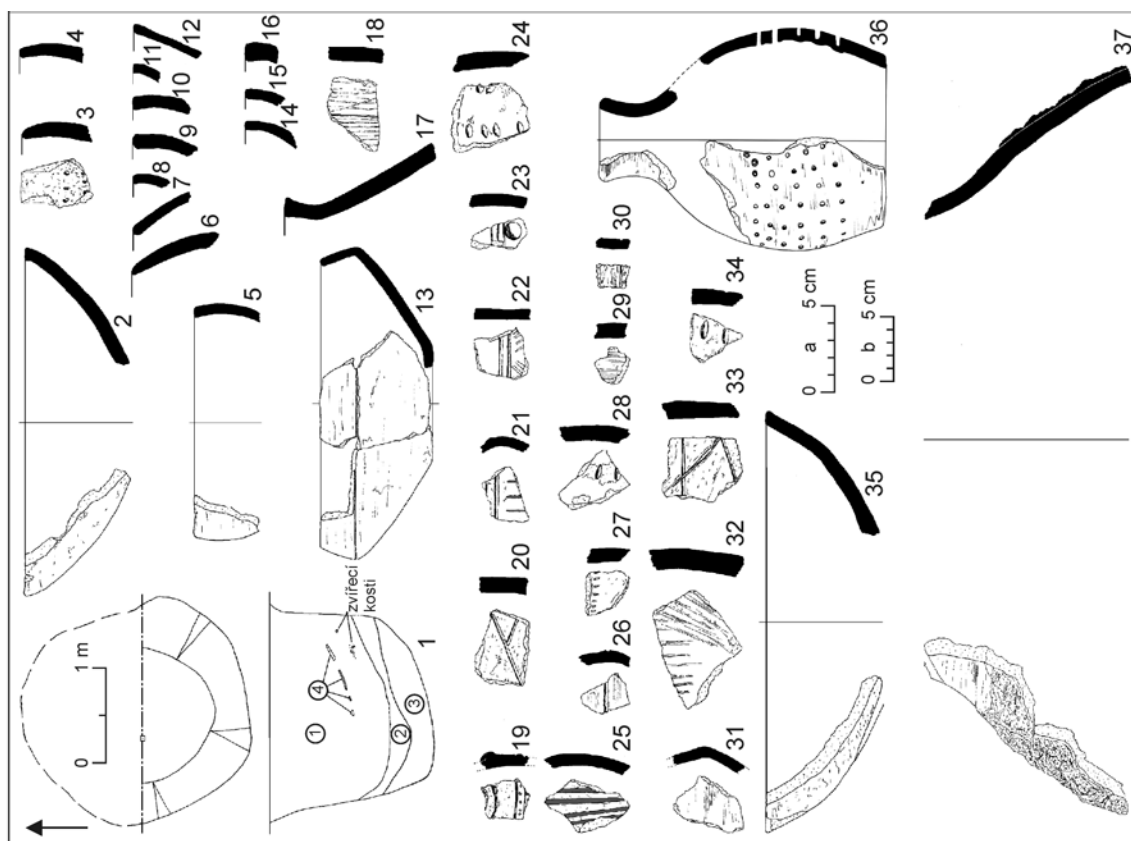
B 23 (obr. 20-21). Obsah objektu B 23 reprezentuje poměrně velké množství esovitě profilovaných hrncovitých nádob (1200 – celkem 5 kusů, obr. 20: 2, 19; 21: 1, 10, 15). Jediným tvarem, který bylo možné v úplnosti rekonstruovat, je hrnec s jednoduchým ven vyhnutým okrajem, zúženým hrdlem a spíše soudkovitým spodkem (výška nádoby byla rekonstruována až na papíře, je tedy možné, že skutečnost se od kresby mírně odlišuje). Povrch hrnce byl hlazený, světle hnědý až okrový a poměrně jemnozrný (do 1 mm). Ve svrchní části plecí, avšak zjevně ne kolem celé nádoby, se nachází pás černé barvy, nanesený nestejnoměrně, takže v některých místech prosvítá původní barva keramiky (obr. 20: 2; 28). V tomto případě nejde o klasický černý smolný nátěr obvyklý na latéské keramice. Jako výzdobný prvek by tento případ na našem území v době římské byl velmi neobvyklý, nehledě na fakt, že není proveden pečlivě po celém obvodu nádoby. Byl vysloven názor, že šlo možná o jeden z kroků reparační nádoby po jejím poškození, kdy byl lom dodatečně „utěsněn“ touto černou látkou neznámého složení⁶. Podobné esovitě profilované hrnce se vyskytují trochu řidčeji než hrnce se zataženým okrajem, nicméně nejsou ničím neobvyklým. Takové tvary známe například ze sídliště v Ořechu (*Motyková/Pleiner 1987*, Abb. 27: 8; 30: 1; 31: 18; 32: 6; 33: 2) nebo v Berouně-Závodí, ovšem zde již ze stupně C1 (*Břicháček/Košnar 1998*, obr. 12: 2). Na plecích další, patrně nižší hrncovité nádoby, nalézáme souvislé řady nehtových vrypů (Tab. XXXIV: 1). Další hrncovitou (patrně hrncovitá mísa) nádobou je exemplář esovitě prohnutého hrdla a vyhnutého jednoduchého kraje, jehož max. výduf je posunuta poměrně dost vysoko (obr. 20: 20). Záhy pod ní se nachází svislé pásy jemně zdrsňeného povrchu. Zbytek nádoby je hlazený, včetně mezer mezi drsněním. Barva nádoby je nepravidelná, přecházející od hnědé po tmavošedou až černou, a materiál keramického těsta je jemnozrný (do 1 mm) s příměsí slídy. Zostřující se profil již upomíná na tvary mladší doby římské, na což poukazuje rovněž analogie z Berouna-Závodí (*Břicháček/Košnar 1998*, 72-73, obr. 12: 1), z pohřebiště v Opočně (*Pleinerová 1995*, Taf. 52: 10) a z Plotišť (*Rybová 1979*, Abb. 19: 35). Zdrsňování povrchu nádob v době římské je obvyklé u užitkové hrubé keramiky a působí zároveň dekorativním dojmem. Takto jsou upravovány spodní části některých uren na pohřebišti z Kemnitz v Braniborsku (*Geisler 1974*, např. Taf. 15: 1; 30: 350; 35: 387; 42: 457 atd.). Není ale bez zajímavosti informace, že většinu uren na pohřebišti v Kemnitz tvořily nádoby běžně užívané na sídlištích (*týž 1984*, 86-87). Poměrně běžným inventářem jsou opět různé misky (2400 – např. obr. 21: 20). Velký exemplář jednoduché mísy s oblými stěnami (2401) se světle hnědým hlazeným povrchem je z vnější strany zdoben nepravidelnými mělkými rýhami (obr. 21: 14). Jeden z exemplářů klasických hrnců a mis se zataženým okrajem (2450 – obr. 20: 10,18; 21: 2-7) se dochoval z velké části a nabízí kombinaci hned tří výzdobných motivů – plastického pupíku, větších čokovitých vrypů a křížících se šikmých rýh (923 – obr. 21: 9).

Materiál z objektu B 23 nabídl rovněž poměrně širokou škálu různých druhů vrypů: kromě nehtových (112 – obr. 20: 12, 13; 21: 16) také klínovité (132a, 133a, 137 – obr. 21: 12, 17-19) a čokovité (162a a 165 – obr. 21: 11). Všechny jsou ve stupni B2 v Čechách zcela běžné (*Motyková-Šneidrová 1967*, 9) a zrovna tak patří mezi běžné výzdobné motivy na moravské keramice ze stupně B2 (*Droberjar 1997*, 66-67). Porovnat lze výskyt těchto motivů ze sídliště A (2. století) a B (3. století) v Turnově-Maškových zahradách (*Droberjar/Prostředník 2004*, 88, Tab. 20 a 25). Ve starší fázi je jejich pestrost větší, zatímco v mladší fázi zde chybí klínovité vrypy a čokovité nejsou uspořádány do řad obvyklých pro starší období. V mladší fázi převládají plastické prvky. Mělké oválné důlky (v B 23 typ 582 – obr. 20: 11) chronologicky souvisí spíše s již zmíněnými vrypy, jelikož jsou minimálně na Moravě typické spíše pro stupeň B2, respektive jeho mladší fázi (*Droberjar 1997*, 67). Oproti tomu klasické okrouhlé důlky (v B 23 typ 573b – obr. 20: 17) nacházíme již ve stupni B2 a plynule pokračují jako součást plastické výzdoby do mladší doby římské (*Motyková-Šneidrová 1967*, 9; *Droberjar 1997*, 67).

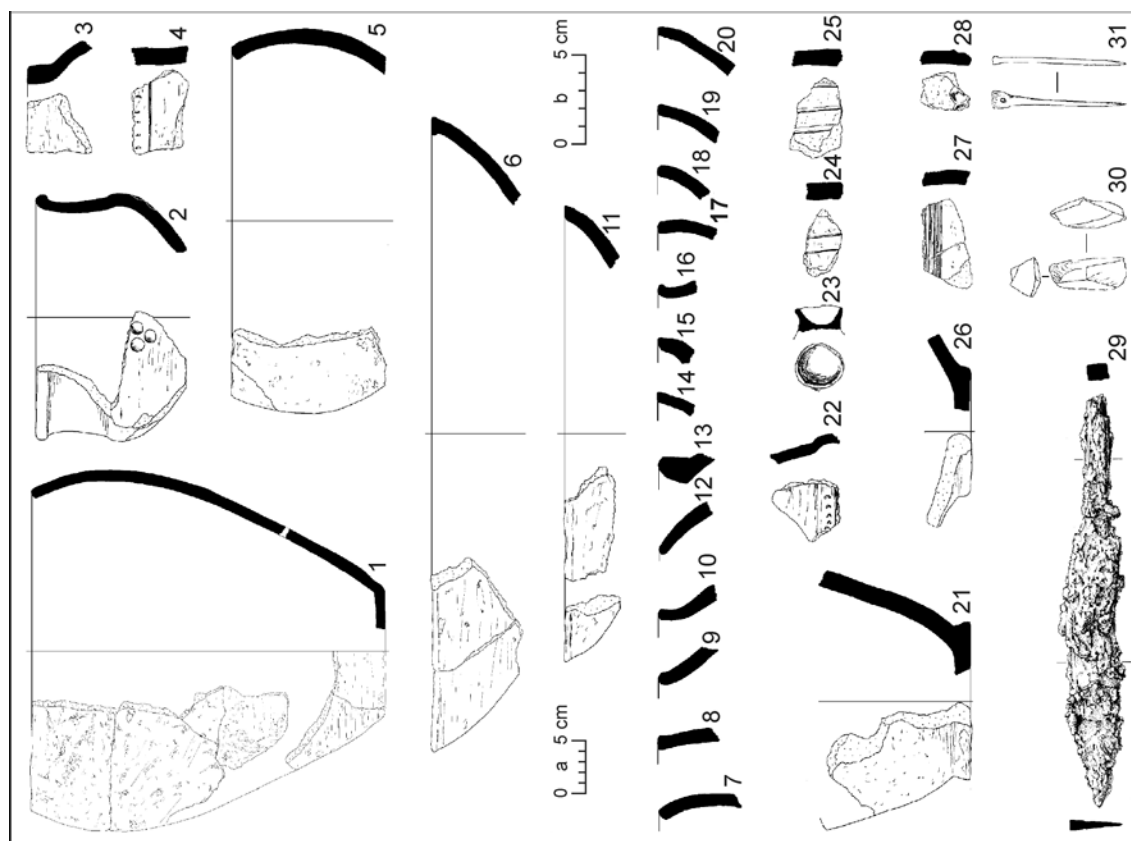
Datace objektu B 23 tedy kolísá od stupně B2 až na samý počátek mladší doby římské v C1.

B 32 (obr. 33-34). Relativně početný soubor keramiky z objektu B 32 reprezentují v menší míře hrncovité nádoby (celkem asi 5 exemplářů), z nichž v nejlepším stavu dochování jsou zlomky hrnce s širokými plecemi, jež se kónicky sbíhají k zúženému hrdlu, na nějž je ostře nasazen ven vyhnutý okraj (obr. 33: 17). Je tedy řazen mezi ostře profilované hrnce (1500). Do jisté míry se profilací podobá amfoře s pravoúhlými uchy z chaty 1/78 z Berouna-Závodí datované do stupně B2 (např. *Břicháček/Košnar 1998*, obr. 4: 2) nebo

⁶ Děkuji doc. PhDr. Vladimíru Salačovi, CSc. za zajímavý podnět.

Obr. 33. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, zásobní jáma B 32 (legenda k profilu: 1 – šedohnědá, 2 – hnědá žlutě probarvená, 3 – žlutý jíl hnědě probarvený, 4 – žlutá hlína). Mierka: a – 2-36; b – 37.

Obr. 34. Březno u Chomutova – „Brany-Naši“, zásobní jáma B 32.

ostře profilovaným hrncům z téhož objektu, které jsou ale považovány za mladší složku výplně, jelikož jsou typické spíše až pro stupeň C1 (*tíž*, 69, obr. 4: 4, 10). Běžnou náplní jsou také různé misky s oblémi stěnami (typy 2401, 2411 a 2417 – obr. 33: 2; 34: 6, 11; 35) a také tvary se zataženým okrajem (2450 a 2456 – obr. 33: 3-7, 9-10; 34: 5), z nichž hrncovitou nádobu představuje rekonstruovaný jedinec vysoký asi 33,5 cm s průměrem okraje zhruba 30 cm (obr. 34: 1). Je hruběji utvářen, s povrchem při okraji a dně hlazeným a uprostřed nijak neupravovaným, nepravidelného hnědého až tmavošedého zbarvení. Je vyroben ze zrnitého (do 3 mm) těsta s příměsí slídy, křemene a měkčí jílovité horniny. Poněkud zvláštním tvarem je nízká dvojkónická miska typu 2340 (obr. 33: 13). Je tvořena jednoduchým dnem, jež se prudce konicky rozšiřuje do max. výduti, aby se zde ostře zalomila do jednoduchého, mírně dovnitř zaklenutého okraje. Povrch misky je černě leštěn, keramické těsto je ostřeno slídou, křemenem a jílovitou horninou, nicméně dosti jemnozrnně (do 1 mm). Na hraně výduti je zdobena jedinou horizontální rýhou. Ačkoli přesná analogie nalezena nebyla, je zřejmé, že tvar misky se přidrží trendu ostřejší profilace, jenž nastupuje s koncem starší doby římské. Poměrně nepatřičně působí v materiálu zlomek nádobky s ostře nasazeným válcovitým, zesíleným a svrchu seříznutým okrajem typu 2806 (obr. 34: 3). Dobře datovatelná je malá terina s vysokým, mírně prohnutým hrdlem, zesíleným okrajem a odsazením od plecí (typ 3206 – obr. 34: 2). Spodek nádoby je zdoben trojicí důlků uspořádaných do trojúhelníku. Nádobka má černě leštěný povrch a je vyrobena z jemnozrnného (do 1 mm) materiálu s přísadou slídy, křemene a jílovité horniny. Výzdoba trojicí důlků je jedním z typických výzdobných prvků reprezentujících stupeň C1 mladší doby římské (*Droberjar* 2008b, 139). Své protějšky nalézá například na pohřebišti v Plotištích (*Rybová* 1979, Abb. 21: 19; 24: 4), kde tyto dvě nádoby reprezentují formy širokých mis C1c a C7a datované do I. – II. fáze pohřebiště (*Rybová* 1980, 126). Jedním z mála zástupců velkých zásobnic (5100) je část hrncovité nádoby (obr. 33: 37, 35) s hrdlem odsazeným od plecí, jež jsou velmi hrubě zdrsněny (nanesením odlišného materiálu s příměsí kamínků). Nedrsněná část nádoby je nicméně lehce uhlazena a nádoba je vyrobena ze středně zrnitého materiálu (do 2 mm) s příměsí slídy, křemene a jílovité horniny. Stopy na vnitřní straně hrdla naznačují, že minimálně svrchní část nádoby byla obtáčena, ačkoli rychle rotující hrncířský kruh nelze v této době očekávat. Bohužel, pro tento typ nádoby nemáme k dispozici vhodné analogie, lze ale očekávat, že se různé druhy zásobních nádob vyskytovaly na každém sídlišti. Soubor keramických tvarů doplňuje rekonstruovatelná cedníkovitá nádoba bez dna hruškovitého tvaru s mírně nálevkovitě vykloněným okrajem (typ 6401). Perforována je pouze ve střední části a v některých případech se nepovedlo otvory ve stěnách dokončit (obr. 33: 36). Nedávno bylo publikováno poměrně velké množství těchto tvarů ze sídliště v Branči (*Kolník/Varsík/Vladár* 2007, 25, např. Tab. 6: 12; 85: 19). Na základě stop sekundárního opálení na některých těchto nádobách se objevil názor, že se jimi na noc přikrýval oheň, aby žhavé uhlíky do rána zcela nevyhasnuly, případně nezpůsobily požár (*Cosack* 1994). Exemplář z Března však jakékoli stopy žáru na vnitřní či vnější straně postrádá. Na základě analýz vnitřního povrchu těchto nádob se naopak zdá, že sloužily k produkci nebo úpravě mléčných či olejnatých výrobků (*Hegewisch* 2001, 78). Poměrně atypickým fragmentem je drobný kalichovitý tvar, jenž byl zjevně odlomen z většího korpusu (obr. 34: 23). Je obtížné odhadovat, z jaké nádoby mohl pocházet, vyloučit nelze ani to, že mohl být součástí zoomorfní či antropomorfní plastiky. Nadále pokračuje výzdoba nehtovými vrypy, ačkoli v poněkud omezeném rozsahu typů výzdoby (zde 112a a 116 – obr. 33: 28; 34: 27). Na jemně černě hlazené či leštěné keramice se objevuje motiv vrypů tvaru kosočtverce na plastické liště (123c – obr. 33: 19, 30). Řady těchto vrypů (typ 123a, 123b) se objevují na moravských sídlištích, ačkoli ne nijak často a jsou kladeny spíše do mladší fáze stupně B2 (*Droberjar* 1997, 66, 70), nicméně například na sídlišti v Turnově-Maškových zahradách se s tímto motivem můžeme setkat ještě ve 3. století (*Droberjar/Prostředník* 2004, Tab. 25). Čočkovité vrypy (obecně typ 160, zde konkrétně 162a a 163b – obr. 33: 24, 34) patří mezi rozšířený a oblíbený motiv výzdoby na moravských sídlištích již od stupně B2 (*Droberjar* 1997, 66-67, 71-72), což lze pozorovat i v Čechách – například v Berouně-Závodí (*Břicháček/Košnar* 1998, obr. 7: 2; 9: 34, 36), ale také na sídlišti A i B v Turnově-Maškových zahradách (*Droberjar/Prostředník* 2004, Tab. 20 a 25). Znovu se objevuje motiv půlkruhového vrypu spolu s rýhou (typ 195e – obr. 34: 4), s nímž jsme se setkali již v objektu D 13/67. Zvláštní je řada znaků tvaru obráceného písmene C (typ 196b) na od hrdla odsazených plecích terinovitě či mísovitě černě leštěné nádoby (obr. 34: 22). Stejným motivem a v podobném kontextu je zdobena urna hrobu 311 na pohřebišti v Plotištích (*Rybová* 1979, Abb. 39: 11), který je datován do II. fáze pohřebiště, tedy do 3. století (*táž* 1980, 126, 167, 168). Četná výzdoba různých rýh, paralelních nebo se křížících (typy 210, 211, 212b, 215, 220 – obr. 33: 18, 20, 32, 33; 34: 23, 24, 26), v tomto objektu nadále pokračuje ze starší doby římské. Dalším motivem, který se často vyskytuje na urnách žárových hrobů, je několikanásobná rytá cikcak linie (snad krokvice) v horizontálním pásu vymezeném rovněž rytými liniemi (typ 233c – obr. 33: 22). Tento motiv byl nalezen také v objektu B 15. Co se týče výzdoby

typu 712, je obtížné stanovit, zda se jedná o vlešťování nebo pouze velmi mělké žlábký (obr. 33: 21, 25). Žlábkovaná výzdoba, zvláště jednoduchý typ (551) svislé kanelury je například na Moravě dost častý (Droberjar 1997, 83). Motiv důlku pod rytými horizontálními rýhami (typ 575a – obr. 33: 23) – patrně součástí oddělení hrdla od plecí – patří mezi klasickou výbavu počínající plastické výzdoby již na konci stupně B2 (Motyková-Šneidrová 1967, 9) a objevuje se prakticky na všech pohřebištích z počátku mladší doby římské – např. v Pňově (Rybová 1970, XX:8), Opočně (Pleinerová 1995, Taf. 37: 6) nebo saském Zauschwitz (Meyer 1969, např. Abb. 11: 5; 16, atd.). Z objektu B 32 pochází rovněž téměř celý železný nůž dochovaný ve dvou částech, rozlomený zřejmě až při exkavaci (obr. 34: 29). Je dlouhý 23,4 cm, přičemž z toho zhruba 7,5 cm připadá na řap čtverhranného průřezu o rozměrech 12x9 mm. Čepel samotná má lehce vyklenutý hřbet, zatímco ostří je blíže k řapu lehce konvexně vklenuté (pokud to však není důsledek poškození). Průřez čepele je trojúhelníkovitý, v nejširší části je zhruba 3 cm vysoká, přičemž asi 6 mm široký hřbet se směrem k ostří zužuje. Čepel je od řapu v dolní části odsazená, v horní části to již tak zjevně není. Nože byly běžným nástrojem denní potřeby a jako jednoduchý užitkový nástroj neprodělávaly v čase výraznější proměny, což znamená, že, až na výjimky, nemají chronologicky vypovídací schopnost. Podle typologie navržené E. Droberjarem můžeme nůž z Března zařadit do první skupiny, tedy nožů s rovnou či téměř rovnou čepelí, kde se nejvíce podobá typu 2 (Droberjar 1999, 112, Abb. 26: 2). Zvláštností je nález kousku průzračného kamene se stopami po odbíjení (obr. 34: 30). Autorem výzkumu je popsán jako křišťál. Zlomek je dlouhý 4,4 cm, široký 1,8 cm a vysoký 1,7 cm. Křišťál je bezbarvá (čirá) drahokamová odrůda křemene (Mrázek 1996, 152). Jako materiál pro výrobu štípané industrie byl užíván po celou dobu kamennou (týž, 16-17). Jeho přítomnost v sídlištním objektu z doby římské můžeme volně interpretovat buď jako zajímavou přírodninu, intruzi z komponent starších období pravěku, jež na lokalitě nebyly nalezeny, nebo jako součást křesací soupravy. Do skupiny kostěné a parohové industrie náleží zcela zachovalé šídlo dlouhé 7,7 cm. Delší hrot široký v průměru cca 2-3 mm se směrem k hlavici rozšiřuje až na 6 mm (obr. 34: 31). Plochá hlavice je vytvořena seřezáním kloubu kosti do zhruba pravoúhlého tvaru a od těla šídla je mírně odsazená. Je vysoká 1 cm, široká 1 cm a silná 4 mm. V jejím středu se nachází otvor o průměru max. 2 mm, jenž patrně sloužil k provlékání nití nebo kožených proužků. Taková šídla patří bezesporu k běžné výbavě sídlišť z celého pravěku a nepatří k chronologicky citlivým nálezům.

Na základě uvedené analýzy lze datovat soubor z objektu B 32 do stupně C1 s tím, že se zde vyskytuje mnoho elementů ještě ze závěru starší doby římské.

Kvantitativní analýza keramického souboru (tabela 2)

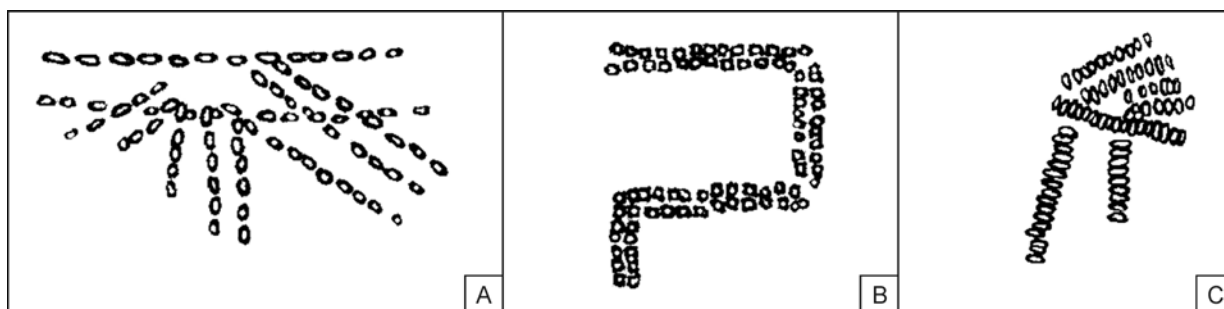
Sledovány byly hodnoty navržené V. Salačem (Salač/Neruda/Kubálek 2006, 17, Tab. 1). V tabulce 2 jsou shrnuty výsledky analýz, které budou dále interpretovány. Provedení kvantitativní analýzy keramických zlomků už od počátku naráželo na několikero úskalí. V prvé řadě to byl fakt, že většina objektů z Března nebyla dokopána celá. Výjimkou jsou pouze objekty B 10, B 15 a B 23. Objekt B 8 byl dokonce pouze začišťován a poté zničen těžkou technikou.

Objekty s nižším počtem keramických zlomků mohou působit nepříznivě na celkové statistické vyhodnocení a je obtížné je porovnávat s dalšími objekty. To je markantní zvláště v případě objektů D 39 (6 zlomků), D 32 (12 zlomků), ale v zásadě se s extrémně vychýlenými hodnotami setkáváme i u dalších souborů s obsahem pod 50 zlomků. Výsledné průměrné byly proto omezeny pouze na soubory nad 50 zlomků. Pro dobu římskou neexistují podobná měření, tedy nemáme možnost srovnání s jinými soubory, jako měl například V. Salač pro dobu laténskou v severozápadních Čechách (Rulf/Salač 1995; Salač 1998). Pouze z výzkumu v sezóně 1983 v Březně u Chomutova (dále již jen Březno 1983) pocházejí tři objekty z doby římské (2 hutnické dílny a pec neznámého účelu), které V. Salač vyhodnotil spolu s ostatními objekty z doby laténské (Salač/Neruda/Kubálek 2006, 7-8, 12-13). Z nich lze pro srovnání použít jen hutnické dílny č. 1 a 18, neboť z pece pochází pouze 12 kusů keramických zlomků (tíž, 17, Tabulka 1). Výjimkou je ještě publikace sídlišť z Ořechu a Přerubenic ve středních Čechách, kde byla provedena základní statistika keramického materiálu (Motyková/Pleiner 1987, 423-439; Zeman/Venclová/Bubeník 1998, 107-111).

Hodnocení četnosti okrajů, den a výzdoby

Nad odchylkami mezi četností okrajů uvažoval už V. Salač (Salač/Neruda/Kubálek 2006, 18), když uvádí standardní hodnoty pro laténskou keramiku v severozápadních Čechách (zde se četnost pohybuje

Tabela 1. Typy otisku ozubeného kolečka.

v rozmezí 7,8-15,6%, s průměrem v 11,7%). Pro dobu římskou u nás existuje pouze měření z Ořechu (12% - Motyková/Pleiner 1987, 427) a z Přerubenic (11,6%, - Zeman/Venclová/Bubeník 1998, Tab. 3). Příslušné výpočty byly provedena i u germánských objektů z Března 1983. Hodnota z objektu 1 se v zásadě do rozmezí z Dobroměřic a Března (9,3–20,1%) vejde, soubor z tamějšího objektu 18 však obsahoval pouze 6,3% okrajů. Je možné, že tato situace souvisí s menším množstvím mísovitých tvarů v souboru objektu 18, jelikož mísy poskytují více okrajů než hrncovité nádoby. Může to však být způsobeno i odlišným způsobem fragmentarizace (Salač/Neruda/Kubálek 2006, 18-19).

Četnost den v souboru je charakterizována rozpětím 3,7-9,3%, což je téměř totožné s rozmezím laténské keramiky ze severozápadních Čech (4,3-10,9%; *tíž*, 19). Na sídlišti v Ořechu je to 7% a v Přerubenicích 5%. V našem souboru panují poměrně velké rozdíly. Zajímavé je, že v objektu D 15/72 a D 14a/72, kde je jejich poměr nejvyšší (9,3%, respektive 8,2%) je zase nejméně okrajů (9,3%, respektive 10,6%). Zjevně tu panuje shoda ve tvarové skladbě keramiky, tedy méně širokých okrajů a více širokých den (tedy teoreticky méně mís a více hrubších širokých den, jež nejsou typické pro elegantnější nádoby). Jako zajímavé se jeví srovnání s hutnickými dílnami z Března 1983, kde jde zjevně o dílenské objekty a poměr den je v nich 10% a 14,3%, tedy poměrně vysoký (*tíž*, Tabulka 1).

Výrazné odchylky zjišťujeme v zastoupení zdobené keramiky. Zatímco u objektů D 13/67 a B 23 zaujímá velký podíl (20,2%, respektive 19,7%), na druhém konci se nalézají objekty D 15 (3,7%) a B 11 (dokonce 0,8%!). Pouze orientační je tedy aritmetický průměr hodnot ze všech objektů 10,1%. 10% zdobených střepů pochází také ze sídliště v Ořechu a 7% z Přerubenic. Hodnoty u laténské keramiky mohou být pro nás v tuto chvíli zavádějící, nicméně se pohybují v rozmezí 1,3-9,1% s průměrem v 5,2% (*tíž*, 19). Zde nám naopak hodnoty z hutnických dílen z Března 1983 nepomohou – oproti očekávání, že ve výrobních objektech bude méně zdobené keramiky, zde jsou uvedeny hodnoty 16% a 15,9% (*tíž*, Tabulka 1). Nejpravděpodobnější je teze, že kvantita zdobení je spíše chronologickou záležitostí. V období stupňů B2 a C1, kdy je dosti rozšířena rozsáhlá výzdoba nádob i na sídlištní keramice (nehtové vrypy, rýhy a svazky rýh), musí být logicky výzdoba u fragmentalizovaných souborů zastoupena nejčastěji.

Velikost souborů a hustota keramických zlomků ve výplních

Prostá hustota střepů v objektech z Března a Dobroměřic vykazuje poměrně velké rozpětí, od 20 ks/m³ do 245 ks/m³, což je situace srovnatelná s údaji z Března 1983. Nejnižší hodnoty tam pocházejí právě z objektů z doby římské, což V. Salač vysvětluje tím, že šlo o výrobní objekty, kde jednak nebylo užíváno tolik keramiky a jednak byly umístěny na okraji sídlišť, kde kulturní vrstva nebyla tak bohatá na sídlištní odpad (*tíž*, 20-21). Podle této logiky by se tedy objekty s vyššími hodnotami měly nacházet v místech, kde byla kulturní vrstva nejsilnější. Při srovnání hodnot v tabele 2 se situací na plánu lokality v Březně lze zjistit, že nejvyšší hodnoty má dvojice objektů zhruba ve středu zkoumané plochy na lokalitě, objekty B 15 a B 18. Ani v jednom případě však nejde o polozemnici a ani jinak nelze říci, že by se hustota střepů lišila v různých typech objektů. Zvláštní však je zřetelný rozdíl mezi oběma lokalitami. Objekty z Dobroměřic mají výrazně nižší hustotu střepů a je tedy snad důvodné se domnívat, že svou úlohu zde mohou hrát hustota osídlení, tloušťka kulturní vrstvy, ale třeba i kvalita archeologického výzkumu.

Váhová hustota střepů v objektech se pohybuje v rozmezí 652 až 5096,7 g/m³. V zásadě by výšky sloupů těchto hodnot v grafu měly korespondovat se sloupci hodnot pro prostou hustotu střepů, podobně jako tomu bylo v případě laténské a římské sídliště v Březně 1983. Tak tomu skutečně je, až na jednu výraznou výjimku, kterou je objekt D 15a. Oproti jeho hodnotě prosté hustoty střepů je sloupec hodnoty

Tabela 2. Vybrané kvantitativní vlastnosti keramických souborů z Dobroměřic u Loun a Března u Chomutova.

Objekt	Datace	Počet střepů	Počet střepů rel.	Počet okrajů	Počet okrajů rel.	Počet den	Počet den rel.	Počet zdobených	Počet zdobených rel.
D 13/67	B2	243	12,1%	31	12,8%	13	5,3%	49	20,2%
D 14/72	C3	42	2,1%	5	11,9%	4	9,5%	6	14,3%
D 14a/72	C3	85	4,2%	9	10,6%	7	8,2%	8	9,4%
D 15/72	C1	54	2,7%	5	9,3%	5	9,3%	2	3,7%
D 15a/72	C1	36	1,8%	6	16,7%	3	8,3%	3	8,3%
D 32/72	?	12	0,6%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
D 39/72	?	6	0,3%	3	50,0%	0	0,0%	2	33,3%
B 3	B2-C1	50	2,5%	8	16,0%	0	0,0%	2	4,0%
B 8	C1-C3	27	1,3%	3	11,1%	3	11,1%	1	3,7%
B 10	A-B1	47	2,3%	8	17,0%	8	17,0%	2	4,6%
B 11	C1-C3	134	6,7%	27	20,1%	11	8,2%	1	0,8%
B 13	A-B1	577	28,8%	104	18,0%	32	5,5%	50	8,7%
B 15	C1-C3	39	1,9%	3	7,7%	8	20,6%	0	0,0%
B 18	B2	49	2,4%	10	20,4%	15	30,6%	6	12,2%
B 22	B2	33	1,6%	1	3,0%	3	9,1%	3	9,1%
B 23	B2-C1	222	11,1%	40	18,0%	11	5,0%	43	19,7%
B 32	C1	348	17,4%	63	18,1%	13	3,7%	28	8,0%
Celkem		2004	99,9%	326	16,3%	136	6,8%	206	10,3%

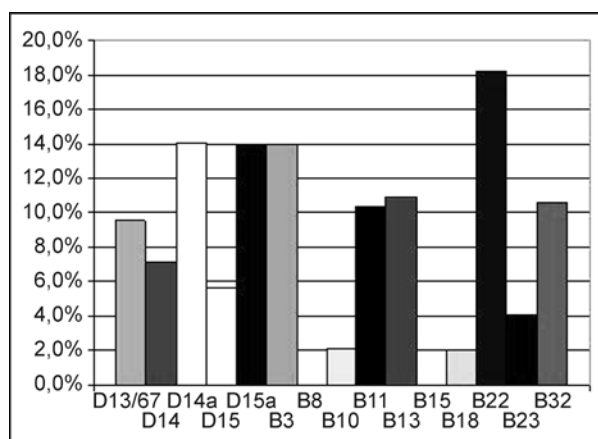
Objekt	Prům. délka střepu (mm)	Prům. tloušťka střepu (mm)	Prům. váha střepu (g)	Objem výplně (m³)	Prostá hustota střepů (ks/m³)	Váhová hustota střepů (g/m³)	Počet slepek	Počet slepek rel.
D 13/67	58,5	7,8	32,6	5,9	41,2	1341,9	102	42,0%
D 14/72	54,5	7,3	25,5	1,1	38,2	972,7	20	47,6%
D 14a/72	39,9	7,1	12,9	0,76	111,8	1421,1	11	12,9%
D 15/72	57,6	8,2	27,9	1,2	45	1254,2	24	44,4%
D 15a/72	65,8	8,9	42,5	0,3	120	5096,7	15	41,7%
D 32/72	55,3	8,7	27,2	0,5	24	652	4	33,3%
D 39/72	51,8	8,7	24,2	0,2	30	725	0	0,0%
B 3	38	8	10,7	0,4	20	1335	25	50,0%
B 8	47,6	10,1	17,4	x	x	x	8	29,7%
B 10	47,2	8,5	21,5	0,3	156,7	3366,7	17	36,2%
B 11	52,8	9,6	26,8	0,9	148,9	3991,1	57	42,5%
B 13	48,7	7,8	19,4	8,1	71,2	1380	160	27,7%
B 15	50,2	8,8	21,6	0,2	195	4205	28	71,8%
B 18	49,4	7,6	17,3	0,2	245	4235	27	55,1%
B 22	43,4	8,8	16,5	0,5	66	1088	12	36,4%
B 23	50,1	7,9	19,5	1,4	158,6	3090	98	44,1%
B 32	44,5	7,8	18,4	3,1	112,3	2060,3	47	13,5%
Průměr	50,3	8,3	22,5	1,6	99,0	2263,4	38,5	37,0%

pro váhovou hustotu nesrovnatelně vyšší. To je způsobeno větším nakupením velkých kusů střepů, jež mají přirozeně také větší hmotnost, což se projevuje v hodnotě průměrné váhy střepů 42,5 g oproti průměrné hodnotě z celé lokality 22,5 g.

Podíl slepků

Počet střepů, jež lze slepit k sobě, může vypovídat o způsobu, jakým soubor keramiky v daném objektu vzniknul. Od hodnoty, kterou sledoval V. Salač (*Salač/Neruda/Kubálek 2006, 23-24*) v laténském a římském souboru z Března 1983, se hodnoty v této práci liší tím, že do slepků nebyly zaznamenány pouze zlomky, jež k sobě bylo možné slepit, nýbrž i ty, jež slepit nešly, ale prokazatelně patřily k jedné a té samé nádobě. Tím se sice relativizuje samotný pojem této kategorie, nicméně podle názoru autora této práce umožnil sledovat více spojitostí mezi nádobami ve značně fragmentarizovaných souborech. Logicky ale potom není možné srovnávat hodnoty naměřené prvním způsobem V. Salačem, neboť ty jsou podstatně nižší. Z celkového průměru (37%) se vymyká zvláště objekt B 15, který obsahoval sice malé množství zlomků, ale až 71,8% z nich bylo možno navzájem slepit nebo pouze prokázat jejich příslušnost k téže nádobě. V tomto případě se skutečně jednalo o jednu nezdobenou hlubší konickou mísu se zataženým okrajem rekonstruovatelnou z malých zlomků. Je zajímavé, že vyšší hodnoty mají soubory z menších objektů – zjevně se do nich či jejich okolí dostávaly větší kusy nádob, které fragmentarizovaly až na místě.

Podíl omletých zlomků (graf 1)

Graf 1. Podíl omletých zlomků v jednotlivých objektech.

Sledování stupně zachovalosti keramických zlomků mělo za cíl pokusit se přispět k dalšímu pohledu na „archeologizování“ keramických souborů z Dobroměřic a Března.

Pohledem do Grafu 1 zjistíme, že zde panují podstatné rozdíly. Například z objektů B 8 a B 15 nepocházejí vůbec žádné omleté zlomky. Zároveň to jsou ale nepočtené soubory, jež mají tendenci vytvářet statistické chyby. To samé platí i pro objekty B 10 a B 18, ale také B 22, který má zase příliš vysoký podíl omletých zlomků. I to má však určitou vypovídací hodnotu týkající se interpretace zániku těchto objektů. Lze předpokládat, že větší část zlomků z objektu B 22 se do něj dostala až po určité době, kdy se nacházely volně v sídlištní vrstvě. Zarážející rozdíly panují mezi početnými keramickými soubory, respektive velmi nízkou

hodnotou z objektu B 23 oproti souborům z D 13/67, B 13 a B 32, u nichž lze hodnotu kolem 10% omletých zlomků považovat za standardní. Vzhledem k tomu, že rovněž podíl slepků je v objektu B 23 poměrně vysoký, lze říci, že jeho keramická náplň asi vznikla jednorázově, odhozením větších částí nádob a ne dlouho trvajících splachy. To je ostatně i případ malého objektu B 15, jehož keramická náplň vznikla fragmentarizací jedné nádoby.

Analýza technologického zpracování keramiky

Technologií výroby keramiky jsou zde myšleny určité postupy a techniky, které byly při její výrobě použity. Některé z nich můžeme na zlomcích (nejsou-li příliš poškozené) ještě dnes pozorovat.

Úprava povrchu nádob

Zajímají nás zde zvláště záměrné úpravy povrchu, tedy například leštění nebo naopak zdrsňování. Bohužel, u objektů z Dobroměřic v době zpracovávání materiálu ještě zdrsňování nebylo sledováno, tedy by nebylo vhodné zpracovávat a hodnotit jej statisticky v porovnání s objekty z Března.

Největším množstvím drsněných zlomků a rovněž také největší rozmanitostí drsnění se vyznačuje objekt B 13. Opticky tak působí také objekt B 23, kde je ale tento jev způsoben větším množstvím zlomků

z jediné nádoby s vhlazovanými svislými pásy (obr. 20: 20). Potvrzuje se tak poznatek, že ve starší době římské jsou nádoby drsněny více než v mladší době římské (např. *Zeman/Venclová/Bubeník* 1998, 97, 110). Přesto však drsnění zcela nemizí. Kromě již jmenovaného příkladu z objektu B 23 je to také velmi hrubě drsněná zásobnicová nádoba z objektu B 32 (obr. 33: 37, 35). Obecně lze však říci, že zdršňování se vyskytuje hlavně na velkých hrncovitých nádobách a zásobnicích, které většinou pro přílišnou zlomkovitost není možné rekonstruovat. Za pozornost stojí také fakt, že souvislé zdršňování svislým hřebenovým nástrojem, obvyklé na hrncovitých tvarech v době laténské, stále přžívá v nejstarším období, zde prezentovaném objektem B 13 (obr. 29: 20, 21, 30; 30: 4; 31: 7; 32: 18-20).

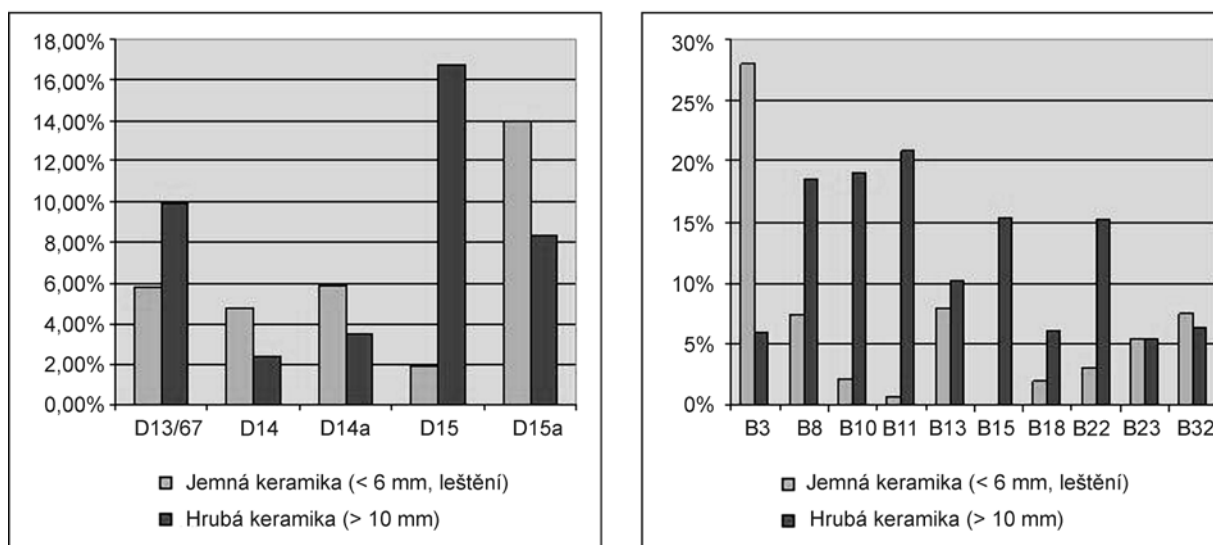
Ve většině objektů převládá úprava povrchu hlazením nebo leštěním. Z tohoto rámce se vymykají jen objekty B 8, B 15 a v určité míře i B 22. Je to ale odlišnost relativní, neboť z těchto objektů pochází jen malé množství keramiky.

Hrubost a příměs keramického těsta

Nejprve byla hodnocena zrnitost (hrubost) keramického materiálu z téměř všech sídlištních objektů. I zde se setkáváme s výkyvy danými faktem, že některé objekty obsahují početný inventář a jiné jsou poměrně chudé. Nejobvyklejším jevem jsou hodnoty odpovídající Gaussově křivce, tedy že nejpočetnější zlomky jsou ty středně zrnité (do 2 mm částic). K hrubšímu konci spektra se také mírně kloní náplň objektů D 15, D 15a a B 11. Oproti tomu k málo zrnité keramice nápadně inklinuje náplň objektů B 23 a B 32. Pro hodnocení druhu příměsí je určen systém kombinací různých druhů ostřiv. Makroskopická pozorování ale vždy provází problémy. Jednak je záležitostí náhody, co je viditelné na více či méně otřelém lomu zlomku. Zanedbatelné však není ani subjektivní hodnocení autora. Makroskopicky lze většinou určit pouze hlavní a snadno rozpoznatelné druhy ostřiva, pro přesnější informace je třeba provést výbrusy keramiky. Zřetelný je nicméně rozdíl mezi oběma lokalitami ve věci druhotného ostřiva hned za slídou. V Dobroměřicích jím byl totiž nejčastěji křemen, zatímco v Březně zase neurčená jílovitá hornina. Toto zjištění nepřekvapuje, vezmeme-li v potaz fakt, že právě na lokalitě v Dobroměřicích se nacházejí velká ložiska štěrku a písku na terasách Ohře, jež se také stala cílem moderní těžby. Geologická situace z Března nás zase informuje o jílovitém podloží. Zjištěné informace tedy přesvědčivě vypovídají o lokálním využívání suroviny pro výrobu většiny nalezených nádob.

Zastoupení jemné keramiky (graf 2)

Během studia keramiky vyvstala potřeba zjistit, v jakých objektech a v jakém množství se nachází jemná stolní keramika, neboť je možné, že i tento fakt může přispět k interpretaci funkce jednotlivých objektů. Dotaz do databáze byl formulován takto: musí jít o zlomky s leštěným povrchem s tloušťkou maximálně 6 mm. Zároveň s tím byl vznesen dotaz na keramiku hrubou, která byla stanovena jako zlomky o tloušťce větší než 10 mm.

Graf 2. Podíl jemné a hrubé keramiky v jednotlivých objektech.

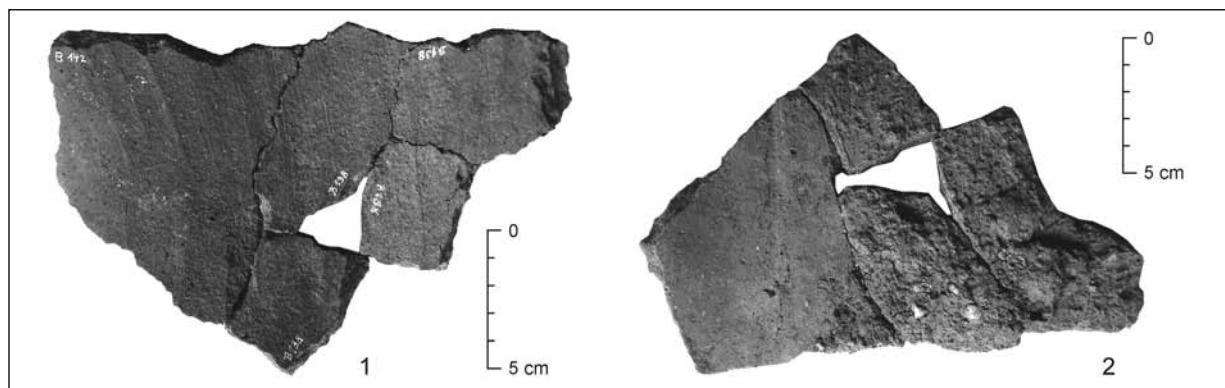
I zde se setkáváme s velkými rozdíly, zvláště v případě objektů s menším celkovým množstvím keramiky, kde se i menší rozdíly v grafu výrazně projeví. U bohatě zastoupených objektů k takovým rozdílům nedochází. Větší rozdíl shledáváme u objektu B 11, který obsahoval statisticky dostatečně průkazný soubor (celkem 134 zlomků), přesto je zde poměr hrubé keramiky až zarážejícím způsobem vysoký.

Intruze, importy a na kruhu točená keramika

Vzácně se v objektech vyskytovaly keramické zlomky se stopami vytáčení na rychle rotujícím hrnčířském kruhu nebo obtáčení na pomalejším zařízení. Až na výjimky se jedná o jednotlivé zlomky, často intruze.

První z výjimek je 8 zlomků z objektu B 13. V tomto případě se jednalo o rekonstruovatelnou misku z mladší až pozdní doby laténské (obr. 30: 10). Kromě toho byl ve výplni nalezen fragment okraje klasické laténské profilace (obr. 32: 2). Další zlomky mnohdy nelze blíže určit. Protože se však sídliště v Březně nachází na místě někdejšího laténské osídlení, je pravděpodobné, že jde v těchto případech o intruze. Přesto se lze v případě nejstarších objektů z doby římské, a mezi ně chata B 13 patří, domnívat, že určitá část těchto na kruhu točených nádob mohla být ještě ve stupni A používána (např. *Droberjar 2006a*, 41-42). Příkladem může být také velká část nádoby na kruhu točené, červenobíle malované keramiky z osady ze stupně A v Kadani-Jezerce (*Kruta 1972*, 326, Tab. I: 1). Nejednou se s objekty se zastoupením laténské keramiky a zlomky ze stupně A doby římské setkáváme na jihu Čech (např. *Dub-Javornice, Rataje – Salač 2008*, 17, 23).

Laténský vliv se však již asi netýká zásobnicové nádoby z objektu B 32. V tomto případě nejde o nádobu točenou na rychle rotujícím kruhu, stopy na vnitřní straně hrdla však vypovídají o obtáčení minimálně jejích svrchních partií (obr. 35). Postupné prosazování se výroby nádob na hrnčířském kruhu v mladší době římské je dobře dokumentováno spíše v jiných oblastech barbarika a v Čechách se objevuje ve větším množství až v pokročilém 4. století (*Rybová 1976*, 87). Nejstarší doklad ze severozápadních Čech pochází ze žárového hrobu z Vrchnice z poloviny 3. století (*Braun/Košnar 1981*, 238). Obtáčení zásobnice z Března však s tímto jevem, vzhledem k časné dataci objektu B 32, asi nesouvisí.

Obr. 35. Březno u Chomutova – „Brany-Naší“, fragment zásobní nádoby se stopami po obtáčení z objektu B 32.

ZÁVĚR

V příspěvku byly analyzovány movité a nemovité nálezy ze sídlišť doby římské ze dvou lokalit, vzdálených od sebe vzdušnou čarou zhruba 27,6 km. Obě spojuje příslušnost ke stejnému regionu, tedy Pohří, ačkoli jejich pozice v něm je odlišná. Zatímco lokalita v Březně u Chomutova zasahuje až téměř do podhůří Krušných hor, tedy na jakousi periferii území osídleného v době římské (zatím postrádáme nálezy z oblasti směrem na severozápad), sídliště z Dobroměřic leží přímo na terase Ohře, ose celého regionu. Oba výzkumy spojuje fakt, že byly zkoumány pouze částečně (poloviny objektů v Březně, zničené plochy v dobroměřických pískovnách). Sídlištní nálezy, tedy různé zahloubené objekty, se rozpadají do malých skupinek datovaných do různých úseků doby římské.

Z katastru Dobroměřic, potažmo Lenešic, jsou archeologické nálezy z doby římské a doby stěhování národů sledovány již od 19. století. V jejich kontextu také musíme vidět nálezy zde hodnocené. Objekty ze Staré pískovny blíž Lenešicím, tedy zahloubenou chatu D 13/67 a dva celky pod označením D 16(19)/67 (hrob a soubor keramiky, v níž je rozpoznána germánská terinovitá nádoba) můžeme zhruba zařadit do jednoho nálezového horizontu, tedy starší doby římské a snad už počátku mladší doby římské. Patrně souvisí s pohřebištěm, jehož hroby byly ničeny ještě ve 20. letech 20. století na území Lenešic. Je dokonce možné, že žárový hrob získaný od pracovníků pískovny byl součástí tohoto pohřebiště. Dvě lidské kostry spolu se skeletem psa z objektu D 13/67 představují ojedinělý případ zacházení s těly dětí a mladých lidí, nicméně v evropském kontextu se nejedná o nic zvláštního.

V poloze Nová pískovna je velká skupina nálezů, které je nelehké datovat. U některých je to za stávajících podkladů dokonce nemožné. Skupinu chudě vybavených kostrových hrobů ze sezony 1970 je možné vzhledem k jejich zjevné souvislosti datovat stejně, tedy zhruba od konce starší doby římské po počátek doby stěhování národů. Autor této práce se váhavě přiklání spíše k pozdní dataci a to na základě analogie birituálního hrobu z 1. poloviny 5. století na pohřebišti v Plotištích a dalších dokladech z doby stěhování národů. Navíc se na lokalitě nachází objekty datované do stupně C3, tedy již pozdní fáze doby římské. Stáří ojedinělého kostrového hrobu bez výbavy ze sezony 1972 je bez použití přírodovědných metod prakticky nemožné. To se týká rovněž pohřbu dvou psů v mělkém objektu, u nichž se k dataci do doby římské přikláníme pouze na základě analogických nálezů na jiných sídlištních doby římské. Poměrně spletná situace panuje v dataci většiny sídlištních objektů na ploše zkoumané roku 1972. Absence datovatelných nálezů a velká hustota komponent z jiných pravěkých kultur značně znesnadňuje jejich interpretaci. Jedinými objekty, jejichž stáří lze určit, jsou sídlištní jámy neurčené funkce D 14, D 14a, datované zhruba na počátek mladší doby římské, a D 15 a D 15a, jež náleží spíše až samotnému konci tohoto období. I v případě, že připustíme, že některé z nadzemních staveb či žlabů patří do doby římské, stále tu musíme počítat minimálně se dvěma fázemi osídlení. Podobné struktury z doby římské v našem prostředí dosud nejsou příliš dobře poznány.

Lokalita v Březně u Chomutova poskytla poněkud hustší osídlení z doby římské, znovu v doprovodu komponent jiných kultur (v tomto případě sídlištní objekty z doby laténské a hradištní, ojediněle hrob únětické kultury). Situace však byla přehlednější, patrně i z toho důvodu, že mělké objekty byly zničeny skryvkou. Můžeme zde sledovat dvě kumulace objektů z různých úseků doby římské a rovněž ojedinělou zásobní jámu z mladší doby římské, jež se nachází ve skupině objektů z raného středověku. Postupujeme-li chronologicky, prvním objektem je zahloubená chata B 13, datovaná do stupně B1 s tím, že obsahuje rovněž množství typických znaků stupně A. Otázkou je, zda s ní souvisí vyhřívací pec B 10. Do skupiny těchto objektů patří také chata B 11, v níž sice nebyly nalezeny žádné doklady výzdoby (kromě jednoho plastického pupíku), ale její tvarová náplň je nápadně podobná objektu B 10. Pokud by však všechny tři objekty existovaly ve stejnou dobu, pak by se v jejich výplních minimálně jako intruze objevily podobné zlomky. Tak tomu však je pouze v případě objektů B 13 a B 10. Na úpravu (broušení) železných výrobků v objektu B 13 nasvědčuje i nález kamenného brousku se zkorodovanými stopami železa. Je třeba poznamenat, že kombinaci zahloubených chat a vyhřívacích pecí včetně redukčních hutnických píce z tohoto období doby římské shledáváme také na lokalitě Kadaň-Jezerka (*Kruta 1972*), která je od sídliště v Březně vzdálena zhruba 3 km. Je možné, že obě sídliště využívala stejné zdroje železné rudy. Tuto domněnku by však bylo nutné konfrontovat s analýzami vzorků strusky. Poměrně početně silně zastoupený je pak horizont stupně B2, přičemž některé objekty vykazují i znaky stupně C1. Ve východní skupince objektů jsou to objekty B 3 a B 22. Zhruba ve středu zkoumané plochy je to dvojice objektů B 18 a B 23. Zásobní jáma B 32 se nachází při západním okraji skryté plochy mezi objekty hradištní kultury. Celkem pak nejvzdálenější objekty B 3 a B 32 dělí vzdálenost 325 m. Počet objektů i jejich roztrošenosť patrně vypovídá o zintenzivnění osídlení v tomto období (vzhledem k relativně delšímu trvání stupně B2 oproti stupni B1 však může jít o klamný dojem). Nenacházíme však již žádné zjevné výrobní objekty. Zajímavé také je, že některé typy výzdoby nacházejí své blízké protějšky v objektech z Dobroměřic – výrazné podobnosti vykazují objekt B 23 a chata D 13/67 ze Staré pískovny a také zásobní jáma B 32 s objekty D 15 a D 15a z Nové pískovny. Do určité míry zde tedy lze mluvit minimálně o jejich podobné chronologii.

Mimoto na lokalitě nacházíme objekty vyznačující se minimálním množstvím výzdoby. Je to trojice objektů B 8 (3,7% zdobených zlomků), B 11 (0,8%) a B 15 (0%). Ačkoli to v případě objektů B 8 a B 15 lze svést na statistickou chybu vzniklou obecně nízkým počtem zlomků, v případě objektu B 11, kde bylo nalezeno 134 kusů keramiky, již nelze mluvit o náhodě. Ve stejné situaci byl také M. Ernée při vyhodnocování sídlištních objektů z mladší doby římské z Jenišova Újezdu, které přiřadil spíše mladšímu úseku mladší doby římské (*Ernée 1995*, 175, obr. 4). Stejně tak tuto zvláštní situaci sídlištních celků z mladší až

pozdní doby římské shrnuje J. Jiřík (2007, 535). Na lokalitě v Březně můžeme tedy konstatovat, že osídlení ve stupni C1 nekončí, ale zřejmě ve ztenčené míře pokračuje dál.

Mgr. Zdeněk Beneš
Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou
Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
Celetná 20
CZ-116 36 Praha 1
ethain@seznam.cz

PRAMENY

<i>Koutecký 1975</i>	D. Koutecký: Dobroměřice 1970. NZ č. j. 964/75, archiv ÚAPPSZČ v Mostě, Most.
<i>Koutecký 1976</i>	D. Koutecký: Dobroměřice 1966-68. NZ č. j. 962/76, archiv ÚAPPSZČ v Mostě, Most.
<i>Neuwirth 1984a</i>	M. Neuwirth: Březno, Brany-Naší. Zpráva za období červenec 1984 č. j. 2165/84, archiv AÚ AVČR, Praha.
<i>Neuwirth 1984b</i>	M. Neuwirth: Březno, Brany-Naší. Zpráva za období srpen 1984 č. j. 2356/84, archiv AÚ AVČR, Praha.
<i>Smrž 1977</i>	Z. Smrž: Dobroměřice 1972. NZ č. j. 274/77, archiv ÚAPPSZČ v Mostě, Most.
<i>Smrž 1984a</i>	Z. Smrž: Brany, skrývka dolu Merkur. Zpráva za období 12. 5. 1984 č. j. 389/84, archiv AÚ AVČR, Praha.
<i>Smrž 1984b</i>	Z. Smrž: Brany. Zpráva za období 3.9.1984 č. j. 745/84, archiv AÚ AVČR, Praha.

LITERATURA

<i>Beckmann 1966</i>	B. Beckmann: Studien über die Metallnadeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien, Saalburg Jahrbuch XXIII, 5-100.
<i>Beneš 2007</i>	Z. Beneš: Sídliště z pozdní doby římské v Mořicích (okr. Prostějov). In: E. Droberjar/O. Chvojka (edd.): Archeologie barbarů 2006. Příspěvky z II. Protohistorické konference České Budějovice, 21. - 24. 11. 2006, 473-511, České Budějovice.
<i>Beneš 2009</i>	Z. Beneš: Dobroměřice u Loune a Březno u Chomutova – dvě sídliště doby římské v severozápadních Čechách, rukopis diplomové práce uložený na ÚPRAV FF UK, Praha.
<i>Beneš/Jiřík/Kypta 2006</i>	J. Beneš/J. Jiřík/J. Kypta: Sídlištní a hrobové nálezy ze starší doby římské z Prahy-Křeslic (poloha Ke Štítu). In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): Archeologie barbarů 2005, 287-311, Praha.
<i>Beneš/Nývltová Fišáková 2009</i>	Z. Beneš/M. Nývltová Fišáková: „Pohřby psů“ na sídlišťích doby římské v Čechách: současný stav poznání. In: M. Karwowski/E. Droberjar (eds.): Archeologia Barbarzyńców 2008: powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim, 531-542, Rzeszów.
<i>Blažek 1995</i>	J. Blažek: Die jung- und spätkaiserzeitlichen Skelettgräber in Nordwestböhmen, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 37, 139-161.
<i>Braun/Košnar 1981</i>	P. Braun/L. Košnar: Žárový hrob mladší doby římské z Vrchnice, okr. Chomutov, Praehistorica VIII, Varia Archaeologica 2. K počtě 80. narozenin akademika Jana Filipa, 233-239, Praha.
<i>Břicháček/Košnar 1998</i>	P. Břicháček/L. Košnar: Sídliště doby římské v Berouně-Závodí, Praehistorica XXIII, 61-93, Praha.

- Cosack 1994 E. Cosack: Vorgeschichtliche Feuerstülpfen, Archäologisches Korrespondenzblatt 24, 319-323.
- Domański 1967 G. Domański: Ceramika jeżowata z okresu wpływów rzymskich znaleziona w Polsce, Archeologia Polski Tom XII/1, 137-152.
- Droberjar 1997 E. Droberjar: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren, Fontes Archaeologici Pragenses 21, Pragae.
- Droberjar 1999 E. Droberjar: Dobřichov-Piňhora. Ein Brandgräberfelder der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen, Fontes Archaeologici Pragenses 23, Pragae.
- Droberjar 2002 E. Droberjar: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě, Praha.
- Droberjar 2006a E. Droberjar: Hornolabštit Svěbové-Markomani, Archeologie ve středních Čechách 10/2, 599-712.
- Droberjar 2006b E. Droberjar: Plaňanská skupina grossromstedtské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit v Čechách na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): Archeologie barbarů 2005, 11-90, Praha.
- Droberjar 2008a E. Droberjar: K chronologii nejstarších labsko-germánských (svěbských) sídlišť v Čechách. In: Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007), 99-110, Brno.
- Droberjar 2008b E. Droberjar: Mladší doba římská. In: Salač, V. (ed.): Doba římská a stěhování národů. Archeologie pravěkých Čech 8, 127-155, Praha.
- Droberjar/Prostředník 2004 E. Droberjar/J. Prostředník: Turnov-Maškovy zahrady - germánský dvorec ze 3. století, Památky archeologické XCV, 31-106.
- Ernée 1992 M. Ernée: Osídlení na Lomském potoce v severozápadních Čechách v prvních pěti stoletích našeho letopočtu, rkp. diplomové práce na ÚPRAV FF UK, Praha.
- Ernée 1995 M. Ernée: Sídlištní objekty z mladší doby římské v Jenišově Újezdě. In: J. Blažek/P. Meduna a kol. 1995: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1983-1992, 171-178, Most.
- Geisler 1974 H. Geisler: Das germanische Urnengräberfeld bei Kemnitz, Kr. Potsdam-Land. Teil I – Katalog, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam Band 8.
- Geisler 1984 H. Geisler: Das germanische Urnengräberfeld bei Kemnitz, Kr. Potsdam-Land. Teil II – Text, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam Band 18, 77-174.
- Halama 2006 J. Halama: Polozapomenuté nálezy doby římské z Letů u Dobřichovic, okr. Praha-západ. In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): Archeologie barbarů 2005, 337-359, Praha.
- Hegewisch 2001 M. Hegewisch: Bodenlose Siebgeräte - Zur Deutung einer Gerätegattung, Veröffentlichungen zur Brandenburgischen Landesarchäologie 35, 73-83.
- Chytrá 2005 H. Chytrá: Přesleny jako součást výbavy hrobů doby římské v Čechách, na Moravě a na jihozápadním Slovensku, rkp. bakalářské diplomové práce na ÚAM FF MU, Brno.
- Jíra 1910 J. A. Jíra: Osada rázu provinciálně-římského v Podbabě a Bubenči, Obzor praehistorický I, 21-28, 41-48, 49-52.
- Jiřík 2007 J. Jiřík: Vybrané sídlištní situace mladší doby římské až časné fáze doby stěhování národů v severozápadních Čechách. In: E. Droberjar/O. Chvojka (edd.): Archeologie barbarů 2006, 535-564, České Budějovice.
- Kokowski 2001 A. Kokowski: Tongefäße im Masłomęcz-Stil. In: M. Meyer (Hrsg.): „Trans Albim Fluvium“, Festschrift für Achim Leube zum 65. Geburtstag, 321-326, Rahden/Westf.
- Kolník 1962 T. Kolník: Nové sídliskové nálezy z doby římské na Slovensku, Archeologické rozhledy XIV, 344-397.
- Kolník 1971 T. Kolník: Prehľad a stav bádania o dobe římskej a sťahovania národov, Slovenská archeológia XIX-2, 499-558.

- Kolník/Varsík/Vladár 2007
Komoróczy 1999
Koutecký 1980
Koutecký 1995
Koutecký 2006
Krekovič 1996
Kruta 1972
Kruta/Koutecký 1967
Kytlicová 1970
Leube 1992
Lichardus 1984
Madyda-Legutko 1986
Mertz 1878-1881
Meyer 1969
Motyková-Šneidrová 1962
Motyková-Šneidrová 1963a
Motyková-Šneidrová 1963b
Motyková-Šneidrová 1965a
Motyková-Šneidrová 1965b
Motyková-Šneidrová 1967
Motyková-Šneidrová 1977
Motyková 1981
Motyková 1986
- T. Kolník/V. Varsík/J. Vladár: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia, Nitra.
B. Komoróczy: Zpráva o výzkumu fortifikace římského krátkodobého tábora a objektů sídliště z doby římské na lokalitě Mušov - Na pískách v letech 1995-1996, Přehled výzkumů 39/1995-1996, 165-196.
D. Koutecký: Katalog lokalit. Kultura doby římské. In: Koutecký, D. a kol.: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1953-1972, Archeologické studijní materiály 13/1, 145-148.
D. Koutecký: Pohřebiště z doby římské v Mariánských Radčicích, okr. Most. In: J. Blažek/P. Meduna a kol. 1995: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1983-1992, 179-186, Most.
D. Koutecký: Mlado až pozdně halštatské sídliště a chata z doby římské v Dobroměřicích u Loun, Ústecký kraj. In: J. Hlavová/M. Sýkora (eds.): Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1998-2002, 27-52, Most.
E. Krekovič: Kostrové hroby z rímskej doby na Slovensku z aspektu teoretických otázok pohrebného ritu, Zborník filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Musaica XXIII, 33-44.
V. Kruta: Železářská osada ze starší doby římské Kadaň-Jezerka, o. Chomutov, Archeologické rozhledy XXIV-1972, 317-327, 367-368.
V. Kruta/D. Koutecký: Chotěnice, o. Chomutov, Bulletin záchranného oddělení 5 1967, 16.
O. Kytlicová: Pohřebiště z doby římské v Lužci nad Vltavou (o. Mělník), Památky archeologické LXI, 291-377.
A. Leube: Studien zu Wirtschaft und Siedlung bei den germanischen Stämmen im nördlichen Mitteleuropa während des 1.-5./6. Jh. u. z., Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift 33, 130-146.
J. Lichardus: Körpergräber der frühen Kaiserzeit im Gebiet der südlichen Elbgermanen, Bonn.
R. Madyda-Legutko: Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum, BAR International Series 360.
E. Mertz: Pohřebiště u Dobroměřic blíž Loun, Památky archeologické XI, 91-92.
E. Meyer: Das germanische Gräberfeld von Zauschwitz, Kr. Borna, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege Beiheft 6, Berlin.
K. Motyková-Šneidrová: Osada pod Hradištěm u Stradonic, Památky archeologické LIII, 137-154.
K. Motyková-Šneidrová: Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen, Fontes Archaeologici Pragenses 6, Pragae.
K. Motyková-Šneidrová: Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Tišicích ve středních Čechách, Památky archeologické LIV, 343-437.
K. Motyková-Šneidrová: Žárové pohřebiště z Tvršic na Žatecku, Památky archeologické LVI, 115-148.
K. Motyková-Šneidrová: Zur Chronologie der ältesten römischen Kaiserzeit in Böhmen, Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte 5, 103-174.
K. Motyková-Šneidrová: Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen, Fontes Archaeologici Pragenses 11, Pragae.
K. Motyková-Šneidrová: Das Fortleben latènezeitlicher Traditionen im Verlauf der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. In: Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet, 239-248, Bratislava.
K. Motyková: Das Brandgräberfeld der römischen Kaiserzeit von Stehelčev, Památky archeologické LXXII, 340-415.
K. Motyková: The contribution of last years' excavations to the knowledge of

- the Roman period in Bohemia, *Archaeology in Bohemia 1981-1985*, 163-171, Praha.
- Motyková/Pleiner 1987* K. Motyková/R. Pleiner: Die römerzeitliche Siedlung mit Eisenhütten in Ořech bei Prag, *Památky archeologické* LXXVIII, 371-448.
- Mrázek 1996* I. Mrázek: Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska, Brno.
- Nývltová Fišáková/Šedo 2003* M. Nývltová Fišáková/O. Šedo: Kostra kočky domácí v sídlištním objektu z doby římské v trati Žleby u Vyškova na Moravě, *Archeologické rozhledy* LV, 517-538.
- Pescheck 1978* Ch. Pescheck: Die germanischen Bodenfunde der römischen Kaiserzeit in Mainfranken, *Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte* Band 27, München.
- Peškař 1978* I. Peškař: Starší doba římská na Moravě, *Zprávy československé společnosti archeologické* XX/3.
- Peške 1994* L. Peške: Osteologické nálezy z Mlékojed, okr. Mělník, ze starší doby římské, *Archeologické rozhledy* XLVI, 306-318.
- Pleiner 1958* R. Pleiner: Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích, Praha.
- Pleiner 1959* R. Pleiner: Osada s železárnami z mladší doby římské v Tuchlovicích, *Památky archeologické* L, 158-196.
- Pleiner/Rybová et al. 1978* R. Pleiner/A. Rybová et al.: Pravěké dějiny Čech, Praha.
- Pleinerová 1995* I. Pleinerová: Opočno. Ein Brandgräberfeld der jüngeren und späten Kaiserzeit in Nordwestböhmen, Kraków.
- Polišenský 2006* T. Polišenský: Nové sídliště z časně doby římské v Praze-Křeslicích. Předběžná zpráva o výzkumu. In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): *Archeologie barbarů 2005*, 273-286, Praha.
- Preidel 1930* H. Preidel: Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger, I.-II., Kassel/Wilhelmshöhe.
- Prummel 1992* W. Prummel: Early Medieval dog burials among the Germanic tribes, *Helinium* XXXII, 132-194.
- Půlpán/Reszczyńska 2006* M. Půlpán/A. Reszczyńska: Kostrový hrob datovaný metodou ¹⁴C do mladší doby římské z lokality Lovosice - Prosmyky, okr. Litoměřice. In: J. Hlavová/M. Sýkora (eds.): *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1998-2002*, 77-88, Most.
- Reszczyńska 2006* A. Reszczyńska: Současný stav zpracování sídliště z doby římské v Trmicích, okr. Ústí nad Labem. In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): *Archeologie barbarů 2005*, 365-372, Praha.
- Rulf 1996* J. Rulf: Problematika pohřbů na sídlištích v českomoravském pravěku, *Studijné zvesti AÚ SAV* 32, 115-124.
- Rulf/Salač 1995* J. Rulf/V. Salač: Zpráva o laténské keramice v severozápadních Čechách, *Archeologické rozhledy* XLVII, 373-417.
- Rybová 1956* A. Rybová: Horizont plaňanského typu v sídlištních nálezech v Čechách, *Archeologické rozhledy* VIII, 206-208, 213, 217-236.
- Rybová 1970* A. Rybová: Das Brandgräberfeld der jüngeren römischen Kaiserzeit von Pšov, *Archeologické studijní materiály* 9, Praha.
- Rybová 1976* A. Rybová: Význam středoevropské produkce keramiky na kruhu pro dějiny Čech ve 4.-5. stol. n. l., *Památky archeologické* LXVII, 85-114.
- Rybová 1979* A. Rybová: Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.-5. Jahrhunderts u. Z. I. Teil, *Památky archeologické* LXX, 353-489.
- Rybová 1980* A. Rybová: Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.-5. Jahrhundert u. z. II. Teil, *Památky archeologické* LXXI, 93-224.
- Sakař 1966* V. Sakař: Mladší doba římská v podkrušnohorské oblasti, *Památky archeologické* LVII, 604-648.
- Salač 1990* V. Salač: K poznání laténské (LT C2-D1) výrobního a distribučního centra v Lovosicích, *Archeologické rozhledy* XLII, 609-639.

- Salač 1993* V. Salač: Die Keramik der Stufen LT B1 – LT D2. In: J. Waldhauser et al: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen, I. Band, 115-135, Praha.
- Salač 1998* V. Salač: Standardní soubor laténské sídlištní keramiky, Archeologické rozhledy L, 43-76.
- Salač 2008* V. Salač: Starší doba římská. In: Salač, V. (ed.): Doba římská a stěhování národů. Archeologie pravěkých Čech 8, 17-126, Praha.
- Salač/Neruda/Kubálek 2006* V. Salač/R. Neruda/T. Kubálek: Sídliště z doby laténské a římské v Březně u Chomutova. Kvantitativní vlastnosti keramických souborů, Praha.
- Smrž 1999* Z. Smrž: Mikroregion Hutné - historie, současnost a budoucnost výzkumu. In: Čech, P. (ed.): Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993-1997, 209-217, Most.
- Svoboda 1965* B. Svoboda: Čechy v době stěhování národů, Praha.
- Šedo 1997* O. Šedo: Pohřeb v sídlištním objektu 21/92 z doby římské ve Vážanech nad Litavou (okr. Vyškov), Pravěk NR 1997/7, 359-371.
- Šulová 2006* L. Šulová: Osídlení z časně doby římské na katastru Horoměřic, okr. Praha-západ. In: E. Droberjar/M. Lutoský (eds.): Archeologie barbarů 2005, 319-336, Praha.
- Tejral 2008* J. Tejral: Ke zvláštnostem sídlištního vývoje v době římské na území severně od středního Dunaje. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (edd.): Barbarská sídliště, 67-98, Brno.
- Vencl/Venclová/Zadák 1976* S. Vencl/N. Venclová/J. Zadák: Osídlení z doby římské v Dubči a okolí, Archeologické rozhledy XXVIII, 247-276, 359.
- Völling 1990* T. Völling: Funditores im römischen Heer, Saalburg Jahrbuch 45, 24-58.
- Zeman 1990* J. Zeman: Pohřebiště z doby stěhování národů. In: Ločenice. Z archeologických výzkumů na katastru obce, Praehistorica XVI, 69-101, Praha.
- Zeman/Venclová/Bubeník 1998* J. Zeman/N. Venclová/J. Bubeník: Železářská osada z 3. - poč. 5. stol. v Přerubenících, Praehistorica XXIII, 95-132.
- Ziemińska-Odojowa 1999* W. Ziemińska-Odojowa: Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien, Monumenta Archaeologica Barbarova Tomus VII, Kraków.

DOBROMĚŘICE AT LOUNY AND BŘEZNO AT CHOMUTOV – TWO SETTLEMENT SITES OF ROMAN AGE PERIOD IN NORTHWESTERN BOHEMIA

Zdeněk Beneš

Summary

North-western Bohemia is a region, where huge areas have underwent extensive changes in last century, account on considerable deposits of brown coal. Massive mining activities brought about large-scale archaeological excavations as well. This is the case of both sites analyzed here. Excavations in Dobroměřice by Louny were undertaken due to local sand-pits and areas in vicinity of Březno by Louny Formen, municipalities of Brany and Naší, have completely disappeared by opencast brown coal mining.

Certain part of all features excavated belongs to the Roman Age Period. It concerns mostly settlement features, but also some graves were found. One cinerary urn found in „Old sand-pit“ in Dobroměřice probably belongs to the cemetery successively destroyed in 19th and 20th century. Quite an unusual discovery is a group of several inhumation burials in the „New sand-pit“ in Dobroměřice. They are very poorly furnished, some of them completely without any equipment, which makes difficult any chronological determination. It is possible to date them roughly within phases B2-D1, according to two metal buckles. Very rare situation occurred in grave 94/70 where, besides inhumation, also burned bones were found. We

encounter some funeral activities also in the „Old sand-pit“. Bodies of two siblings (at least one of them died of skull fracture) were laid into feature D 13/67, accompanied with a body of a dog.

So-called dog burials come up on almost every Germanic settlement dated to the Roman Age Period in vast area from Netherlands to Romania. Besides one dog from feature D 13/67, there was a couple of dogs buried in solitary feature in the eastern part of the „New sand-pit“. The last one was found dropped in storage pit B 32 in Březno by Chomutov.

The main portion of attention took the ceramic examination. It allows us to consider several chronological phases, each represented by a small portion of features, both in Dobroměřice and Březno. That leads to assumption of a continuous dwelling activities, represented by quite small communities living in this area. It started by a very beginning, initial phase of Germanic settlement in phase A in the case of the feature B 13 (mixed with B1 phase materials) and probably also B 10 in Březno. Nevertheless, we must consider the previous Late La Tène Period features just in the same area (phases C2-D1). We encounter quite a strong occupation of phase B2 on both sites (features D 13/67, B 3, B 18, B 22 and B 23) and continuously phase C1 as well (D 15/D 15a, B 3, B 23 and B 32). The settlement in Březno continued in next phases (C1-C3) of Late Roman Age Period (features B 8, B 11 and B 15), while the density of features declines. The latest phase C3 is represented by double-feature D 15 and D 15a in Dobroměřice. Not without interest is the information, that just a few hundred meters eastwards, there was a Great Migration Period cemetery partially examined at the end of 19th century.

- Fig. 1. Location of sites in the middle Ohře-basin.
 Fig. 2. Location of both sand pits in Dobroměřice by Louny.
 Fig. 3. Schematic plan of the „Old sand-pit“.
 Fig. 4. Schematic plan of the „New sand-pit“ (seasons 1972).
 Fig. 5. Dobroměřice – „Old sand-pit“, feature D 13/67.
 Fig. 6. Dobroměřice – „New sand-pit“, 1-2 - grave 94/70; 3 - grave 98/70; 4-6 - grave 100/70. Scale: a - 2, 5, 6; b - 1, 3, 4.
 Fig. 7. „New sand-pit“ – plan of season 1972, northern part of the area (Roman Age Period features underlined).
 Fig. 8. „New sand-pit“ – plan of season 1972, southern part of the area (Roman Age Period features underlined).
 Fig. 9. Dobroměřice – „New sand-pit“, 1-10 - feature D 14; 11-25 - feature D 14a.
 Fig. 10. Dobroměřice – „New sand-pit“, 1-10 - feature D 15; 11-19 - feature D 15a. Scale: a - 1-18; b - 19.
 Fig. 11. Dobroměřice – „New sand-pit“, grave D 22.
 Fig. 12. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, plan of the excavated area (Roman Age Period features encircled).
 Fig. 13. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, 1 - reconstructive map of Hutná basin (after *Smrž 1990*, investigated area marked by X); fixation of excavated areas in village cadasters of Brany and Naší (archive of ÚAPP SZČ Most, excavated area hatched); 3 - segment of 2. Military surveying from years 1836-1852 (source: <http://oldmaps.geolab.cz/>).
 Fig. 14. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 11.
 Fig. 15. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, 1-10 - hut B 11; 11-19 - feature B 22 (profile key: 1 – brownish-grey, 2 – brownish-yellow soil).
 Fig. 16. Dobroměřice – „New sand-pit“, 1 - feature D 18; 2-3 - feature D 32; 4-7 - feature D 39. Scale: a - 1, 2, 4; b - 3, 5, 7.
 Fig. 17. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, 1-5 - feature B 3; 6-12 - feature B 15. Scale: a - 6, 13; b - 1-5, 7-12, 14.
 Fig. 18. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, heating kiln B 10.
 Fig. 19. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 13 (profile key: 1 – brownish-grey, 2 – brownish-yellow, 3 – yellow soil).
 Fig. 20. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, feature B 23.
 Fig. 21. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, feature B 23.
 Fig. 22. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, feature B 18.
 Fig. 23. Dobroměřice – „New sand-pit“, feature D 25.
 Fig. 24. Dobroměřice – „Old sand-pit“, feature D 13/67.
 Fig. 25. Dobroměřice – „Old sand-pit“, feature D 13/67.
 Fig. 26. Dobroměřice – „Old sand-pit“, 1-10 - feature D 13/67; 11 - cinerary urn 19/67; 12 - sherd from feature 16(19)/67.
 Fig. 27. Dobroměřice by Louny – „Old sand-pit“, wheel-made imported ware from feature D 13/67.
 Fig. 28. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, pot with blackish coat from feature B 23.
 Fig. 29. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 13.
 Fig. 30. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 13.
 Fig. 31. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 13.
 Fig. 32. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, hut B 13.
 Fig. 33. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, storage pit B 32 (profile key: 1 – brownish-grey, 2 – brown yellow-dyed, 3 – yellow clay brown-dyed, 4 – yellow soil). Scale: a - 2-36; b - 37.
 Fig. 34. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, storage pit B 32.
 Fig. 35. Březno by Chomutov – „Brany-Naší“, fragment of storage vessel with wheeling tracen from feature B 32.

Table 1. Types of cogged-wheel imprint.

Table 2. Selected quantitative properties of ceramic collections from Dobroměřice by Louny and Březno by Chomutov.

Graph 1. Rate of abraded sherds in individual features.

Graph 2. Rate of fine and course ware in individual features.

Translated by Z. Beneš

ISBN 978-80-89315-24-6